

การเมืองก่อนหน้ารัฐประหาร พ.ศ.๒๕๐๐

การเลือกตั้ง ๒๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๐๐

ภายหลังที่พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ.๒๔๘๘ ได้ประกาศใช้เมื่อวันที่ ๒๖ กันยายน พ.ศ.๒๔๘๘ แล้ว หลังจากนั้นต่อมาได้มีพรรคการเมืองไปร้องขอจดทะเบียนตามกฎหมาย ต่อกระทรวงมหาดไทย นับจนถึงวันก่อนหน้าการเลือกตั้งครั้งนี้ มีด้วยกันรวม ๒๓ พรรค และในจำนวนพรรคการเมืองเหล่านี้มีอยู่เพียง ๘ พรรคเท่านั้นที่พอจะกล่าวได้ว่ามีความสำคัญ เพราะสมาชิกของพรรคได้รับการเลือกตั้งจากประชาชนให้ได้เข้าไปเป็นตัวแทนราษฎรในสมัยการเลือกตั้งครั้งนี้ ซึ่งได้มีขึ้นเนื่องจากสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มีอยู่ได้สิ้นสุดลง โดยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้กำหนดให้มีการเลือกตั้งทั่วไปในวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๐๐

สำหรับการเลือกตั้งครั้งนี้ ถือได้ว่ามีความสำคัญกว่าการเลือกตั้งครั้งอื่น ๆ ที่เคยมีมาแล้ว ทั้งนี้เป็นเพราะ

๑. การเลือกตั้งครั้งนี้เป็นไปตามพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๔๘๘ ซึ่งได้บัญญัติเป็นกฎหมายว่าด้วยพรรคการเมือง และการจัดตั้งพรรคการเมืองเป็นครั้งแรก เพราะที่ใดเคยเป็นมาแต่เดิมสำหรับพรรคการเมืองที่ถูกจัดตั้งขึ้นในสมัยที่สอง ก็โดยอาศัยบทบัญญัติว่าด้วยสิทธิและหน้าที่ของชนชาวไทย ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับพุทธศักราช ๒๔๘๕^๒ ซึ่งกำหนดว่า "บุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในร่างกาย เศรษฐกิจ ทรัพย์สิน การพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา การศึกษาอบรม การชุมนุมสาธารณะ การตั้งสมาคม การตั้งพรรคการเมือง การอาชีพ ทั้งนี้ภายใต้บังคับแห่งบทกฎหมาย"

๒. การเลือกตั้งครั้งนี้เป็นครั้งแรกที่รัฐบาลภายใต้การนำของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ในฐานะนายกรัฐมนตรี ได้แสดงให้เห็นถึงเจตนาของตนอย่างเปิดเผยก่อนหน้าที่จะมีการเลือกตั้ง ในอันที่จะให้การเลือกตั้งครั้งนี้เป็นไปอย่างเสรี กล่าวคือ มุ่งหวังจะให้ประชาชน

^๑ Blanchard, Wendell., op. cit., p. 128

^๒ มาตรา ๑๔ หมวด ๒

ได้มีโอกาสไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งผู้แทนราษฎรโดยใจสมัคร และเป็นไปตามวิถีทางแห่งประชาธิปไตย ทั้งนี้มีสาเหตุจากการเกิดจุกตันจิตใจของจอมพล ป. พิบูลสงคราม เนื่องด้วยความประทับใจในความเป็นประชาธิปไตยของประเทศทางตะวันตก ซึ่งได้มีโอกาสไปเห็นมาด้วยตนเอง ในช่วงระหว่างที่ไปเยือนมิตรประเทศ ณ ภาคพื้นทวีปยุโรป และสหรัฐอเมริกา เมื่อต้นปี พ.ศ.๑๘๕๘

๓. การเลือกตั้งครั้งนี้เป็นการเลือกตั้งซึ่งรัฐบาลโดยเฉพาะอย่างยิ่งจอมพล ป. พิบูลสงคราม มุ่งหวังที่จะไขว่คว้ามาของการเป็นนายกรัฐมนตรีมานาน รวมทั้งข้อเสียในฐานะผูกเอกราช พ.ศ.๒๘๗๕ ของตน เป็นเดิมพันในการให้ได้มาซึ่งการชนะเลือกตั้งครั้งนี้ ซึ่งทั้งนัยอ้อมหมายคามว่า "การชนะเลือกตั้งโดยประชาชนหนุนหลังนั้น ก็จะทำให้คุณสามารถควบคุมบุคคลในเครื่องแบบไปได้อีกนาน"^๓

๔. การเลือกตั้งครั้งนี้เป็นการแข่งขันระหว่างพรรคการเมืองเป็นจำนวนมาก คือมีถึง ๒๓ พรรค ซึ่งนับได้ว่าเป็นจำนวนมากกว่าที่เคยมีมาในการเลือกตั้งครั้งก่อน ๆ และการส่งตัวแทนของพรรคสมัครเข้ารับการเลือกตั้ง ก็กระทำกันอย่างกว้างขวาง กล่าวคือส่งเข้าชิงชัยกันทั่วประเทศเลยทีเดียว

๕. การเลือกตั้งครั้งนี้ช่วงก่อนหน้าการเลือกตั้ง ภายในพรรครัฐบาลคือพรรคเสรีมันังคศิลา ได้ประสบปัญหาการแตกแยกภายในกลุ่ม "คณะรัฐประหาร" โดยแยกออกเป็นสมาชิกฝ่ายทหารภายใต้การนำของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ และสมาชิกฝ่ายตำรวจ และพลเรือน ภายใต้การนำของพลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ ดังนั้น ถ้าการเลือกตั้งเป็นไปโดยเสรีตามคำแถลงของรัฐบาล ซึ่งจอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี ได้ให้สัญญาต่อประชาชนว่า " การเลือกตั้งจะเป็นไปตามวิถีทางแห่งประชาธิปไตย " ยิ่งกว่านั้น พลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ ในฐานะอธิบดีกรมตำรวจและรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย ซึ่งมีหน้าที่ควบคุมการเลือกตั้งโดยตรง ยังได้ให้สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์ The Bangkok Post ซึ่งตีพิมพ์ข่าวเมื่อวันที่ ๒๗ มกราคม พ.ศ.๒๘๕๘ โดยให้คำมั่นสัญญาว่า " การเลือกตั้งซึ่งจะมาถึง จะเป็นไปโดย

^๓ นรนิติ เศรษฐบุตร และ โกสินทร์ วงศ์สุววัฒน์, เรื่องเดิม, หน้า ๑๗๑

^๔ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๗๑ - ๑๗๒

^๕ Darling, Frank C., op.cit., p. 154

ปราศจากเหตุเหลื่อมทางการเมือง^๖ โดยเด็ดขาด ซึ่งเท่ากับเป็นความพยายามของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นครั้งแรกที่จะหาความสนับสนุนจากประชาชนโดยการเลือกตั้งแทนการสนับสนุนของคณะทหาร ซึ่งเป็นหลักการที่เคยถือปฏิบัติมาโดยตลอด

๖. การเลือกตั้งครั้งนี้ประชาชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตจังหวัดพระนคร ธนบุรี และจังหวัดใหญ่ ๆ ในส่วนภูมิภาคบางจังหวัด ได้แสดงออกซึ่ง "ประชามติ" (Public Opinion) ให้การสนับสนุนพรรคฝ่ายค้าน คือพรรคประชาธิปัตย์ ภายใต้การนำของนายควง อภัยวงศ์ อย่างล้นหลามนับจำนวนเป็นแสน ๆ คน อย่างเห็นได้ชัดเจนนในทุกหนทุกแห่งที่พรรคประชาธิปัตย์ออกไปหาเสียงไม่ว่าจะเป็นที่สนามหลวง สนามหญ้าหน้ากระทรวงการต่างประเทศ เชียงสะพานพุทธยอดฟ้าฝั่งพระนคร วงเวียนใหญ่ บริเวณดินแดง และที่อนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ เป็นต้น ซึ่งเท่ากับเป็นความพยายามของประชาชน ที่จะได้เห็นการเลือกตั้งครั้งนี้ เป็นกุญแจประชาธิปไตยไขไปสู่การเปลี่ยนแปลงรัฐบาล โดยมีพรรคประชาธิปัตย์เป็นเครื่องมือสำคัญ^๗

๗. การเลือกตั้งครั้งนี้ " รัฐบาลได้พยายามกระตุ้น ทำให้ประชาชนเกิดความหวงแหนในสิทธิการเลือกตั้ง กระทรวงมหาดไทยเองก็ได้จัดพิมพ์เอกสารทำนองคู่มือการเลือกตั้ง ที่อธิบายวิธีการเลือกตั้งอย่างย่อ ๆ ตลอดจนมีการชักชวนให้ไปใช้สิทธิในการลงคะแนนเสียงโดยการโฆษณาชวนเชื่อนานาประการ เช่น ใ้คำชักชวนว่า "ชาติต้องการเสียงของท่าน" หรือเสียงของประชาชนคือเสียงสวรรค์บาง จึงนับได้ว่า กระทรวงมหาดไทยได้เริ่มงานที่ถูกต้องควรแก่การชมเป็นอย่างยิ่ง"

๘. การเลือกตั้งครั้งนี้เป็นครั้งแรกที่มีตัวเลขเปิดเผยออกมาในภายหลัง การเลือกตั้งว่า "พรรคเสรีมันังคศิลา" ซึ่งเป็นพรรคฝ่ายรัฐบาล ได้ทุ่มเงินใช้จ่ายในการหาเสียงเลือกตั้งเป็นเงินถึง ๒๐,๐๐๐,๐๐๐ บาท (ยี่สิบล้านบาท)^๘ และเกี่ยวกับที่มาของยอดเงินจำนวนมหาศาลนี้ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ในฐานะหัวหน้าพรรคเสรีมันังคศิลาได้แถลงว่า "เป็นเงิน

^๖ The Bangkok Post, January, 27, 1956

^๗ สัมภาษณ์ ศาสตราจารย์ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช, วันที่ ๓ กันยายน พ.ศ.๒๕๑๗

^๘ นรนิติ เศรษฐบุตร และ โกสินทร์ วงศ์สุววัฒน์, เรื่องเดิม, หน้า ๑๗๒

^๙ Wilson, David A. and Phillips, Herbert P., "Elections and Parties in Thailand" Far Eastern Survey, (August, 1958), p. 116

ที่ทางบริษัท ห้างร้านได้ส่งมาสนับสนุนพรรคกันเป็นเรื่องส่วนตัว ..... และเชื่อกันว่า มากกว่าพรรคอื่น ๆ ถึง ๑๐ เท่าตัว " ^{๑๐}

ในด้านการหาเสียงของพรรคการเมืองต่างปรากฏวาระก่อนหน้าการเลือกตั้งพรรคเสรีมนั่งกิติลาประสพผลสำเร็จเป็นอย่างดี โดยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ในฐานะหัวหน้าพรรคได้แถลงนโยบายของพรรคต่อประชาชนว่า

"พี่น้องชาวไทยที่เคารพรัก

บัดนี้ถึงวันเวลาแล้วที่พี่น้องทั้งหลายจะช่วยกันสร้างสรรค์ และเพิ่มพูนสามัคคีธรรมให้เป็นชาติพลี ปราศจากการถือเอาถือเราเป็นคนอื่น เรามารักเคารพซึ่งกันและกันเสมือนญาติพี่น้องครอบครัวคือชาติไทยอันเป็นที่รักของเรา ลงมือร่วมกันเสมือนเป็นคนเดียว ทำงานของเราต่อไปนี้

๑. สร้างและปฏิสังขรณ์วัดวาอารามทุกศาสนาของเราให้ดียิ่งขึ้น เพราะศาสนาย่อมเป็นหลักของจิตใจอย่างประเสริฐ ที่จะนำเราไปสู่ความเจริญผาสุกที่สุดในโลก

๒. สร้างสถาบันประชาธิปไตยของเราให้มีมากยิ่งขึ้น เช่น เทศบาล สภาตำบล เป็นต้น เพื่อให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมสร้างสรรค์ความเจริญรุ่งเรืองแห่งประเทศชาติทั่วกัน สมกับความจริงที่ว่าประเทศไทยเป็นของคนไทยทุกคน และเพื่อความผาสุกของประชาชนเอง

๓. สร้างกองทัพและตำรวจของเราให้มีมากยิ่งขึ้น เพื่อเป็นเครื่องธำรงรักษาความสงบทั้งภายในและภายนอกประเทศ

๔. สร้างถนนหนทางของเราให้มีมากยิ่งขึ้น เพื่อขยายความเจริญผาสุกให้แก่กว้างออกไป

๕. สร้างชลประทานของเราให้มีมากขึ้น เพื่ออำนวยความสะดวกสมบูรณ์และความผาสุกชุ่มชื้นให้แก่ประชาชนเอง

๖. สร้างโรงเรียนของเราให้มีมากยิ่งขึ้น เพื่อสร้างความรู้ความฉลาดให้แก่ประชาชนในชาติของเรา

๗. สร้างโรงพยาบาล สุขศาลาของเราให้มีมากยิ่งขึ้น เพื่อบำบัดโรคภัยไข้เจ็บ ซึ่งรบกวนความผาสุกทั้งกายและจิตใจ

๘. สร้างเคหสถานของเราให้มีมากยิ่งขึ้น เพราะครอบครัวประชาชนยังไม่มีเคหสถานเป็นของตนเอง ครานั้นความเป็นหลักฐานก็ยังไม่เกิดขึ้น เมื่อประชาชนยังค้ำตัวเป็นหลักฐานไม่ได้ ประเทศชาติจะเจริญเป็นหลักฐานได้อย่างไร

๙. สร้างน้ำประปาของเราให้มีมากยิ่งขึ้น เพราะถ้าไม่สะดวกควายน้ำก็ยังชิววากันการอยู่

๑๐. สร้างไฟฟ้าของเราให้มีมากยิ่งขึ้น เพื่ออำนวยความสะดวกและกำลังงานได้อย่างกว้างขวาง

๑๑. สร้างการขนส่งของเราให้มีมากยิ่งขึ้น เพื่อประโยชน์ในการสร้างความเจริญทางเศรษฐกิจของประเทศชาติ และความสะดวกของประชาชน

๑๒. สร้างตลาดของเราให้มีมากยิ่งขึ้น เพื่อเป็นแหล่งกลางในการค้า และเป็นเครื่องทำให้ผลิตผลต่าง ๆ มีทางระบายไปได้ไม่เปลืองประโยชน์

๑๓. ผลิตเครื่องก่อสร้าง หยกยา เสื้อผ้า แพรพรรณของเราให้มีมากยิ่งขึ้น เพื่อควบคุมการเงินไม่ให้เกิดรั่วไหลไปต่างประเทศโดยไม่จำเป็น

๑๔. ผลิตพืชพันธุ์ธัญญาหารของเราให้มีมากยิ่งขึ้น โดยใช้วิทยาศาสตร์และเครื่องจักรช่วยให้เกิดผลสมบูรณ์คุ้มค่าทุนและแรงที่ลงไป

ถ้าเราพร้อมสมัครสมานกันทำงานของชาติตามที่กล่าวนี้โดยซื่อสัตย์สุจริต โดยคำแนะนำยินยอมของส่วนรวม แล้วยิ่งสำเร็จมากเพียงใด ความสุขของเรา ความเจริญของประเทศไทยก็จะมีทวีมากขึ้นตามลำดับเพียงนั้น

เคารพทุกท่าน

จอมพล ป. พิบูลสงคราม

ซึ่งทั้งหมดที่กล่าวมาย่อมมองเห็นได้อย่างชัดเจนว่า ล้วนแต่เป็นสิ่งที่ดีและเป็นประโยชน์ทั้งต่อชาติและประชาชนทั้งสิ้น ถ้าหากได้มีการปฏิบัติจริง ๆ ประกอบกับในขณะ

หาเสียงทางพรรคเสรีมนังคศิลาโคมีของแจกแก่ประชาชน เช่น ไมซ์ไฟ ฟ้าเช็กหน้า และอื่น ๆ ปรากฏว่ามีผู้มารับแจกขาวของเป็นจำนวนไม่น้อย แต่ในระยะต่อมาคะแนนนิยมของพรรครัฐบาลก็เริ่มลดลง ทั้งนี้เนื่องจากถูกพรรคประชาธิปไตยและพรรคอื่น ๆ โจมตีข้อบกพร่องเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของรัฐบาล รวมทั้งกรณีที่เกิดเหตุการณ์ที่สำคัญ ๆ ในระยะนั้น เช่น เกิดการปล้นธนาคาร^{๑๒} เป็นรายใหญ่ โดยเจ้าหน้าที่ตำรวจไม่สามารถจับตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษตามกฎหมายได้ ผสมกับการนัดหยุดงานของกรรมกร และที่สำคัญก็คือ นายควง อภัยวงศ์ได้ชี้ให้ประชาชนเห็นถึงข้อบกพร่องของรัฐบาล ที่ได้ใช้ผลของการให้ความช่วยเหลือทางทหารที่ประเทศไทยได้รับจากสหรัฐอเมริกา ไปในทางมิชอบและยังเป็นผลทำให้นโยบายต่างประเทศของไทย ไม่อาจดำเนินไปได้โดยอิสระ^{๑๓} แต่กลับต้องผูกพันกับสหรัฐอเมริกา ในลักษณะที่ต้องคล้อยตามตะวันตก ซึ่งน่าจะเป็นผลเสียต่อประเทศไทยมากกว่าผลดี รวมทั้งปัญหาการฉ้อราษฎร์บังหลวง ซึ่งฝ่ายรัฐบาลก็ดูเหมือนจะยอมรับว่าเป็นปัญหาที่ยังแก้ไม่ตก

เมื่อเป็นดังนี้ ความหวังของรัฐบาลที่จะได้รับการเลือกจากการสนับสนุนของประชาชนโดยตรง ก็เริ่มจะเป็นสิ่งที่ไม่แน่นอน และยังประกอบเข้ากับการที่มีพรรคการเมือง สัมผัสเข้าแข่งขันชิงชัยในครั้งนี้เป็นจำนวนมาก ก็ย่อมจะสร้างความไม่สบายใจให้บังเกิดแก่มวลพล ป. พิบูลสงคราม เป็นอย่างมาก ดังจะเห็นได้จากการให้สัมภาษณ์เชิงปรารภกับหนังสือพิมพ์ของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ก่อนหน้าการเลือกตั้ง โดยแสดงความปรารถนาอยากจะให้มีการรวมพรรคเล็กพรรคน้อยเข้าด้วยกัน เพื่อให้เหลือพรรคเป็นจำนวนน้อยที่สุด^{๑๔} ซึ่งดูแล้วคล้ายกับว่า จอมพล ป. พิบูลสงครามจะมีเจตนาต่อการเลือกตั้ง เพื่อให้เป็นกลุ่มก้อนทางการเมืองอย่างแท้จริง อันจะเป็นแนวทางในการปูพื้นฐานประชาธิปไตยให้แก่ประชาชน แต่อันที่จริงแล้วเป็นควย จอมพล ป. พิบูลสงคราม หวาดวิตกว่าพรรครัฐบาลจะไม่บรรลุชัยชนะการเลือกตั้งครั้งนี้ต่างหาก ทั้งนี้เพราะจอมพล ป. พิบูลสงคราม คาดคะเนว่ายังมีพรรคมากการแข่งขันหาเสียงเลือกตั้งเพื่อให้ได้รับเลือกก็มีมาก และยังมี การแก่งแย่งกันมากเท่าใด ประโยชน์แทนที่จะตกอยู่กับพรรครัฐบาล กลับจะเป็นผลดีทางอ้อมแก่พรรคฝ่ายค้าน^{๑๕} ซึ่งถ้าเป็นเช่นนั้นแล้ว รัฐบาล

^{๑๒} นรนิติ เศรษฐบุตร และ โกสินทร์ วงศ์สุววัฒน์ , เรื่องเดิม, หน้า ๑๗๘

^{๑๓} Darling, Frank C., *op.cit.*, p. 155

^{๑๔} ปลาทอง (ประจวบ ทองอุไร), เรื่องเดิม, หน้า ๒๒๘

^{๑๕} เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน

๔. พระยาลักพลีธรรมประคัลภ์	หมายเลข ๒๘
๕. พลเอกมังกร พรหมโยธี	หมายเลข ๒๘
๖. พลโทบัญญัติ เทพหัสดิน ณ อยุธยา	หมายเลข ๓๐
๗. พลเอกหลวงสวัสดิ์ศรีสุรยุทธ	หมายเลข ๓๑
๘. พลเอกเกษ เกษประคิยัทธ	หมายเลข ๓๒
๙. พันตรีวัชร บัณยารชุน	หมายเลข ๓๓

โดยเฉพาะอย่างยิ่ง บัณฑิตเลือกตั้งเหล่านี้มีการประทับตราของนายอำเภอ
 ๑๗ ๑๘
 ๑๙
 ๒๐
 ๒๑
 ๒๒
 ๒๓
 ๒๔
 ๒๕
 ๒๖
 ๒๗
 ๒๘
 ๒๙
 ๓๐
 ๓๑
 ๓๒
 ๓๓
 ๓๔
 ๓๕
 ๓๖
 ๓๗
 ๓๘
 ๓๙
 ๔๐
 ๔๑
 ๔๒
 ๔๓
 ๔๔
 ๔๕
 ๔๖
 ๔๗
 ๔๘
 ๔๙
 ๕๐
 ๕๑
 ๕๒
 ๕๓
 ๕๔
 ๕๕
 ๕๖
 ๕๗
 ๕๘
 ๕๙
 ๖๐
 ๖๑
 ๖๒
 ๖๓
 ๖๔
 ๖๕
 ๖๖
 ๖๗
 ๖๘
 ๖๙
 ๗๐
 ๗๑
 ๗๒
 ๗๓
 ๗๔
 ๗๕
 ๗๖
 ๗๗
 ๗๘
 ๗๙
 ๘๐
 ๘๑
 ๘๒
 ๘๓
 ๘๔
 ๘๕
 ๘๖
 ๘๗
 ๘๘
 ๘๙
 ๙๐
 ๙๑
 ๙๒
 ๙๓
 ๙๔
 ๙๕
 ๙๖
 ๙๗
 ๙๘
 ๙๙
 ๑๐๐

โดยเฉพะอย่างยิ่ง บัณฑิตเลือกตั้งเหล่านี้มีการประทับตราของนายอำเภอ
 ๑๗ ๑๘
 ๑๙
 ๒๐
 ๒๑
 ๒๒
 ๒๓
 ๒๔
 ๒๕
 ๒๖
 ๒๗
 ๒๘
 ๒๙
 ๓๐
 ๓๑
 ๓๒
 ๓๓
 ๓๔
 ๓๕
 ๓๖
 ๓๗
 ๓๘
 ๓๙
 ๔๐
 ๔๑
 ๔๒
 ๔๓
 ๔๔
 ๔๕
 ๔๖
 ๔๗
 ๔๘
 ๔๙
 ๕๐
 ๕๑
 ๕๒
 ๕๓
 ๕๔
 ๕๕
 ๕๖
 ๕๗
 ๕๘
 ๕๙
 ๖๐
 ๖๑
 ๖๒
 ๖๓
 ๖๔
 ๖๕
 ๖๖
 ๖๗
 ๖๘
 ๖๙
 ๗๐
 ๗๑
 ๗๒
 ๗๓
 ๗๔
 ๗๕
 ๗๖
 ๗๗
 ๗๘
 ๗๙
 ๘๐
 ๘๑
 ๘๒
 ๘๓
 ๘๔
 ๘๕
 ๘๖
 ๘๗
 ๘๘
 ๘๙
 ๙๐
 ๙๑
 ๙๒
 ๙๓
 ๙๔
 ๙๕
 ๙๖
 ๙๗
 ๙๘
 ๙๙
 ๑๐๐

ก. ผลของการเลือกตั้งในจังหวัดพระนคร

พรรคเสรีมนังคศิลาได้รับเลือกเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรรวม ๗
 ๑๗ ๑๘
 ๑๙
 ๒๐
 ๒๑
 ๒๒
 ๒๓
 ๒๔
 ๒๕
 ๒๖
 ๒๗
 ๒๘
 ๒๙
 ๓๐
 ๓๑
 ๓๒
 ๓๓
 ๓๔
 ๓๕
 ๓๖
 ๓๗
 ๓๘
 ๓๙
 ๔๐
 ๔๑
 ๔๒
 ๔๓
 ๔๔
 ๔๕
 ๔๖
 ๔๗
 ๔๘
 ๔๙
 ๕๐
 ๕๑
 ๕๒
 ๕๓
 ๕๔
 ๕๕
 ๕๖
 ๕๗
 ๕๘
 ๕๙
 ๖๐
 ๖๑
 ๖๒
 ๖๓
 ๖๔
 ๖๕
 ๖๖
 ๖๗
 ๖๘
 ๖๙
 ๗๐
 ๗๑
 ๗๒
 ๗๓
 ๗๔
 ๗๕
 ๗๖
 ๗๗
 ๗๘
 ๗๙
 ๘๐
 ๘๑
 ๘๒
 ๘๓
 ๘๔
 ๘๕
 ๘๖
 ๘๗
 ๘๘
 ๘๙
 ๙๐
 ๙๑
 ๙๒
 ๙๓
 ๙๔
 ๙๕
 ๙๖
 ๙๗
 ๙๘
 ๙๙
 ๑๐๐

ที่นั่ง และพรรคประชาธิปัตย์ได้รับเลือก ๒ ที่นั่ง ดังรายชื่อเรียงตามลำดับคะแนนดังนี้

๑. จอมพล ป. พิบูลสงคราม	พรรคเสรีมนังคศิลา
๒. นายควง อภัยวงศ์	พรรคประชาธิปัตย์
๓. พลเอกเกา เพ็ญเลิศ บริรักษ์ทัพยาภิน	พรรคเสรีมนังคศิลา
๔. พลอากาศโทหมื่น มหาสันทนะ เวชยันต์รังสฤษดิ์	พรรคเสรีมนังคศิลา
๕. พลโทบัญญัติ เทพหัสดิน ณ อยุธยา	พรรคเสรีมนังคศิลา
๖. นาวาโทพระประยูทธชลธี	พรรคประชาธิปัตย์
๗. พระยาลักพลีธรรมประคัลภ์	พรรคเสรีมนังคศิลา
๘. พลเอกมังกร พรหมโยธี	พรรคเสรีมนังคศิลา
๙. พลเอกหลวงสวัสดิ์ศรีสุรยุทธ	พรรคเสรีมนังคศิลา

๑๗ นายสะอาด ศิริวัฒน์

๑๘ ชค หัตบาเรอ และปรีชา สามัคคีธรรม, เรื่องเดิม, หน้า ๓๔๑ - ๓๔๒

ข. ผลของการเลือกตั้งในจังหวัดธนบุรี	
เรียงลำดับตามคะแนน ^{๕๑}	
๑. นายไถง สุวรรณทัต	พรรคประชาธิปัตย์
๒. นายมนัส สุวรรณทัต	พรรคประชาธิปัตย์
๓. นายสุริยะ ชิตตะสังคะ	พรรคเสรีมนังคศิลา
ค. ผลของการเลือกตั้งรวมทั่วประเทศ ^{๖๐}	
๑. พรรคเสรีมนังคศิลา	๘๓ หนึ่ง
๒. พรรคประชาธิปัตย์	๒๘ "
๓. พรรคเสรีประชาธิปไตย	๑๑ "
๔. พรรคธรรมมาธิปัตย์	๑๐ "
๕. พรรคเศรษฐกิจ	๘ "
๖. พรรคชาตินิยม	๓ "
๗. พรรคขบวนการไฮคปาร์ค	๒ "
๘. พรรคอิสระ	๒ "
๙. ผู้สมัครอิสระไม่สังกัดพรรค	๑๓ "
รวมทั้งสิ้น	๑๖๐ "
ผลการชนะเลือกตั้งครั้งนี้ ^{๖๑} แทนที่จะเป็นผลดีและสร้างชื่อเสียงให้แก่	

^{๑๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๘๖

^{๖๐} มหาคไทย, กระทรวง., รายงานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เล่ม ๑, (พระนคร : โรงพิมพ์พระเกษไทย, ๒๕๐๐), หน้า ๑๔๗ - ๑๕๘

^{๖๑} See, Pickerell, Albert. and Moore, Daniel E., "Election in Thailand" Far Eastern Survey, (June, 1957)

"The Siamese Elections of February 1957" The World today, (May, 1957)

Wilson, David A. and Phillips, Herbert P., "Elections and Parties in Thailand" Far Eastern Survey, (August, 1958)

The Bangkok Post, (February, 26, 1957)

ไทยนอย (เสลา เรขะรุจี) และ รุงโรจน ก นคร, เลือกตั้งกึ่งพุทธกาล, (พระนคร : โรงพิมพ์ประเสริฐสิน, ๒๕๐๐)

สมบูรณ์ วรพงษ์, "เลือกตั้งสกปรก" ยี่ตรีฐาน, (พระนคร: โรงพิมพ์เจริญธรรม, ๒๕๐๐)

ประยูทธ สิทธิพันธ์, "เลือกตั้งสกปรก" ประวัติการเมืองไทย, (ธนบุรี ; โรงพิมพ์ นครชน, ๒๕๑๑)

รัฐบาล ทั้งนี้เพราะจำนวนผู้ได้รับเลือกเป็นสมาชิกสภาผู้แทน ในนามของพรรคเสรีมันังคศิลา ซึ่งเป็นพรรครัฐบาลมีเกินกว่าครึ่ง คือได้รับเลือกเป็น ๔๓ ทว ๑๖๐ เมื่อรวมเข้ากับจำนวน ส.ส.ประเภท ๒ ซึ่งเป็นพรรคพวกของรัฐบาลอีก ๑๖๐ คน พรรครัฐบาลจึงสามารถเข้าทำหน้าที่ปกครองบริหารประเทศอีกวาระหนึ่ง ไคกลายเป็นชนวนสร้างความเคียดแค้นชิงชังให้บังเกิดแก่ประชาชนที่โคเห็นเหตุการณ์เลือกตั้งครั้งนี้ ซึ่งได้มีผู้นับถือเหตุการณ์ไว้ว่า

" และแล้ววันสำคัญในประวัติศาสตร์ทางการเมืองก็ผ่านเข้ามา วันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๐๐ เป็นวันเลือกตั้งทั่วไป ผลที่อุบัติขึ้นก็คือ พรรคการเมืองฝ่ายรัฐบาลบีบคั้นจิตใจประชาชนอย่างแรง ประชาชนบางส่วนตกเป็นทาสเงินของผู้มีอิทธิพล กลายเป็นเครื่องมืออย่างน่าละอาย พรรคการเมืองดังกล่าวได้ใช้อำนาจทางบริหารเข้าช่วยเหลือพรรคของตน ตลอดจนอาศัยอำนาจศาลคอยขัดขวางการใช้สิทธิ และโกงสิทธิเลือกตั้งของประชาชน เหตุการณ์เลวร้ายทำนองนี้ได้เกิดขึ้นโดยทั่วไปในวันเลือกตั้ง จำนวนสมาชิกสภาที่ได้รับเลือกก็เกินกว่าครึ่งของเก้าอี้ในรัฐสภา จึงตกเป็นของรัฐบาลอย่างง่ายดาย ในท่ามกลางเสียงสาปแช่งเกือบทั่วทิศ เมื่อรูปการณ์ที่เป็นเช่นนี้ ประชาชนต่างพากันประท้วงที่ถูกกลุ่มอิทธิพลฉ้อโกงเอาซึ่ง ๆ หน้า เพราะหน่วยเลือกตั้งบางแห่งเงี้ยบเหงาควยผู้คน แต่พอเปิดหีบบัตรกลับนับได้เป็นพัน ๆ บางแห่งอำนาจศาลคอยข่มขู่ผู้เลือกตั้งถึงขนาดทำร้ายร่างกายก็มี ประชาชนต่างมีปฏิกริยารุนแรงยิ่งขึ้น ถึงกับพากันนัดชุมนุมที่ทองสนามหลวงเพื่อประท้วงรัฐบาล "

ซึ่งเหตุการณ์การเลือกตั้งดังกล่าวมา จึงกลายเป็นประวัติศาสตร์การเลือกตั้งที่สกปรกที่สุด ในบรรดาที่มีการเลือกตั้งมาแล้วในประเทศไทย

สำหรับเบื้องหลังการเลือกตั้งสกปรกครั้งนี้ พอจะวินิจฉัยได้ว่ามีมูลเหตุมาจากความจำเป็นของพรรครัฐบาล โดยเฉพาะอย่างยิ่งตัวจอมพล ป. พิบูลสงคราม เองที่จะต้องเอาชนะการเลือกตั้งครั้งนี้ให้จงได้ ทั้งนี้ก็เพราะถาขนาดหัวหน้าพรรคสมัครแข่งขันเลือกตั้งแข่งกับนายควง อภัยวงศ์ ซึ่งเป็นหัวหน้าพรรคการเมืองฝ่ายค้านแล้วไม่ได้รับเลือก ก็เท่ากับเป็นที่ยอมรับกันโดยปริยายว่า ประชาชนคนไทยทั้งชาติไม่ต้องการให้จอมพล ป. พิบูลสงคราม

หัวหน้ารัฐบาลในเวลานั้น เป็นนายกรัฐมนตรีต่อไปอีกนั่นเอง ซึ่งถ้าปล่อยให้การนี้เป็นไปดัง
ที่วานักเทากับเป็นการทำลายอนาคตทางการเมืองของจอมพล ป. พิบูลสงคราม และก็หมาย
ความไปถึงเป็นการคัดประโยชน์ของพรรคพวกคณะรัฐประหารที่เคยพึ่งมีพึ่งไค้ก่อนหน้านั้นด้วย
ในขณะเดียวกันเมื่อพูดถึงสภาพความเป็นไปของรัฐบาลในขณะนั้น เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป
รวมทั้งในกลุ่มบุคคลฝ่ายรัฐบาลเองว่า "รัฐบาลไม่อยู่ในฐานะที่จะได้รับความนิยมนจากประชาชน"
และยิ่งเมื่อมีเหตุการณการแตกแยกภายในรัฐบาล ระหว่างบุคคลซึ่งมีความสำคัญต่อความมั่นคง
ของพรรคเสรีมนังคศิลา คือระหว่างจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ผู้บัญชาการทหารบก และรัฐมนตรี
ช่วยว่าการกระทรวงกลาโหม กับพลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ อธิบดีกรมตำรวจ และรัฐมนตรี
ช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย ซึ่งต่างก็ถนัดชุมกำลังอยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของตนด้วย จึง
เท่ากับทางฝ่ายรัฐบาลขาดการณีกกำลังสนับสนุนที่ค้ไป ประกอบกับในเวลานั้น จอมพลสฤษดิ์
ธนะรัชต์ ไค้หลักฐานว่า จอมพล ป. พิบูลสงคราม เตรียมจะส่งนายปุ่น จาคิกวณิช มาเป็น
หัวหน้ากองคลังในสำนักงานสลากกินแบ่งของรัฐบาล^{๒๓} ทั้งนี้โดยการเสนอของ พลตำรวจเอก
เผ่า ศรียานนท์ แทนนายศ อินทรโกมาลยสุต ซึ่งเป็นคนของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ยอมทำให้
จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ มองไปว่า จอมพล ป. พิบูลสงคราม เจตนาจะคัดผลประโยชน์ในสำนัก
งานสลากกินแบ่งฯ และเห็นความสำคัญของพลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ มากกว่าตน จอมพล
สฤษดิ์ ธนะรัชต์ จึงแสดงท่าทีว่าสนใจแต่หน้าที่ประจำ คือตำแหน่งงานในหน้าที่ผู้บัญชาการ
ทหารบก กับผลประโยชน์ทางคานการคานของตนโดยไม่นำพาคองงานทางคานการเมือง ในฐานะ
รองหัวหน้าพรรคเสรีมนังคศิลาเลย ด้วยเหตุนี้พรรครัฐบาลจึงมีอาจะอาศัยกิจกรรมการเลือกตั้ง
ที่รัฐบาลเคยใจอย่างไค้ผลในการเลือกตั้งครั้งก่อน ๆ นั่นก็คือ "การนำทหารเดินแถวไปลงคะแนน
เสียง^{๒๔} ให้พรรครัฐบาล" ทั้งนี้เป็นเพราะจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ไค้ปล่อยให้ทหารออกไป
เลือกตั้งอย่างเสรี โดยไค้กล่าวถอนมีการเลือกตั้งตอนหนึ่งว่า

"เมื่อจะเป็นประชาธิปไตยกันจริง ๆ แล้ว ขออย่าไค้บังคับกะเกณฑ์
ให้ไปลงคะแนนให้พรรครัฐบาลเลย บุคคลอื่น ๆ ที่อยู่ในการคานการเมืองฝ่ายคาน
อาจเป็นคนค้ไค้ไค้ เพราะฉะนั้น ขอให้ทหารทุกคนไค้ใจวิจารณ์ญาคด้วยตัวของตัวเอง

^{๒๓} สัมภาษณ์ นายประจวบ ทองอุไร, วันที่ ๒๒ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๑๓

^{๒๔} The Bangkok Post, February 26, 1957

ไม่ต้องไปเกรงกลัวอิทธิพลผู้ใด " ๑-๕

และเมื่อเป็นเช่นนั้น ทหารในเมื่อผู้บังคับบัญชาไม่สั่งว่าให้ไปลงคะแนนเสียงให้ใครครั้งที่เคยปฏิบัติมา ก็ย่อมจะคัดเลือกผู้สมัครเอง และความจริงก็คือ "ทหารก็คือประชาชน" ซึ่งมีความไม่พอใจการปฏิบัติงานที่เต็มไปด้วยการฉ้อราษฎร์บังหลวง ซาตสมรรถภาพในการทำงานของรัฐบาล และรวมทั้งไม่พอใจในตัวบุคคลของรัฐบาลบางคนด้วย จึงไม่เป็นของแปลกที่พรรครัฐบาลจะไม่ได้รับเลือกจากทหารในครั้งนี้

เมื่อเป็นดังนี้ แผนการเลือกตั้งของพรรคเสรีมนังคศิลา ภายใต้การบริหรงของพลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ ในฐานะเลขาธิการพรรค จึงต้องเปลี่ยนไปเป็นการชนทึบบัตรไฟไฟ^{๒๖} มาเพิ่มให้แก่พรรคของตนในเขตทหาร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในเขตอำเภอดุสิต ทั้งนี้จะเห็นได้จากที่หนังสือพิมพ์ไคลงข่าวก่อนหน้ามีการเลือกตั้งว่า "ได้มีผู้เตรียมการทุจริตในการเลือกตั้ง" โดยมีผู้พบหีบบัตรลงคะแนนที่ได้มีการปิดสลากหมายเลขของผู้สมัครพรรครัฐบาลเรียบร้อยแล้วจำนวนหนึ่ง ดังได้กล่าวแล้ว จึงเป็นเหตุทำให้ประชาชนในเขตพระนครและจังหวัดใกล้เคียงพากันตื่นตัวทางการเมืองที่จะไปใช้สิทธิเลือกตั้งของตนเอง และมีจำนวนมากเป็นประวัติการณ์อย่างที่ไม่เคยเป็น ทั้งนี้อาจกล่าวได้ว่าไม่ใช่ด้วยอิทธิพลของความคิดที่เกิดจากการเลื่อมใสศรัทธาใน นายควง อภัยวงศ์ และพรรคประชาธิปัตย์อย่างเดียว หากเป็นเพราะความเกลียดชังในรัฐบาล จึงไม่ต้องการให้ได้รับเลือกตั้งกลับมาเป็นรัฐบาลต่อไปอีกนั่นเอง ดังนั้น เมื่อหมดหนทางเข้า พรรครัฐบาลจึงได้ใช้กลโกงอย่างหนึ่ง ๆ หนา กล่าวคือ ในวันเลือกตั้งได้มีกลุ่มบุคคลผู้เหน็บแนมแพรวเครือ่งหมายพรรคเสรีมนังคศิลาไปใช้สิทธิเลือกตั้งคนละหลาย ๆ ครั้ง และแต่ละครั้งก็หย่อนบัตรเลือกพรรครัฐบาลหลาย ๆ บัตร และที่ร้ายไปกว่านั้นก็คือมีการทำร้ายประชาชน^{๒๗} ผู้สนับสนุนหรือไปลงคะแนนเสียงให้แก่พรรคประชาธิปัตย์ ณ

^{๒๕} ระพีพันธุ์ โทธิไชยา, "จอมพลสฤษดิ์ ฆนะรัชต์ นายกรัฐมนตรีคนที่ ๑๑, (พระนคร : โรงพิมพ์เกษมสัมพันธ์, ๒๕๐๓), หน้า ๑๕๖

^{๒๖} The Bangkok Post, February 26, 1957

^{๒๗} นายจำรัส ช้อยสุวรรณ ถูกฟันด้วยขวานตายคาที่ ณ หน่วยเลือกตั้งโรงเรียนพิบูลประชาสรรค์ คุรายละเอียดยใน ไทยน้อย (เสลา เวชะรุจิ) และรุ่งโรจน์ ณ นคร, เรื่องเดิม, หน้า ๒๕๓ - ๒๕๖ และในพิมพ์ไทย, ฉบับวันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๐๐

หน่วยเลือกตั้งต่าง ๆ ที่ตั้งตายนองหน้าประชาชนทั่วไปก็มี บางหน่วยที่เจ้าหน้าที่ปกครองกระทำ การด้วยความรู้สึก ก็มี การจับพลรวมไฟไฟไค้เป็นจำนวนมาก จากเหตุการณ์ดังกล่าวนี้ทำให้ นายชโล วนะภูติ ผู้วาราชการจังหวัดพระนครถึงกับขอลาออก และไค้แถลงเหตุผลว่า "เนื่อง จากคนไม่สามารถควบคุมการเลือกตั้ง ให้เป็นไปตามเจตนารมณของประชาชนตามระบอบ ประชาธิปไตยไค้"^{๒๘} และแม้วาทางรัฐบาลจะยับยั้งไปลาไค้สำเร็จ แต่ไค้ทำความซัดแจ้งให้ ประชาชนไค้เห็นแล้วว่า การเลือกตั้งครั้งนี้สกปรกมากเพียงไค้ และไค้ยปราศจากชอกังชา ไค้ ๆ อีค้ว

ถึงกระนั้นก็ยังมีปรากฏวาคะแนนเสียงของพรรครัฐบาล ก็ยังหาเอาชนะ ผู้สมัครในนามพรรคประชาธิปไตยเฉพาะจังหวัดพระนครไค้ไม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคะแนนของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม แพนายควง อภัยวงศ์ อยู่ ๕ ต่อ ๔ ในบรรดา ๑๓ อำเภอ ค้ว เหตุนี้จึงตองใช้การทุจริตอื่น ๆ เข้าช่วย อาทิเช่น การถวงเวลาดำเนินคะแนน และนำบัตร สำเร็จรูปมาเพิ่ม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เขตอำเภอบางเขน และอำเภอคูสิคไค้ใช้เวลาดำเนิน อยู่ถึง ๒ วัน ๒ คืน^{๒๙} ผลจึงปรากฏอย่างทีรัฐบาลตองการคือ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ชนะนายควง อภัยวงศ์

ผลสะท้อนทางการเมืองของการเลือกตั้ง

ปฏิกิริยาของนิสิตนักศึกษาและประชาชนภายหลังการเลือกตั้ง

คังไค้กล่าวแล้วว่าผลของการเลือกตั้งครั้งนี้ พรรคเสรีมนังคศิลา ซึ่งเป็นพรรครัฐบาลไค้รับชัยชนะ แต่เป็นชัยชนะที่ไค้มาจากกลไกงิโซเลห้เพทุบายทางการเมือง ทุกวิถีทางอย่างไค้เคยมีและเป็นมาก่อน แต่โดยเหตุที่เหตุการณ์ครั้งนี้ ประชาชนไค้ไค้ถือว่า รัฐบาลทำกับพรรคการเมืองฝ่ายค้าน หากแต่ไค้ถือว่า "ทำกับประชาชน" และไค้ถือว่าเป็นการปล้น ฉกฉวยเอาเสรีภาพของประชาชนไปอย่างน่าละอายที่สุด ซึ่งประชาชนจะยอมให้ผ่านไปตองหน้า ตอคาไค้ไค้ คังนั้นปฏิกิริยาของประชาชนจึงไค้แสดงออกมา เริ่มคณจากความเคลื่อนไหวของ

^{๒๘} สัมภาษณ์นายชโล วนะภูติ ปลัดกระทรวงมหาดไทย ณ กระทรวงมหาดไทย เมื่อวันที่ ๓

กันยายน พ.ศ.๒๕๑๗

^{๒๙} หนังสือพิมพ์ "พิมพ์ไทย" ฉบับวันที่ ๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๐๐

นิตินิติคุณมหาวิทยาลัยกลุ่มหนึ่งก่อน แล้วก็ค่อย ๆ เพิ่มขึ้นและมากขึ้นทุกที ในระยะต่อมา ก็ได้นิตินิติคุณจากมหาวิทยาลัย อาทิเช่น มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาลัยวิชาการศึกษา และวิทยาลัยเทคนิค^{๓๐} รวมทั้งประชาชนได้เข้ามาร่วมและให้การสนับสนุน จากจำนวนร้อยจึงกลายเป็นจำนวนพัน และแล้วชาวการเตรียมการเดินขบวนเพื่อประท้วงการเลือกตั้ง ก็แพร่สะพัดไปสู่ประชาชนส่วนใหญ่โดยหนังสือพิมพ์รัฐบาลก็ได้ออกแถลงการณ์ ฉบับที่ ๑ ความว่า^{๓๑}

คำแถลงการณ์ ฉบับที่ ๑

เนื่องด้วยปรากฏเป็นหลักฐานแน่นอนว่า มีคณะบุคคลบางส่วน และด้วยการสนับสนุนส่งเสริมของชาวต่างชาติ กำลังจะก่อกวนและดำเนินการร้ายขึ้นภายในประเทศ เพื่อให้มีความไม่สงบเกิดขึ้น แล้วฉวยโอกาสเข้าครองประเทศในที่สุด

ฉะนั้น โดยคำนึงถึงความปลอดภัยของประเทศชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์เป็นที่ตั้ง รัฐบาลเห็นเป็นการจำเป็นที่จะต้องดำเนินการป้องกันและปราบปรามการก่อกวนร้ายนี้โดยเด็ดขาด จึงขอประกาศให้ประชาชนทราบโดยทั่วกัน และขอให้ตั้งอยู่ในความสงบ และให้ความไว้วางใจในรัฐบาลแห่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งจะดำเนินการให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และกฎหมายโดยเคร่งครัด

ประกาศมา ณ วันที่ ๒ มีนาคม พ.ศ.๒๕๐๐

(ลงชื่อ) จอมพล ป. พิบูลสงคราม

นายกรัฐมนตรี

^{๓๐} สมบูรณ์ วรพงษ์, เรื่องเดิม, หน้า ๒๐๘

^{๓๑} "คำแถลงการณ์ฉบับที่ ๑" ราชกิจจานุเบกษา, เล่มที่ ๗๔ ตอนที่ ๒๒ (ฉบับพิเศษ)

วันที่ ๒ มีนาคม พ.ศ.๒๕๐๐, หน้า ๑

๓๒
ประกาศวา

ต่อมาอีกเพียงเล็กน้อย ก็ได้มีประกาศแถลงการณ์ของรัฐบาล ฉบับที่ ๒

ประกาศสถานการณ์ฉุกเฉิน

เนื่องจากมีคณะบุคคลและนักหนังสือพิมพ์หลายฉบับ ดำเนินการยุบ
ส่งเสริมและปลุกปั่นประชาชนให้ก่อวุ่นวายความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง
มุ่งหวังที่จะทำลายล้างรัฐบาล โดยกระทำการชักชวนให้ประชาชนเข้าใจผิด และ
คูหมีนเกลียดชังรัฐบาล ตลอดจนเจ้านักงานที่ปฏิบัติการตามหน้าที่ นอกจากนี้ยังนัด
ให้มีการชุมนุมสาธารณะและเดินขบวนเพื่อปลุกปั่นยุบประชาชนให้ก่อจลาจลหวังไว้
กำลังบังคับเพื่อล้มล้างรัฐบาล ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ของตนและพรรคพวกทางการเมือง
ตามที่รัฐบาลได้ประกาศแถลงการณ์ ฉบับที่ ๑ ลงวันที่ ๒ มีนาคม ๒๕๐๐ ให้ประชาชน
ทราบแล้วนั้น

โดยที่รัฐบาลมีหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง จะปล่อยให้
ให้เหตุร้ายเกิดขึ้นในบ้านเมือง เป็นการคุกคามความสงบสุขของประชาชนหาได้ไม่
ฉะนั้น จึงประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินตามความในมาตรา ๔ แห่ง
พระราชบัญญัติว่าด้วยการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ.๒๔๙๕ ที่วราช
อาณาจักร ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป ขอให้ประชาชนจงตั้งอยู่ในความสงบและปฏิบัติตาม
ประกาศของทางราชการที่ออกตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการบริหารราชการในสถานการณ์
ฉุกเฉิน พ.ศ.๒๔๙๕ จนกว่าจะผ่านพ้นสถานการณ์ฉุกเฉินในครั้งนั้น ซึ่งจะประกาศ
ให้ทราบภายหลัง

ประกาศมา ณ วันที่ ๒ มีนาคม พ.ศ.๒๕๐๐

(ลงชื่อ) จอมพล ป. พิบูลสงคราม

นายกรัฐมนตรี

และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย

๓๒

"ประกาศสถานการณ์ฉุกเฉิน" ราชกิจจานุเบกษา, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒ - ๓.

และถัดมาก็มีประกาศฉบับที่ ๓ ความว่า^{๓๓}

ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี

เพื่อให้การดำเนินการป้องกันและการปราบปรามการก่อการร้าย ตามคำสั่งแกลงการของรัฐบาล ฉบับที่ ๑ ลงวันที่ ๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๐๐ กำหนดไป โดยเรียบร้อย คณะรัฐมนตรีจึงลงมติมอบให้จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงกลาโหม และผู้บัญชาการทหารบก เป็นผู้บัญชาการฝ่ายทหาร ดำเนินการสั่งใช้กำลังกองทัพบก กองทัพเรือ กองทัพอากาศ และตำรวจได้โดยเด็ดขาด

ประกาศมา ณ วันที่ ๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๐๐

(ลงชื่อ จอมพล ป. พิบูลสงคราม

นายกรัฐมนตรี

แต่อย่างไรก็ตาม ก็หาได้ก่อให้เกิดการรวนเรในหมู่นิสิตนักศึกษาและประชาชนอย่างที่รัฐบาลหวังจะให้เห็นไม่ ตรงกันข้ามประกาศของรัฐบาลกลับก่อให้เกิดปฏิกิริยารุนแรงยิ่งขึ้น ที่หอประชุมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ชิงหน้าหอประชุมถูกลดลงครึ่งเสา เพื่อเป็นการไว้อาลัยประชาธิปไตยอันเสรีภาพมอง นิสิตทยอยเข้าสู่อหอรประชุมเป็นกลุ่ม ๆ ตนจามจู้รี เกลื่อนควยโปสเตอร์ประณามการเลือกตั้ง มีข้อความต่าง ๆ กัน "เราคัดค้านการเลือกตั้งสกปรก" "ขอให้รัฐบาลเลือกตั้งใหม่" "สกปรก - สกปรก - สกปรก" ฯลฯ หลังจากใช้เวลาประชุมร่วมสามชั่วโมง บรรคานิสิตชายหญิงต่างลงมติว่า

" เกล็นชวณคัดค้านการเลือกตั้ง "^{๓๔}

ต่อมา จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในฐานะผู้บัญชาการฝ่ายทหาร ตามคำสั่งของรัฐบาลลงวันที่ ๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๐๐ ได้มายังจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เพื่อกล่าวคำปราศรัย และขอทราบความคืบหน้าของใจของนิสิตนักศึกษาและประชาชน ที่ชุมนุมกันอยู่ในบริเวณจุฬาลงกรณ์-

^{๓๓} "ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี" ราชกิจจานุเบกษา, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘

^{๓๔} สมบูรณ์ วรพงษ์, เรื่องเดิม, หน้า ๒๐๘

มหาวิทยาลัยขณะนั้น" นิสิตได้ถามถึงการเลือกตั้งว่าสกปรกหรือไม่? จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ตอบว่า สกปรกด้วยกันทั้งนั้น"^{๓๕} และ "นิสิตได้ขออนุญาตเดินขบวน ซึ่งจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ตอบว่าเป็นสิทธิจะทำได้ แต่ขอให้มีการระเบียบเรียบร้อย"^{๓๖} ดังนั้นต่อมาในเวลา ๑๕.๐๐ น. ของวันเดียวกัน นั้น (๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๐๐) นิสิตนักศึกษา^{๓๗} และประชาชนก็มุ่งออกจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ไปยังกระทรวงมหาดไทย ด้วยความเป็นระเบียบเรียบร้อย และอย่างสงบ เพื่อขอพบพระยารามราชภักดี ในฐานะปลัดกระทรวงมหาดไทย แต่พระยารามราชภักดีไม่ให้ผลคำตรวจเอกสารหลักฐานการโกศล อธิบดีกรมมหาดไทย เป็นผู้ออกมาชี้แจงแทน นิสิตจึงได้ตั้งข้อเรียกร้องรวม ๖ ข้อ โดยขอให้ผลคำตรวจเอกสารหลักฐานการโกศลเป็นผู้เสนอไปยังรัฐบาล โดยกำหนดให้รัฐบาลตอบให้ประชาชนทราบภายในวันนั้น สำหรับข้อเรียกร้องมีดังนี้คือ

๑. ขอให้รัฐบาลประกาศเลิกภาวะฉุกเฉินโดยเร็ว และตอบค้ำยันทางชาติที่รัฐบาลอ้างในประกาศภาวะฉุกเฉินนั้นคือชาติใด
๒. ขอให้รัฐบาลประกาศการเลือกตั้งทั่วประเทศครั้งนี้เป็นโมฆะ และจัดให้มีการเลือกตั้งใหม่ภายใน ๑ เดือน
๓. ในการเลือกตั้งครั้งใหม่ ขอให้แต่งตั้งนิสิตนักศึกษาเป็นกรรมการและเสมียนนับคะแนนการเลือกตั้งด้วย
๔. ขอให้รัฐบาลรับสอบสวนผู้ทุจริตและลงโทษผู้กระทำผิดในการเลือกตั้งครั้งนี้
๕. ขอให้รัฐบาลตอบคำเรียกร้องทั้งหมดภายใน ๒๔ ชั่วโมง
๖. ถ้าหากคำเรียกร้องต่อรัฐบาลดังกล่าวข้างต้นไม่เป็นผล ก็ขอเรียกร้องผู้ใดรับเลือกตั้งครั้งนี้ให้ลาออกทั้งหมด

นอกจากนี้ก็มีกรรมาชนชุมนุมกันขึ้น ณ บริเวณสนามหลวง มีการไฮด์ปาร์คและแล้วในเวลา ๑๗.๓๐ น. ก็ได้เกิดการเดินขบวนขึ้นโดยมีทำเนียบรัฐบาลเป็นจุดหมายปลายทางสำคัญ เหตุการณ์ตอนนั้นพันเอกอาจศึก ดวงสว่าง ได้เรียบเรียงข้อความไว้ในหนังสือประวัติห่านจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ตอนหนึ่งว่า^{๓๘}

^{๓๕} เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน

^{๓๖} เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน,

^{๓๗} Darling, Frank C., op.cit., p. 150 บันทึกว่ามีจำนวน ๒,๐๐๐ คน

^{๓๘} อาจศึก ดวงสว่าง, "ประวัติห่านจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์" ชีวิตที่ผ่านมากว่าในระบอบ ๖๐ ปี,

(พระนคร : โรงพิมพ์กรมแผนที่ทหาร, ๒๕๑๔), หน้า ๕๕ - ๖๐

" การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรรุ่นใหม่ ปรากฏว่าการหาเสียง แข่งขันกันได้ดำเนินไปอย่างรุนแรงมาก ประชาชนต่างไม่พอใจพรรคของรัฐบาล คือ พรรคเสรีมนังคศิลา โดยกล่าวหาว่าใช้อิทธิพลในการเลือกตั้ง และพากันขนานนาม การเลือกตั้งครั้งนั้นว่าเป็น "การเลือกตั้งสกปรก" ความไม่พอใจของประชาชนได้ทวี ความรุนแรงขึ้นทุกที ประกอบกับในสมัยนั้นทางรัฐบาลได้อนุญาตให้มีการเปิด "ไฮด์ปาร์ก" ขึ้น บรรดานักพูด "ไฮด์ปาร์ก" ได้หยิบยกเอาเรื่องการเลือกตั้งสกปรกและเรื่องไม่คิง งามต่าง ๆ ของรัฐบาลสมัยนั้นมาอภิปรายกันอย่างกว้างขวาง ซึ่งเท่ากับเป็นการช่วย กระตุ้นให้ความไม่พอใจ ที่ประชาชนมีต่อรัฐบาลยิ่งบานปลายออกไปอีก รัฐบาลที่รักษา การเพื่อรอการแต่งตั้งคณะรัฐมนตรีชุดใหม่อยู่ในเวลานั้น มองเห็นภัยอันตรายที่จะเกิดขึ้น จึงมีมติแต่งตั้งให้ ฯพณฯ เป็นผู้นับราชการฝ่ายทหาร มีอำนาจดำเนินการสั่งใช้กำลัง- กองทัพบก กองทัพเรือ กองทัพอากาศ และตำรวจ เพื่อป้องกันและปราบปรามการ ก่อการร้ายได้โดยเด็ดขาด ตามประกาศของรัฐบาล ฉบับที่ ๑ ลงวันที่ ๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๐๐ แต่การแต่งตั้งผู้นับราชการฝ่ายทหารนี้ มีใจจะทำให้ประชาชนซึ่งไม่พอใจรัฐบาล จะเพลากการกล่าวโจมตีก็หามิได้ จนในที่สุดสถานการณ์ยิ่งทรุดหนักลงอีก ฝ่ายชนที่ฟัง ไฮด์ปาร์กและนักพูดไฮด์ปาร์กก็ยากที่จะควบคุมอารมณ์อันไม่พอใจที่ตนมีต่อรัฐบาลได้ จึงโค้งกัขวานกันเดินขบวนจากสนามหลวงอันเป็นที่เปิดไฮด์ปาร์กขึ้น มายังทำเนียบรัฐบาล ที่จอมพล ป. พิบูลสงครามใช้เป็นที่พักทางราชการอยู่เวลานั้น เพื่อจะขอให้หัวหน้า รัฐบาลชี้แจงข้อของใจตามที่พวกไฮด์ปาร์กกล่าวโจมตีต่าง ๆ เมื่อขบวนนี้เคลื่อนที่มา ตามถนนราชดำเนินกลาง ก็มีผู้คนเดินติดตามมาคอยฟังผลจนดูเป็นขบวนใหญ่ขึ้นทุกที ในขณะนั้น ฯพณฯ กำลังทำงานอยู่ที่บ้านหลังกองพลที่ ๑ พอทราบเรื่องก็ได้รับสั่งการ ให้จัดกำลังทหารไปขวางกันขบวนที่ถนนมรุพงษ์ไว้ที่เชิงสะพานมัชวานรังสรรค์ เมื่อ ขบวนฝูงชนที่ไม่พอใจรัฐบาลและผู้ติดตามมาเหตุการณมาถึงสะพานมัชวานฯ กำลัง ทหาร^{๓๕} ก็ขยายแถวขวางหน้าในท่าเตรียมยิง ในเสี้ยววินาทีที่เหตุการณ์ร้ายแรง

^{๓๕} เป็นกองร้อยอาวุธหนัก กองพันที่ ๔ กรมทหารราบที่ ๑ รักษาพระองค์ ภายใต้การ บังคับบัญชาของร้อยเอกอาทิตย์ กำลังเอก

กำลังจะอุบัติ^{๕๐} ขึ้นนั้น าพณา ก็มาถึงพอดี ำพณา ได้มองเห็นเหตุการณ์ที่ไม่อาจต่อต้าน
 ผู้ชนที่กำลังเคียดแค้นรัฐบาล โดยหลีกเลี่ยงการนองเลือดได้ ด้วยปฏิภาณ และความ
 ฉับพลันในการตัดสินใจ ำพณา ได้ตะโกนสั่งให้แถวทหารหลีกเลี่ยงทางผู้ชนออกไป และได้
 ร้องบอกประชาชนเหล่านั้นว่า ขออย่าได้ทำอะไรกันรุนแรง อย่าให้เลือดคนไทยต้อง
 เสียไปด้วยการกระทำของคนไทยเอง เมื่อทุกคนต้องการฟังคำสั่งแจ้งของหัวหน้ารัฐบาล
 ำพณา ก็จะไปขอร้องให้ท่านจอมพล ป. พิบูลสงคราม ในตำแหน่งรัฐบาล"

เมื่อผู้ชนไล่พากันเดินขบวนมาถึงประตูท่าเตียนรัฐบาลด้านริมคลองผดุง
 กรุงเกษม ปรากฏว่าตำรวจรักษาการณ์ได้ปิดประตูโดยยอมให้ใครเข้าไปพบกับจอมพล ป.
 พิบูลสงคราม ความไม่พอใจก็ทวีขึ้นอย่างรุนแรง จึงได้เกิดการฟังประตูท่าเตียนรัฐบาลขึ้น
 เมื่อได้ถูกผลักดันรุนแรง เขากลอนประตูท่าเตียนฯ ซึ่งเกาะอยู่แล้วก็หักลง พอประตูอาจออกผู้ชน
 ก็ทรูกันวิ่งเข้าไปในท่าเตียนฯ แต่พอไปถึงสนามหญ้าหน้าตึกไทยคู่ฟ้า มองเห็นคณะรัฐบาลและคณะ
 นายทหารผู้ใหญ่รวมทั้ง ำพณา ยืนแถวรออยู่ก็ระงัก ในขณะชั่วเวลาที่ผู้ชนพากันระงักนั่นเอง
 จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ก็ก้าวออกมาใช้ไมโครโฟนตะโกนบอกผู้ชนว่า ได้เชิญหัวหน้ารัฐบาล
 ออกมาชี้แจงขอของใจต่าง ๆ แล้ว เมื่อทุกคนต้องการฟังก็ให้ตั้งอยู่ในความสงบและนั่งลง

^{๕๐} สัมภาษณ์พิเศษเอก (พิเศษ) วาทีศย์ คำคังเอก เมื่อวันที่ ๒ กันยายน พ.ศ. ๒๕๑๗ กล่าวไว้ว่า
 "เมื่อผมได้เห็นความไม่ประหวั่นพรั่นพรึงของประชาชน ที่ได้หนุนเนื่องกันเข้ามา
 ตลอดเวลาและมีโคชาคสหาย ซึ่งถ้าหากกระสุนลั่นออกไปเพียงนัดเดียวเท่านั้นก็
 หมายถึงว่า อีกหลายสิบหลายร้อยชีวิตของประชาชนจะต้องดับสูญลง เนื่องจาก
 คำหน้าเข้าหาแถวทหาร ในนาทีวิกฤตินั้นเองผมจึงได้ตัดสินใจสั่งทหารไปว่า "ทหาร
 ถอดกระสุนเป็นสะพานอาวุธ" พร้อมกับโบกมือกับประชาชน และกล่าวว่า "ท่านทั้ง
 หลาย เราคือทหารของชาติ ทหารจะไม่ทำร้ายท่าน แต่ท่านไปรอกอย่าทำร้ายขวาง
 ปาทหาร" ุบรรยายละเอียดเพิ่มเติมใน, สมบูรณ์ วรพงษ์, "เขาสู้เพื่อประชาธิปไตย"
ยี่ครุฑ, เรื่องเดิม, หน้า ๒๐๓ - ๒๑๗ และใน, บรรณาธิการ น.ส.พ.
 เคล็ดเมลล์, คณะ "วีรบุรุษแห่งสะพานมัสวาน" สู้เพื่อประชาธิปไตย, (พระชนก :
 บริษัทแพรวขาว, ๒๕๑๐), หน้า ๕๕

ฝูงชนที่พากันเดินมาด้วยความเกียกแกะนั้นพากันสงบและนั่งลงตามคำขอโดยก็ ต่อจากนั้น จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ก็ขอให้ผู้แทนของฝูงชนที่มาลุกขึ้นถึงท่าถามที่ละคน เมื่อจบแล้ว ก็ได้เชิญจอมพล ป. พิบูลสงคราม อธิบดีกรมตำรวจ และนายแพทย์เป็นตัวแทนของประชาชน จึงมีการร้องเอะอะแอะเอ็ดตะโรขึ้น ฝูงชนตะโกนขึ้นว่า "ต้องการให้ท่านแม่ทัพสฤษดิ์พูด"^{๔๑} เมื่อไม่มีทางตัดทอนได้ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ก็จำต้องยอมให้ จอมพลสฤษดิ์ ขึ้นพูดชี้แจงขอให้ทุกคนช่วยกันรักษาความสงบ ส่วนไปหาทาง ทั่วทั้งเมืองปาร์กสงสัยนั้น จอมพลสฤษดิ์ จะขอรับไปเสนอเพื่อแก้ไขกันในคณะรัฐบาลอีกวันหนึ่ง ซึ่งก็ปรากฏความหาหนทางได้ เรื่องฟังและพร้อมใจกันออกจากทำเนียบรัฐบาลไป

สำหรับกรณีการกระทำของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ที่ปฏิบัติต่อประชาชน จนกลายเป็นขวัญใจหรือวีรบุรุษของประชาชน ดังที่กล่าวแล้ว แต่ในขณะเดียวกันก็ได้กลายเป็นชนวนสร้าง ความไม่พอใจให้เกิดขึ้นในกลุ่มผู้มีอำนาจทางการเมืองในเวลานั้น ซึ่งจะนำไปสู่การแตกแยกของคณะทหาร และพรรคเสรีมนังคศิลา ในเวลาต่อมาอันถือได้ว่าเป็นสาเหตุที่สำคัญอีกประการหนึ่งนำไปสู่การปฏิวัติในวันที่ ๑๖ กันยายน พ.ศ. ๒๕๐๐ ซึ่งจะกล่าวต่อไป สำหรับเหตุการณ์ก่อนนี้ได้มีผู้แสดงข้อคิดเห็นไว้ตอนหนึ่งว่า

" การที่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ผู้บัญชาการฝ่ายทหาร ซึ่งรัฐบาลแต่งตั้งมอบหมายว่าน่าจะให้สิ่งใดกำลังทั้ง ๓ กองทัพและตำรวจ ได้ยอมให้ประชาชนเดินขบวนไปยังทำเนียบรัฐบาลได้โดยไม่ทำการขัดขวาง ซ้ำยังปล่อยให้ประชาชนเดินหน้าจอมพลแปลกด้วยการโห่ร้องขับไล่ไม่ยอมฟังคำสั่งชี้แจง แต่ประสงค์จะฟังจอมพลสฤษดิ์ ชี้แจงเท่านั้น เป็นเรื่องที่จอมพลแปลกและบุคคลสำคัญในพรรคการเมืองเสรีมนังคศิลาหลายคนพากันผิดหวัง เพราะคาดว่าจอมพลสฤษดิ์ คงจะใช้กำลังเข้าขัดขวาง หรือใช้อำนาจทำการปราบปรามอย่างเด็ดขาด เช่นเดียวกับที่เคยปฏิบัติมาแล้วในกราวปราบปรามการจลาจล เมื่อวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๙๒ และการปราบปรามกบฏแมนฮัตตันเมื่อวันที่ ๒๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๙๔ หากกลายเป็นการถ่วงกันข้าม เพราะจอมพลสฤษดิ์ ได้ฉวยโอกาสจากเหตุการณ์ครั้งนั้นเข้ายื่นเกียงข้างประชาชน หรือพูดง่าย ๆ ก็คือสร้างวามนิยมให้เกิดขึ้นในหมู่ประชาชน โดยไม่จำเป็น

^{๔๑} อาจศึก ดวงสว่าง, เรื่องเกม, หน้า ๒๐

ต้องลงทุนโฆษณาเสียงอย่างที่คนอื่นในคณะรัฐบาลเวลานั้น คิรินนุดุส่าห์สมัครเข้า
 รมีเลียดตั้ง และใ้ช้ดูมายกคใจทุจริตเสียแทบลมประกาศตาย กว่าจะได้รู้ว่ได้รับ
 เลียดตั้งจากประชาชนจากการที่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้กลายเป็นวีรบุรุษของ
 ประชาชนขึ้นมาอย่างกระทันหัน โดยไม่ต้องทำอะไรมาก เพียงแต่แสดงความเห็นใจ
 ในความเดือดร้อนของประชาชนที่ได้รับจากการเลียดตั้ง และไม่ยอมให้มีการใช้อำนาจ
 อารุขเข้าขัดขวางการเดินขบวนเท่านั้น ดูเหมือนจะเป็นที่ไม่พอใจของผู้มีอำนาจใน
 ทางการเบื้องเวลานั้นหลายคน โดยเฉพาะก็จอมพลแปลก พิบูลสงคราม และนาย
 ทหารชั้นผู้ใหญ่ที่ดำรงตำแหน่งแม่ทัพเรือและอากาศเวลานั้น รวมทั้งพลตำรวจเอกเผ่า
 ศรียานนท์ อธิบดีกรมตำรวจด้วย " ^{๘๒}

ต่อมาเมื่อเหตุการณ์โดยทั่วไปได้คลี่คลายและค่อยสงบเรียบร้อยแล้ว ใน
 วันที่ ๑๒ มีนาคม พ.ศ.๒๕๐๐ รัฐบาลก็ได้ออกประกาศยกเลิกประกาศของสำนักนายกรัฐมนตรี
 ลงวันที่ ๒ มีนาคม พ.ศ.๒๕๐๐ เรื่องแต่งตั้งให้จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นผู้บัญชาการฝ่ายทหาร
 และในวันเดียวกันนั้นจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ก็กล่าวคำปราศรัยแก่บรรดาทหารและตำรวจว่า ^{๘๓}

พี่น้องทหารบก ทหารเรือ ทหารอากาศ และตำรวจทั้งหลาย

บัดนี้ รัฐบาลได้ประกาศให้ตำแหน่งหน้าที่ผู้บัญชาการฝ่ายทหารสิ้นสุด
 ลงแล้ว จึงเป็นอันว่าภารกิจของข้าพเจ้าในฐานะเป็นผู้บังคับบัญชาของท่านก็เป็นอัน
 สิ้นสุดลงด้วย จึงขอถือโอกาสแสดงความขอบคุณต่อพี่น้องทหารและตำรวจทุกคน ที่ได้
 ปฏิบัติหน้าที่ไปด้วยความเรียบร้อย ช่างใจให้ทราบว่ ข้าพเจ้าไม่เคยได้รับคำร้อง
 เรียนใด ๆ ถึงความบกพร่องหรือการปฏิบัติอันไม่ชอบของเพื่อนทหารและตำรวจทั้ง
 หลาย ตรงกันข้าม ข้าพเจ้ากลับได้รับทราบแต่คำที่ประชาชนกล่าวสรรเสริญเยินยอ
 ท่านโดยทั่วกัน จึงพลอยรู้สึกปราบปลื้มไปกับทุกท่านด้วยเป็นอย่างยิ่ง

ก่อนที่จะจากกันไปปฏิบัติหน้าที่ตามปรกติของแต่ละคนในแต่ละกองทัพ
 ข้าพเจ้าอยากจะฝากให้เพื่อนพี่น้องทหารและตำรวจรับไปเป็นที่ระลึกสักอย่างหนึ่ง
 สิ่งนั้นเมื่ออยู่ในตัวเพื่อนทหารและตำรวจทุกคน ก็คือความซื่อสัตย์สุจริต ข้าพเจ้ามีความ

^{๘๒} ปลาทอง (ประจวบ ทองดูโร), เรื่องเดิม, หน้า ๒๔๔ - ๒๕๐

^{๘๓} อ่างใน, สว่าง คานเหล็ก, เรื่องเดิม, หน้า ๓๑๕ - ๓๕๐

เห็นว่าครามใจดี เพื่อนทหารและตำรวจปฏิบัติหน้าที่ไปถวายความซื่อสัตย์สุจริต ต่อ
ประเทศชาติและพี่น้องชาวไทยทั้งหลายแล้ว ก็ยอมจะไ้รับความเมตตาเอ็นดูเป็น
ของตอบแทนเสมอไป ทั้งการปฏิบัติหน้าที่ของท่านก็จะลุล่วงไปถวายดี ขอให้พี่น้องระลึก
ไว้เสมอว่า พี่น้องชาวไทยทุกคนเป็นเสมือนญาติพี่น้องของท่านเอง เราจึงควรที่จะ
อยู่ร่วมกันถวายความรักไ้เห็นใจซึ่งกันและกัน ชาติไทยของเราจึงจะคงเป็นชาติ
ไทยสมชื่ออยู่ได้

ในสมรภูมิเกาหลี โลกไ้เห็นแล้วว่าทหารไทยมีความองอาจกล้าหาญ
เพียงใด แต่การที่ทหารทั้งหลายไ้สำรวจปฏิบัติในท่ามกลางความยุ่งยากฉะฉาน
จนผ่านกันมาได้ในครั้งนี้ ไ้ส่งเสริมเกียรติภูมิแห่งนักรบไทยให้ยิ่งใหญ่อขึ้นไปกว่านั้น
อีกมากนัก ข้าพเจ้าจึงหวังว่าหากประเทศไทยอันเป็นที่รักของเราถูกรุกราน ความ
เข้มแข็งเกิดเดี่ยวของเพื่อนทหารและตำรวจทั้งหลาย คงจะแสดงรูปออกเป็นเสมือน
กำแพงสกัดกั้นผู้รุกรานไว้ได้โดยเด็ดขาด

เพื่อนที่รักทุกคนพบกันใหม่เมื่อชาติต้องการ

จอมพล ส. ธนะรัชต์

วันที่ ๑๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๐๐

สำหรับท่าทีของรัฐบาลอันมี จอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี
ที่มีต่อการเดินขบวนแสดงประชามติของนิสิตนักศึกษาและประชาชนในครั้งนี้ อาจสรุปไ้ได้ว่า

๑. รัฐบาลไม่กล้าเผชิญและยอมรับสภาพการประท้วงทางการเมืองในขณะนั้น
ตามความเป็นจริง แต่ไ้ปกปิดความรับผิดชอบและเบนเรื่องไ้เป็นว่า การเดินขบวนเป็นผลมาจาก
การยุยงจากภายนอก (ต่างชาติ) และพวกคอมมิวนิสต์

๔๔ ไทยน้อย (เสลา เรขะรุจิ) และรุ่งโรจน์ ๓ นคร, เลือกตั้งกิ่งพุทธกาล, เวียงเคิม, หน้า
๔๒๑ บันทึกว่า "ข้างฝ่ายจอมพลอากาศพื้น รณนากาศ กุทธชาตินี้ ซึ่งไ้ไ้ตั้งอยู่ในที่
ประชุมของนักหนังสือพิมพ์ควย ไ้ตอบข้อซักถามของนักหนังสือพิมพ์เกี่ยวกับสถานการณ์
ฉุกเฉินในครั้งนี้ ซึ่งจอมพลพื้นไ้ไ้อธิบายให้หนังสือพิมพ์ฟังอย่างยืดยาวว่า สาเหตุ
ทั้งหลายเหล่านั้นเป็นแต่เพียงปลายเหตุ ส่วนคนเหล่านั้นมันอยู่กับต่างชาติ ทั้งยืนยัน
ว่าการเดินขบวนเมื่อวันที่ ๒ มีนาคม นั้นคอมมิวนิสต์เป็นผู้ก่อเหตุ ต้องการดูชาว
อุ่นำ เมืองไทยมีสิ่งเหล่านี้อยู่พร้อมเพียงประเทศคอมมิวนิสต์ปรารถนาเป็นอย่างไร"

๒. รัฐบาลขมขู่ประชาชนด้วย "มาตรการการใช้กำลังอำนาจ" เช่น ประกาศภาวะฉุกเฉินทั่วประเทศ (ตามประกาศลงวันที่ ๒ มีนาคม พ.ศ.๒๕๐๐) และประกาศห้ามชุมนุมในที่สาธารณะเกินกว่า ๕ คน และห้ามตีพิมพ์โฆษณา^{๔๕} ในวันเดียวกัน โดยหวังจะให้เกิดการเรววนและเป็นการยับยั้งการเดินขบวนเพื่อแสดงประชามติของประชาชนภายใต้การนำของนิสิตนักศึกษาและยูแทนราษฎร

๓. รัฐบาลตั้งใจที่จะใช้กำลังทหารปราบปรามอย่างรุนแรง เพื่อยับยั้งการเดินขบวนเพื่อไม่ให้ไปถึงทำเนียบรัฐบาล แต่เมื่อจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ซึ่งรัฐบาลแต่งตั้งให้เป็นผู้บัญชาการฝ่ายทหารมีอำนาจสั่งการกองทัพก ระเบิด อากาศ และตำรวจ ไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของรัฐบาลกลับไปแสดงความเห็นอกเห็นใจประชาชน ยอมรับว่าการเดินขบวนครั้งนี้สงบ และที่สำคัญก็คือสั่งทหารและตำรวจเปิดทางให้การเดินขบวนไปยังทำเนียบรัฐบาลได้โดยสะดวก ซึ่งตามรูปการถือได้ว่าจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ตัดสินใจไปช่วยความกระหนกถึงความรับผิดชอบที่ตนมีต่อประชาชน และประเทศชาติในลักษณะที่ตนเป็นผู้บังคับบัญชาทหารและตำรวจ ซึ่งเป็นกำลังคอยปกป้องรักษาประเทศชาติ โดยลักษณะที่ไม่ยอมให้ทหารและตำรวจถืออาวุธทำร้ายประชาชนที่ปราศจากอาวุธ จึงนับได้ว่าเป็นการกระทำและการตัดสินใจที่ถูกต้องควรค่าแก่การสรรเสริญยิ่ง

ส่วนบทบาทของรัฐบาลในเวลานั้นอาจประเมินจากเหตุการณ์ได้ว่า หากได้มีเสรีภาพและมีควมปรารถนาดีต่อการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยด้วยความจริงใจไม่เพราะถ้าหากรัฐบาลมีเสรีภาพในระบอบประชาธิปไตย และใครจะแก้ไขวิกฤติการณ์โดยวิธีต่างประชาธิปไตย ก็น่าที่จะยอมรับประสามติและแสดงออกโดยการยุบสภา และเปิดโอกาสให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจโดย "การเลือกตั้งครั้งใหม่" ซึ่งถ้าเป็นเช่นนั้นยอมเป็นที่แน่นอนว่า ประชาชนจะมองรัฐบาลไปในแง่ดีและเริ่มเข้าใจรัฐบาลขึ้นบ้าง หลังจากทีตลอดเวลาที่ผ่านมาประชาชนโดยส่วนรวมหาอาจเข้าใจรัฐบาลไปในแง่ดี อันเนื่องจากพฤติกรรมอันน่าชิงชังของรัฐบาลเองในระยะแรก และเปลี่ยนเป็นความเกลียดชังขึ้นในระยะหลัง และปรารถนาอย่างเหลือเกินที่จะได้เห็นการเลือกตั้ง เป็นกฎแจจไขไปสู่การเปลี่ยนแปลงโฉมหน้าของรัฐบาลตามวิธีต่างประชาธิปไตย

^{๔๕}

"ประกาศห้ามชุมนุมและโฆษณา" ราชกิจจานุเบกษา, เล่าที่ ๗๔ ตอนที่ ๒๒ (ฉบับพิเศษ)

วันที่ ๒ มีนาคม พ.ศ.๒๕๐๐, หน้า ๕ - ๖

และการที่รัฐบาลไม่ต้องการที่จะให้มีการเลือกตั้งครั้งใหม่ ก็ด้วยเหตุผลที่ว่า

๑. ไม่ใช่เป็นเพราะรัฐบาลจะไม่แน่ใจว่าคนจะได้ชัยชนะในการเลือกตั้งครั้งใหม่หรือไม่ แต่อันที่จริงรัฐบาลตระหนักอยู่แก่ใจเป็นอย่างดีว่า ฐานะของรัฐบาลขณะนั้น ไม่ได้อยู่ในลักษณะที่จะได้รับศรัทธาและการสนับสนุนจากประชาชน และขณะเดียวกันก็มีความแน่ใจเป็นอย่างมากว่ารัฐบาลจะต้องแพ้การเลือกตั้ง ถ้าหากจะเปิดให้มีการเลือกตั้งครั้งใหม่ให้เป็นที่ไปในลักษณะ โดยอิสระเสรีตามระบอบประชาธิปไตย

๒. รัฐบาลยังปรารถนาที่จะมีและครองอำนาจทางการเมืองอยู่ต่อไป

๓. ซึ่งเมื่อเป็นดังนี้ (ตามข้อ ๒) รัฐบาลก็จำเป็นต้องหาทางเอาชนะการเลือกตั้ง ไม่ว่าจะเลือกเมื่อใดหรือครั้งไหนก็ได้ ดังนั้นสภาพการเลือกตั้งก็ย่อมจะต้องกลายเป็น "การเลือกตั้งสกปรก" อย่างเช่นครั้งนี้อีก

เมื่อเป็นดังนี้ รัฐบาลจึงจำเป็นต้องยืนยันที่จะใช้ผลของการเลือกตั้งเมื่อวันที่ ๒๒ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๐๐ ซึ่งรัฐบาลโดยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้แถลงว่าหนังสือพิมพ์ว่า "ขออย่าเรียกว่าการเลือกตั้งสกปรกเลย ควรจะเรียกว่า เป็นการเลือกตั้งที่ไม่ค่อยจะเรียบร้อยเท่านั้น" เป็นทางให้ได้รับความชอบธรรมตามกฎหมาย เข้าเป็นรัฐบาลปกครองบริหารประเทศเมื่อวันที่ ๒๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๐๐ อีกวาระหนึ่ง

บทบาทของพรรคการเมืองฝ่ายค้านภายหลังการเลือกตั้ง

ถึงได้กล่าวแล้วว่าการเลือกตั้งทั่วไปเมื่อวันที่ ๒๒ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๐๐ เป็นเหตุการณ์ทางการเมืองที่ถือได้ว่าเป็นประวัติศาสตร์ของการเลือกตั้งที่สกปรก โดยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ใช้กลวิธีทางการเมืองที่ไม่ใช่เป็นไปตามวิถีทางประชาธิปไตย ดังนั้นแม้พรรครัฐบาลจะได้ชัยชนะจากการเลือกตั้ง แต่ก็หาอาจแสดงความภาคภูมิใจว่า "ประชาชนให้การสนับสนุนพรรครัฐบาล" ด้วยความจริงใจหรือไม่ ทั้งนี้โดยสภาพการเมืองขณะนั้นรวมทั้งในเวลาต่อมาย่อมเป็นเครื่องชี้ให้เห็นแล้วว่า "ชัยชนะของรัฐบาลได้มาด้วยวิธีการที่ไม่สุจริต" และนั่นทำให้ "เสียงของประชาชน" หรือ "ประชาชน" สนับสนุนพรรคเสรีมนังคศิลาให้เป็นรัฐบาล อย่างที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม และคณะทหาร ซึ่งเป็นกลุ่มผู้มีอำนาจทางการเมืองในเวลานั้นต้องการไม่ ความจริงข้อนี้จะเห็นได้จากการแสดงออกของประชาชน อันเนื่องมาจากการที่ได้เกิดความสำนึกทางการเมืองในฐานะ "ผู้

ตรวจสอบกิจกรรมของรัฐบาล รัฐสภา และพรรคการเมืองต่าง ๆ อยู่เสมอ" ^{๔๖} ทั้งในเวลา
 ประกติและโดยเฉพาะอย่างยิ่งในระหว่างที่เป็นสมัยแห่งการเลือกตั้งผู้แทนราษฎร ทั้งนี้เพื่อที่
 จะได้มีส่วนรับรู้และควบคุมวิถีทางการเมืองให้เป็นไปภายใต้ระบอบประชาธิปไตยเท่าที่จะทำได้
 โดยนิสิตนักศึกษาและประชาชน ได้เกินขอบเขตค้ำคานการเลือกตั้ง พร้อมกับได้ตั้งข้อเรียกร้อง
 ไปยังรัฐบาลรวม ๖ ประการ เพราะเห็นว่าการเลือกตั้งที่เพิ่งเสร็จสิ้นไปนั้นเป็นการเลือกตั้ง
 ที่ "ไม่ได้เป็นไปภายในกรอบแห่งความเป็นประชาธิปไตย" และขัดต่อ "ประชามติ" เมื่อวันที่
 ๒ มีนาคม พ.ศ.๒๕๐๐ ซึ่งเป็นผลทำให้เกิดวิกฤติการณ์ทางการเมืองที่สำคัญอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งมี
 ผลสะท้อนพอสรูปได้ คือ

๑. นับเป็นการแสดงออกซึ่งความสำนึกทางการเมืองของ นิสิต นักศึกษา
 และประชาชนที่ได้เป็นไปอย่างถูกต้อง เหมาะสมและทันต่อเหตุการณ์ ทั้งนี้ได้เป็นไปภายใต้วิถี
 ทางแห่งประชาธิปไตย ซึ่งในทางการเมืองถือว่า "การเรียกร้องหรือทวงถามสิทธิและเสรีภาพ
 ตามระบอบประชาธิปไตย เพื่อป้องกันหรือค้ำคาน ไม่ยอมให้บุคคลคณะหนึ่งคณะใดใช้อำนาจใน
 ทางการเมือง โดยวิถีทางอื่นที่ไม่ใช่วิถีทางประชาธิปไตย ย่อมเป็นการเรียกร้องโดยชอบซึ่งผู้
 มีกำลังอยู่ในมือยากที่จะขัดขวางซึ่งการค้ำคานนี้อาจจะทำในรูปชุมนุมสาธารณะ หรือเกินขอบเขตได้" ^{๔๗}

๒. เสียงของบรรดาบุคคลผู้มีอำนาจทางการเมืองในคณะรัฐบาล เริ่มแตก
 แยกเป็นหลายฝ่ายมากขึ้น เช่น

๒.๑ พวกแรก คึงค้นด้วยถือว่าตนเป็นผู้กุมอำนาจทางการเมือง โดย
 มี "กำลังอำนาจ" ซึ่งไม่ใช่ประชาชนให้การสนับสนุน ดังนั้นจึงต้องการจะใช้ผลของการเลือกตั้ง
 ครั้งนี้เป็นความชอบธรรมตามกฎหมาย (ซึ่งไม่ใช่ความชอบธรรมที่เกิดจากความยินยอมพร้อมใจ
 จากประชาชน) ที่จะได้ครองอำนาจตามวิถีทางที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้ต่อไป บุคคลสำคัญ ๆ ใน
 กลุ่มนี้ได้แก่ จอมพล ป. พิบูลสงคราม จอมพลอากาศพื้น รณนภาภักดิ์ ฤทธิพิบูลย์ และพลตำรวจ
 เอกเผ่า ศรียานนท์ เป็นต้น

๒.๒ พวกที่ ๒ เป็นพวกที่ได้เกิดความรำลึกชอบ ตระหนักในความ
 ชอบธรรมที่ควรจะมาจกเสียงของประชาชนด้วย จึงได้แสดงความเห็นใจประชาชนที่พากันเดือด
 ร้อนเพราะได้รับความอยุติธรรมจากการเลือกตั้ง และยื่นหยัดขึ้นค้ำคานการเลือกตั้งในลักษณะ

^{๔๖} หยุด แสงอุทัย, คำอธิบายพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ.๒๕๑๑, (พระนคร : ห้าง
 หุ่นสวนจำกัดโอเคียนสโตร์, ๒๕๑๒), หน้า ๓๕

^{๔๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑

เป็น "ส่วนรวม" และโดย "มหาชน" ดังนั้นพวกนี้จึงไม่เห็นด้วยกับพวกแรกที่จะใช้ผลของการเลือกตั้งครั้งนี้จัดตั้งคณะรัฐบาล แต่เห็นว่าควรจะมีการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ซึ่งอาจทำได้ ในรูปของการ "จัดให้มีการเลือกตั้งใหม่" เป็นต้น บุคคลสำคัญในกลุ่มนี้ได้แก่ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ พลเอกไสว ไสวแสนยากร พลโทดอนอม กิตติขจร พลตรีประภาส จารุเสถียร พลตรี ประเสริฐ รุจิระวงศ์ พลจัตวาภุชงค์ สีวะระา พลเรือเอกหลวงชำนาญอรอดยุทธ พลอากาศโท เฉลิมเกียรติ วัฒนางกูร และพลอากาศโทบุญชู จันทร์เบกษา เป็นต้น ซึ่งกลุ่มนี้ต่อไปจะวิวัฒนาการไปเป็น "คณะกรรมการกลุ่มใหม่" และรับผิดชอบทางการเมือง คือการเป็นผู้นำในการปกครองบริหารประเทศ โดยการทำให้รัฐประหารล้มคณะที่บริหารภายใต้การนำของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ในเวลาต่อมา

๒.๓ พวกที่ ๓ เป็นกลุ่มกลาง ๆ ไม่มีความคิดเห็นเป็นของตนเอง และพร้อมเสมอที่จะคล้อยตามเสียงส่วนใหญ่คือ เสียงคัดค้านจากพวกที่ ๑ หรือพวกที่ ๒

๓. วิถีทางการเมืองและเหตุการณ์โดยผสมผสานเข้าด้วยกันทำให้ "ประชาชนซึ่งได้ลุกขึ้นแสดงประชามติคัดค้านการกระทำอันมิชอบของรัฐบาลได้ผู้นำ" ที่เข้มแข็งแกร่ง และมีพลังอำนาจเพียงพอที่จะทำการต่อสู้และคัดค้าน "รัฐบาลที่มีไคมาจากเสียงอันแท้จริงของประชาชน" ต่อไป บุคคลผู้นั้นก็คือ "จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์" ขวัญใจ หรือวีรบุรุษของประชาชนนั่นเอง ซึ่งจากกรณีเกิดวิกฤติการณ์ในครั้งนี้เขาได้ให้สัญญาแก่ประชาชนไว้ว่า

"ข้าพเจ้าเป็นทหารของชาติ และขอพுகออย่างชายชาติทหารว่า ข้าพเจ้ามีความเห็นใจประชาชน สิ่งใดที่มิหามาชนไม่ต้องการ ข้าพเจ้าจะไม่ร่วมมือด้วย และจะหาทางขจัดเสียในการที่ข้าพเจ้าพูกออย่างนี้ ขอเอาเกียรติทหารเป็นเค็มพัน" ^{๕๕} และ "พบกันใหม่เมื่อชาติต้องการ"

๔. การยับยั้งวิกฤติการณ์ถึงขั้นจลาจลเมื่อวันที่ ๒ มีนาคม พ.ศ.๒๕๐๐ โดยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ซึ่งได้รับปากและรับภารกิจคือขอเรียกร้อง ๒ ประการของประชาชนไปเจรจากับรัฐบาลและต่อมาเหตุการณ์ได้คลี่คลายไปในทางสงบลงและได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้จอมพล ป. พิบูลสงครามเป็นนายกรัฐมนตรีเมื่อวันที่ ๒๑ มีนาคม พ.ศ.๒๕๐๐ แต่กระนั้นก็ไม่อาจจะถือได้ว่าเป็นการยุติและยับยั้ง "ความต้องการของประชาชน" ได้โดยเด็ดขาด แต่ในทางตรงกันข้าม กลับจะมีเค้าของความยุ่งยากทางการเมือง ซึ่งยังคงปรากฏอยู่อย่างเห็นได้ในลักษณะที่

^{๕๕} ประยุทธ์ สิทธิพันธ์, ชีวิตและงานของจอมพลสฤษดิ์, (ธนบุรี : สำนักพิมพ์กรุงธน, ๒๕๐๗),

ว่าปมการเมืองที่เกิดขึ้นและเป็นอยู่ในเวลานั้น จะนำไปสู่วิกฤตการณ์ทางการเมืองครั้งใหม่ที่มีความรุนแรงกว่า ทั้งนี้ก็โดยมีปัจจัยพื้นฐานคือ "ความแตกแยกภายในกลุ่มบุคคลผู้มีอำนาจในคณะรัฐบาล" และรวมทั้งในคณะกรรมการซึ่งให้การสนับสนุนรัฐบาลในขณะนั้นด้วย ซึ่งในเวลาต่อมาจะนำไปสู่การชกแย้งกันในรูปของ "ผลประโยชน์ส่วนตัว" และ "ผลประโยชน์ของกลุ่ม" ในทุก ๆ ด้านที่ไม่อาจจะตกลงยอมชอมกันได้อีกต่อไป เพราะต่างก็มีความมั่นใจว่า "ภัยการเมือง" ใกล้ตนเข้ามาทุกที จึงไม่มีทางเลือกอื่นใดที่คิดไปกว่า "การตัดสินใจด้วยกำลังอำนาจ" ซึ่งต่างก็มีอยู่ และนั่นก็คือ "รัฐประหาร ๑๖ กันยายน พ.ศ. ๒๕๐๐"

หลังจากที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม เข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีครั้งใหม่ได้เพียง ๔ วัน คลื่นการเมืองระลอกที่สองของประชาชนก็ติดตามมา นั่นก็คือ เมื่อวันที่ ๒๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๐๐ บุคคลจากพรรคการเมืองฝ่ายค้านจากหลายพรรคและหลายที่ทั้งในนครหลวง คือกรุงเทพฯ ชนบุรี และจังหวัดต่าง ๆ ในส่วนภูมิภาคภายใต้การนำของ "พรรคประชาธิปไตย" และพรรคอื่นประกอบด้วย

๑. นายควง อภัยวงศ์
๒. ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช
๓. ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช
๔. พ.อ. ม.ร.ว. นำเพชร เกษมสันต์
๕. พ.ท. ประเสริฐ สุขมันท์
๖. นายกิตติศักดิ์ ศรีอำไพ เป็นต้น

ได้ไปยื่นฟ้องต่อศาลจังหวัดพระนคร สระบุรี นครราชสีมา อุบลราชธานี และเชียงใหม่ เพื่อขอให้ศาลสั่งให้ "การเลือกตั้งทั่วไปเมื่อวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๐๐" เฉพาะจังหวัดดังกล่าวเป็นโมฆะ โดยให้เหตุผลพอสรุปได้คือ

๑. การเลือกตั้งทั่วไปที่มีในเขตเลือกตั้งจังหวัดพระนครทั้งเขตมิได้เป็นไปโดยชอบ กล่าวคือ ประชาชนผู้มีสิทธิออกเสียงทั้งเขต ไม่ได้มีโอกาสที่จะใช้สิทธิใช้เสียงโดยเสรี และผลของการเลือกตั้งมิได้เป็นไปตามความประสงค์อันแท้จริงของผู้มีสิทธิออกเสียง

สรุปจากคำฟ้องขอให้ศาลจังหวัดพระนครสั่งให้เลือกตั้งเมื่อวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๐๐

เป็นโมฆะ ของนายควง อภัยวงศ์ และพวกรวม ๔ คน โดยมีศาสตราจารย์

ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช เป็นทนายความและผู้เรียงคำฟ้อง

เลือกตั้ง ผู้รืองในฐานะเป็นผู้เลือกตั้งและสมัครรับเลือกตั้งในจังหวัดพระนคร ในนามพรรค
ประชาธิปไตย ซึ่งมีสวนโคสวนเสียโดยตรงในการช่วยดำรงไว้ซึ่งหลักการระบอบประชาธิปไตย
ให้เป็นไปด้วยความสะอาดบริสุทธิ์และถูกต้อง จึงขอยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อสั่งให้มีการเลือกตั้ง
ใหม่

๒. พฤติการณ์ของรัฐบาลและเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลส่อไปในทางทุจริตเช่น

๒.๑ การทำบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งโดยทั่ว ๆ ไปทุก
อำเภอ และโดยเฉพาะอำเภอคูสิต เต็มไปด้วยความบกพร่องจนผิดพิรุธที่เชื่อได้ว่า
เป็นการบกพร่องตามธรรมดา เช่นปรากฏว่ามีชื่อคนตายแล้วในบัญชี เปลี่ยนแปลงรายชื่อให้ เป็นหญิง
หญิงให้เป็นชาย เพิ่มเติมชื่อเอาเองโดยให้อยู่ในบ้านใครบ้านหนึ่ง เป็นต้น ชำบางแห่งไม่มีการ
ปิดประกาศไว้ให้ประชาชนตรวจสอบหรือคัดค้าน ไคมาปิดเอาในวันสุดท้าย

๒.๒ การกระทำของเจ้าพนักงานการเลือกตั้งที่ได้รับการแต่งตั้ง
ให้ทำหน้าที่ควบคุมการเลือกตั้งฝ่าฝืนพระราชบัญญัติว่าด้วยการพุทธศักราช ๒๔๘๘ กล่าวคือ
ช่วยหาเสียง ให้อามิสสินจ้าง และเลี้ยงคู่อริพาลเพื่อให้เป็นหัวคะแนนใช้อิทธิพลในตำแหน่ง
หน้าที่ราชการ บีบบังคับและจูงใจให้ผู้ใดบ้างสมัครเข้าและประชาชนไปลงคะแนนให้แก่ผู้สมัคร
พรรคเสรีมันังคศิลา รวมทั้งการให้สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์ ทำนายผลการเลือกตั้งว่า ผู้สมัครพรรค
รัฐประชาจะชนะการเลือกตั้ง เป็นต้น

๒.๓ ก่อนการเลือกตั้งเล็กน้อย ไคมีข่าวแพร่สะพัดออกไปในหมู่
ประชาชนว่า จะมีอันพาลไปรบกวมนบรรดาผู้ไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง อาจจะได้ถึงฆ่าฟันกัน
ตาย เป็นเหตุให้ประชาชนบางคนไม่ไปใช้สิทธิ

๒.๔ เหตุการณ์ก่อนวันเลือกตั้งซึ่งแสดงว่าการเลือกตั้งเป็นไปมิชอบ
ประการสำคัญที่สุดคือมีการจับบัตรเลือกตั้ง โกงของผู้สมัครพรรครัฐบาลหมายเลข ๒๕ - ๓๓

๒.๕ มีบุคคลอันพาลที่ได้รับอามิสสินจ้าง มีสัญญาลักษณะคือ ๑ บัตร
ประจำตัวสมาชิกสามัญ พรรคเสรีมันังคศิลา ๒ ผ้าแถบขามีเครื่องหมายตราไก่กระพือปีก
และข้อความพรรคเสรีมันังคศิลา ๓. นามบัตร ให้เป็นผู้ลงบัตร "ไฟไฟ" ๓ หน่วยเลือกตั้ง
ต่าง ๆ ตามที่ได้ชักชวนไว้

๒.๖ การนับคะแนนเสียง เป็นไปด้วยความเหลวแหลกโดยมิชอบเป็น
ที่สุด กล่าวคือ มีการนับบัตรเสีย แก้นับลงคะแนนเสียง และหวังเหนี่ยวการนับเพื่อเพิ่มเติม
บัตรผู้สมัครพรรครัฐบาลหมายเลข ๒๕ - ๓๓ เกือบทุกหน่วย

๓. หลังวันเลือกตั้ง หนังสือพิมพ์สารเสรี ไทรายวัน เคลิเมนต์ ประชาธิปไตย สยามนิกร และสยามรัฐ เป็นต้น ต่างลงข่าวและบทความโจมตีการเลือกตั้งอย่างรุนแรง พร้อมกับได้เรียกร้องให้รัฐบาลจกใหม่มีการเลือกตั้งใหม่

๔. ทางด้านประชาชนก็ได้มีการวิพากษ์วิจารณ์ประณามการเลือกตั้งว่าเป็นไปโดยมิชอบอยู่ทุกหนทุกแห่ง เป็นเหตุให้สถานการณ์ของชาติตกอยู่ในภาวะตึงเครียด เกือบจะเกิดจลาจล

๕. มีการเดินขบวนโดยนั้สิต นักศึกษา และประชาชน แสดงประชามติคัดค้านการเลือกตั้ง และตั้งชื่อเรียกร้อง ๒ ประการ ไปยังรัฐบาล เพื่อขอให้พิจารณาว่าเลือกตั้งเป็นโมฆะ และจกใหม่มีการเลือกตั้งครั้งใหม่

๖. เป็นการผิดรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา ๑๑๕ ในบังคับตามมาตรา ๑๑๖ แห่งบทเฉพาะกาล ที่จำนวนผู้แทนราษฎรจังหวัดพระนครมีถึง ๕ คน แทนที่จะเป็น ๖ คน จึงจะไม่มีผลทำให้จำนวนสมาชิกประเภทที่ ๑ มากกว่าประเภทที่ ๒

ดังนั้น ไม่ว่าจะพิจารณาจากข้อเท็จจริงตามที่ผู้ร้องกล่าวก็ได้ จากคำแถลงรับของฝ่ายบริหารผู้ควบคุมการเลือกตั้งก็ดี จากมติมหาชนก็ดี ล้วนแล้วแต่มีความเห็นตรงกันว่า "การเลือกตั้งเป็นไปโดยมิชอบ" สมควรที่ศาลจะสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ ตามความในมาตรา ๖๑ แห่งพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พุทธศักราช ๒๔๘๕

เพราะมิฉะนั้นแล้ว นอกจากจะไม่สามารถรักษา "ระบอบประชาธิปไตย" ให้คงไว้ด้วยความชอบธรรมและถูกต้องได้ต่อไปแล้ว ยังเป็นการเสื่อมเสียของประเทศไทยในสายตาชาวต่างประเทศ และขัดมติมหาชน ถึงกับจะเกิดปฏิกิริยาอย่างรุนแรงจากประชาชนชั้นอื่นก็ได้

แต่อย่างไรก็ตาม ผลของการเลือกตั้งเมื่อวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๐๐ ซึ่งขัดต่อมติมหาชนดังกล่าว ก็ได้ถูกยกเลิกเป็นโมฆะไปโดยการทำรัฐประหารของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เมื่อวันที่ ๑๖ กันยายน พ.ศ. ๒๕๐๐ และได้มีการเลือกตั้งครั้งใหม่โดยรัฐบาลอันมีนายพจน์ สารสิน เป็นนายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๑๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๐๐

-สรุปผลสะท้อน

๑. ถือได้ว่าเป็นประวัติศาสตร์ "แห่งการเลือกตั้งสกปรก" ได้อีกครั้งหนึ่ง แต่ครั้งนี้จะมีความสำคัญกว่า และสกปรกอย่างเห็นได้ชัดกว่าครั้งอื่น ๆ

๒. แสดงให้เห็นถึงความล้มเหลวของระบอบประชาธิปไตย รวมทั้งความพยายามที่จะฟื้นฟูความเป็นประชาธิปไตย ภายหลังจากที่ได้เดินทางไปทัศนศึกษาและได้เห็นความเป็นไปของประเทศทางตะวันตกและสหรัฐอเมริกา ภายใต้อิทธิพลของการปกครองประชาธิปไตย ของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม อีกสมัยหนึ่ง

๓. ความล้มเหลวของความพยายามที่จะปลุกฝังความเป็นประชาธิปไตยให้กับคนไทยโดยจอมพล ป. พิบูลสงคราม มีสาเหตุมาจาก

๓.๑ การขาดศรัทธาและความจริงจังในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย ของจอมพล ป. พิบูลสงคราม และคณะพรรคผู้มีอำนาจทางการเมืองเป็นผู้บริหารประเทศอยู่ในเวลานั้น

๓.๒ รัฐบาลปรารถนาจะได้ครองอำนาจทางการเมืองต่อไป โดยมีความเข้าใจว่าการที่รัฐบาลได้พยายามหิบบิ้นประชาธิปไตยให้แก่ประชาชน ด้วยการออกพระราชบัญญัติพรรคการเมืองให้เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น ตีชมผลงานของรัฐบาล รวมทั้งให้โอกาสแถลงข้อคิดข้อใจ หรือแนวความคิดในอันที่จะได้เป็นประโยชน์ในการปกครองประเทศ โดยกิจกรรมทางการเมืองที่เรียกว่า "ไฮด์ปาร์ค" และรวมทั้งการที่รัฐบาลจัดให้มีการให้สัมภาษณ์ทางสื่อมวลชน เพื่อให้โอกาสและเสรีภาพอย่างเต็มที่แก่หนังสือพิมพ์ในระยะก่อนการเลือกตั้ง ซึ่งประชาชนก็จะเห็นข้อดีของรัฐบาลและตอบสนองด้วยการให้การสนับสนุนรัฐบาล เพื่อที่จะได้มีโอกาสเข้ารับหน้าที่เป็นรัฐบาลบริหารประเทศต่อไป

๓.๓ รัฐบาลอยู่ในสภาวะการณ์ที่แพ้ไม่ได้ อันเนื่องมาจากความเคยชินต่อการที่มีอำนาจทางการเมืองอย่างเต็มเปี่ยม โดยถือเอา "คณะทหาร" และหลักการที่ว่าด้วยการใช้ "กำลังอำนาจ" เป็นเครื่องมือและมาตรการที่จะสร้างความชอบธรรมแห่งอำนาจ ซึ่งมีความแตกต่างและเป็นคนละอย่างกับความชอบธรรม ที่รัฐบาลแห่งระบอบประชาธิปไตยควรจะได้รับจากเสียงของประชาชน มาโดยตลอด เพราะฉะนั้นถ้าแพ้การเลือกตั้งครั้งนี้ ก็ย่อมหมายความว่าตัวจอมพล ป. พิบูลสงคราม และพรรคพวกของสูญเสียอำนาจ และที่สำคัญก็คือจะต้องจบบทบาททางการเมืองไปอย่างไม่มีวันจะหวนกลับมาได้อีก

๔. เป็นชนวนนำไปสู่วิกฤติการณ์ทางการเมือง ในระยะนั้นคือการเดินขบวนโดยนิสิต นักศึกษา และประชาชน เพื่อขอให้มีการเลือกตั้งใหม่ รวมทั้งสอบสวนและนำผู้กระทำผิดในการเลือกตั้งครั้งนี้มาลงโทษ ซึ่งรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ก็ไม่ยินยอม ทั้งนี้เนื่องจากรัฐบาลแน่ใจว่าตนจะไม่มีทางชนะเลือกตั้งได้เลย ถ้าหากการเลือกตั้ง

เป็นไปตามวิถีทางประชาธิปไตย จึงได้แสดงปฏิกริยาตอบโต้ออกมาในลักษณะ พยายามจะเข้า
 หลักการ "ใช้กำลังปราบปรามอย่างรุนแรง" โดยอาศัยมาตรการคือ "ประกาศภาวะฉุกเฉิน"
 และ "ประกาศห้ามชุมนุมในที่สาธารณะเกินกว่า ๕ คน" เพื่อให้ตนได้ครองอำนาจอยู่ต่อไป
 แท้จริงเหตุเป็นโชคคิของชาติและประชาชน ที่ได้เกิดขัดแย้งในกลุ่มผู้มีอำนาจฝ่ายรัฐบาล นั่นก็
 คือ ผู้นำคนสำคัญฝ่ายทหาร คือ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในฐานะผู้บัญชาการฝ่ายทหารและตำรวจ
 ไม่เห็นด้วย จึงไปยอมเป็นเครื่องมือปฏิบัติการปราบปรามประชาชนผู้เดินขบวนคว่ำงำลังทหาร
 และอาวุธร้ายแรง ตามความประสงค์ของรัฐบาล ซึ่งได้สร้างความผิดหวังให้บังเกิดแก่ตัว
 จอมพล ป. พิบูลสงคราม พลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ และคณะพรรคผู้มีอำนาจบางคนเป็น
 อย่างมาก

๕. ถือได้ว่าเป็นปฏิกริยาลูกโซ่ที่ผลักดันให้จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์
 ก้าวขึ้นสู่การเป็นผู้มีอำนาจทางการเมืองเหนือผู้อื่นอย่างเห็นได้ชัด และในลักษณะที่เป็นผู้ถือ
 กำลังคือ "คณะทหารกลุ่มใหม่" สนับสนุนที่เหนือกว่ากลุ่มบุคคลอื่นในเวลานั้น ตลอดไปจนถึง
 วันเกิดการรัฐประหารครั้งใหม่ในวันที่ ๑๖ กันยายน พ.ศ. ๒๕๐๐

๖. เป็นผลพลอยได้ที่ทำให้ประชาชนได้ผู้นำที่มีพลังอำนาจเพียงพอ
 ที่จะทำการต่อสู้กับความไม่ชอบธรรมของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม และเพื่อหลักการ
 ประชาธิปไตยต่อไปได้ ผู้นำดังกล่าวก็คือ "จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์"

๗. เป็นการแสดงออกในลักษณะ "ประชามติ" ของประชาชนอัน
 เนื่องจาก มีความสำนึกในหน้าที่ที่จะต้องให้ความสนใจการเมือง และควบคุมวิถีทางการเมืองให้
 ดำเนินไปภายในขอบเขต ตามวิถีทางการปกครองประชาธิปไตย

๘. ถือได้ว่าเป็นกระบวนการปกป้อง "รัฐธรรมนูญ" และ "ระบอบ
 ประชาธิปไตย" โดยนิสิต นักศึกษาและประชาชน ได้ดีกว่า และถูกต้องชอบธรรมกว่าการกระทำ
 ของจอมพล ป. พิบูลสงคราม และรัฐบาลที่กระทำโดยการออกกฎหมายคุ้มครองรักษารัฐธรรมนูญ
 เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๖ และได้ใช้โอกาสนั้นประท้วงประหารฝ่ายตรงข้าม ซึ่งเป็นแต่เพียง "กลุ่มบุคคลที่
 มีความคิดเห็นทางการเมือง" ไม่เหมือนกับรัฐบาล เป็นจำนวนมากตมมาก และที่สำคัญคือ "การ
 ประหาร ๑๘ ศพ" ในปี พ.ศ. ๒๔๘๖ ซึ่งถือได้ว่าเป็นงานชิ้นหนึ่งที่ไม่สอดคล้องตองกันกับวิถีทางการ
 ปกครองตามระบอบประชาธิปไตย ของรัฐบาลอันมีจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี
 ให้คิดตราจิตใจประชาชนมาตรวบเทววันที่ ๑๖ กันยายน พ.ศ. ๒๕๐๐ ที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม
 และพรรคพวกถูก "คณะทหารกลุ่มใหม่" โคนลมอำนาจไปในที่สุด

ต่อมาภายหลังที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้รับพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้เขาคำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๒๑ มีนาคม พ.ศ.๒๕๐๐ แล้ว อีก ๑๐ วันต่อมาได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ ๓๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๐๐ สำหรับบุคคลสำคัญที่มีบทบาททางการเมือง เคนอยู่ในเวลานั้นที่ได้เข้าร่วมในคณะรัฐมนตรีก็คือ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม และพลโทถนอม กิตติขจร เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงกลาโหม ส่วนพลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย และมีพลตรีประภาส จารุเสถียร ซึ่งเป็นนายทหารคนสนิทของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย โดยมีเบื้องหลังของการจัดตั้งคณะรัฐมนตรีซึ่งได้ก่อความยุ่งยากลำบากใจให้แก่จอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี หาน้อยไม่ ทั้งนี้เพราะ

๑. แม่จะมีความไม่พอใจการกระทำของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ซึ่งยื่นหยักอยู่เคียงข้างประชาชนในวิกฤติการณ์การเดินขบวนเมื่อวันที่ ๒ มีนาคม พ.ศ.๒๕๐๐ เป็นเหตุให้จอมพล ป. พิบูลสงคราม รู้สึกผิดหวัง แต่กระนั้นตัวจอมพล ป. พิบูลสงคราม ก็ยังเห็นความจำเป็นที่ต้องอาศัยกำลังทหารภายใต้การบังคับบัญชาของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในฐานะผู้บัญชาการทหารบก ให้ช่วยค้ำประกันเสถียรภาพของรัฐบาล

๒. จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ไต่ถามเสียงเรียกร้องของประชาชนที่แสดงความไม่พอใจในตัว พลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ ซึ่งประชาชนเห็นว่าเป็นผู้ต้องรับผิดชอบในกรณีการเลือกตั้งสกปรกที่ผ่านมา และไม่ต้องการให้จอมพล ป. พิบูลสงคราม เลือกเข้าร่วมในคณะรัฐมนตรีชุดใหม่

๓. คณะทหาร และสมาชิกประเภทที่สอง ซึ่งเป็นกำลังสำคัญของรัฐบาล ได้เรียกร้องที่จะได้สิทธิเกี่ยวกับการจัดตั้งคณะรัฐมนตรี และระบุว่าจะต้องได้รับเลือกเข้าร่วมในคณะรัฐมนตรีไม่น้อยกว่าครึ่ง มิฉะนั้นก็จะไม่ให้ความไว้วางใจแก่รัฐบาล

๔. ส.ส.ประเภทที่ ๑ ต่างก็วิ่งเต้นเพื่อให้ตนและพรรคพวกได้มีสิทธิเข้าร่วมในคณะรัฐบาล

๕๐ คุรายชื่อคณะรัฐมนตรีได้ในภาคผนวกท้ายวิทยานิพนธ์เล่มนี้
 ๕๑ หนังสือพิมพ์สยามรัฐ, ฉบับวันที่ ๕ และวันที่ ๒๑ มีนาคม พ.ศ.๒๕๐๐
 ๕๒ หนังสือพิมพ์พิมพ์ไทยรายวัน, ฉบับวันที่ ๒๗ มีนาคม พ.ศ.๒๕๐๐
 ๕๓ เรื่องเดียวกัน

สำหรับประเด็นที่ยุ้งยากที่สุดของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ก็คือข้อที่ ๒ เกี่ยวกับเรื่องของพลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ ซึ่งโครงสร้างพฤติกรรมในฐานะเป็นศูนย์กลางการณรงค์เพื่อการเลือกตั้งของพรรครัฐบาล ที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม ก็ตระหนักก็อยู่แก่ใจว่า พลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ โค้ดกระทำไปทุกสิ่งทุกอย่างไม่ว่าจะเป็นไปในทางสุจริตหรือทุจริตเกี่ยวกับการเลือกตั้งก็เพื่อที่จะให้จอมพล ป. พิบูลสงคราม และพรรคเสรีมนังคศิลาชนะการเลือกตั้ง ดังนั้นจึงเป็นความผูกพันที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม จะต้องตอบแทนด้วยบำเหน็จแต่งตั้งให้เป็นรัฐมนตรี เป็นความชอบ.

ด้วยเหตุนี้ จอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงได้เรียกประชุมคณะบุคคลสำคัญภายในคณะทหาร และพรรคเสรีมนังคศิลา และที่สำคัญก็คือตัวแม่ทัพทั้ง ๓ เหล่าทัพ คือทัพบก - จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ทัพเรือ - จอมพลเรือหลวงยุทธศาสตร์โกศล และทัพอากาศ - จอมพลอากาศฟื้น ภูเนาอากาศ ฤทธาคนี รวมทั้งอธิบดีกรมตำรวจ - พลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ ด้วย ในที่สุดก็สามารถเจรจากลางอ้อมรอมกันได้ โดยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ซึ่งนับได้ว่าเป็นครั้งแรกที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม สละตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมที่เคยหวงแหนและว่าการด้วยตนเองมาโดยตลอดทุกยุคทุกสมัย ที่ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี นับตั้งแต่ พ.ศ.๒๔๘๑ เป็นต้นมา เพราะถือว่าเป็นตำแหน่งที่สำคัญรองจากนายกรัฐมนตรี โดยมีอำนาจการบังคับบัญชาทหารทั้ง ๓ เหล่าทัพอยู่ในมือ และมอบให้พลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ภายใต้งบเงื่อนไขว่าจะต้องลาออกจากตำแหน่งอธิบดีกรมตำรวจ และมีพลตรีประภาส จารุเสถียร ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย

๕๔ Wilson, David A., Politics in Thailand, Op.cit., p. 131

๕๕ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ให้สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์ตอนหนึ่งว่า "พลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ เสียสละมามาก" คุรายละเอียดยใน หนังสือพิมพ์สยามรัฐรายวัน, ฉบับวันที่ ๑๓ มีนาคม พ.ศ.๒๕๐๐

๕๖ Darling, Frank C. Op.cit., p. 161 "การกระทำของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ก็เพื่อให้พลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ เป็นผู้คลานำนาจกับจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ซึ่งขณะนั้นกำลังไต่รับเสียงนิยมอย่างรวดเร็วจากประชาชน"

ต่อมาในวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ.๒๕๐๐ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ก็ได้นำ คณะรัฐมนตรีซึ่งได้รับพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเมื่อวันที่ ๓๑ มีนาคม พ.ศ.๒๕๐๐ เป็นชุดที่ ๒๖^{๕๗} เข้าแถลงนโยบายเพื่อขอความไว้วางใจต่อสภา และได้ถูกพรรคฝ่ายค้านนำโดย นายควง อภัยวงศ์ หัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ ขออนุญาตประธานสภา เปิดอภิปรายเพื่อพิจารณานโยบายของรัฐบาลเป็นรายกระทวง แจกจอมพล ป. พิบูลสงคราม แถลงคัดค้านโดยให้เหตุผล ตอนหนึ่งว่า

"... กระผมใคร่จะกราบเรียนว่า เมื่อเราทำอะไรก็ตามถึง ประวัติที่แลมาแล้ว ในเวลาที่แลมานั้นเราไม่เคยมีการที่จะว่ากันเป็นรายกระทวง หรือเป็นรายขอ จะมีบ้างก็แต่ในบางครั้ง ค้าง เช่นในสมัยของคุณหลวงธำรงฯ เป็นต้น ซึ่งก็มีอยู่แต่นักเป็นส่วนน้อยที่สุด ซึ่งข้าพเจ้าดูเหมือนจะจำได้มีครั้งหนึ่งหรือ ๒ ครั้ง เท่านั้น แต่ผลในการที่ได้อภิปรายกันในครั้งคุณหลวงธำรงฯ พอเสร็จแล้วก็มีเรื่อง เกิดความไม่สงบ มีการปฏิวัติขึ้นในประเทศชาติ เพราะฉะนั้นข้าพเจ้าจึงรู้สึกว่าการพิจารณาเป็นรายกระทวงนั้นไม่ได้..."^{๕๘}

และภายหลังที่ได้มีการอภิปรายเพื่อพิจารณานโยบายของรัฐบาล แบบไม่แยก เป็นรายกระทวงตามคำคัดค้านของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ซึ่งขณะควยคะแนนเสียง ๑๒๑ ต่อ ๕๕ เป็นเวลา ๒ วันแล้ว คณะรัฐบาลชุดนี้ก็ได้รับความไว้วางใจจากสภาควยคะแนนเสียง ๑๔๔ ต่อ ๔

การแตกแยกภายในพรรคเสรีมนังคศิลาเป็นสาเหตุนำไปสู่การเกิดรัฐประหาร

อาจพิจารณาเป็นเรื่อง ๆ ได้ดังต่อไปนี้คือ

การขัดแย้งระหว่างจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ กับพลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์

แม้ว่า รัฐบาลอันมีจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี จะได้ ยกเลิกประกาศภาวะฉุกเฉิน ซึ่งประกาศไว้เมื่อวันที่ ๒ มีนาคม พ.ศ.๒๕๐๐ แล้วก็ตาม แต่สถานการณ์บ้านเมืองขณะนั้นก็ได้สงบเรียบร้อยเท่าที่ควรไม่ ทั้งนี้ก็เนื่องด้วยมีสาเหตุมาจากการเลือก

^{๕๗} มนูญ บริสุทธี, เรื่องเดิม, หน้า ๑๘๖

^{๕๘} รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร, สมัยสามัญ (ครั้งแรก) ชุดที่ ๒, หน้า ๓๓ - ๓๔.

ตั้งสภปรก และได้ถูกคัดค้านโดยการเดินขบวนแสดงประชานิติของประชาชนซึ่งได้กล่าวมาแล้ว ซึ่งได้ยุติลงโดยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ให้คำมั่นสัญญาที่ยืนหยัดอยู่ข้างประชาชน และรับเอาชื่อเรียกร้องของประชาชนเกี่ยวกับการเลือกตั้งและเรื่องอื่น ๆ ไปหาสู่ทางเจรจากับรัฐบาล แต่บรรยากาศโดยทั่วไปก็ยังยังคงคุกรุ่นเสมือนไฟสุมขอน และแม้จะได้มีการจัดตั้งคณะรัฐมนตรีชุดใหม่ในเวลาต่อมาแล้ว ก็หาได้ช่วยแก้ไขสถานการณ์ให้ดีขึ้นไม่ ทั้งนี้โดยมีเหตุผลประการหนึ่งก็คือ การที่พลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ ยังคงไม่ยอมปฏิบัติตามเงื่อนไขที่ได้ให้ไว้ นั่นก็คือการที่ดลลาออกจากตำแหน่งอธิบดีกรมตำรวจ ซึ่งตัวจอมพล ป. พิบูลสงคราม ก็ไม่ได้แสดงท่าทีกระตือรือร้นในเรื่องนี้นัก ได้แต่ปลุกค่อนว่ายังหากคนที่เหมาะสมเขาคำรงตำแหน่งแทนไม่ได้ เรื่องนี้ในภายหลังจึงเป็นที่เข้าใจกันว่า "เป็นเจตนาของจอมพล ป. พิบูลสงคราม อันเนื่องมาจากมีความไม่แน่ใจในตัวจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ซึ่งในระยะนั้นมีพฤติกรรมหลายสิ่งหลายอย่างที่ไม่อาจจะไว้วางใจได้ว่าจะไม่คิดการใหญ่ก้าวขึ้นสู่อำนาจทางการเมืองโดยเด็ดขาด แต่เพียงผู้เดียว ดังนั้น จอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงมีความประสงค์จะสร้างดุลแห่งอำนาจทางการเมือง โดยให้พลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ เป็นผู้คานอำนาจจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ซึ่งกำลังก้าวขึ้นสู่การไต่รับกะเนนนิมทางการเมือง. อย่างรวดเร็วต่อไป ทั้งนี้ก็เพื่อที่ จอมพล ป. พิบูลสงคราม จะสามารถดำรงตำแหน่งผู้นำทางการเมืองให้นานที่สุดเท่าที่จะนานได้ ด้วยเหตุนี้สภาพการณ์ทางการเมืองในระยะนั้นจึงเต็มไปด้วยความวุ่นวายจะเกิดปฏิวัติรัฐประหาร ขบวนการจับกุมคุมขังบุคคลสำคัญบางคน รวมทั้งข่าวมีการสังหารนักการเมืองฝ่ายตรงข้ามอย่างทารุณโหดร้าย ซึ่งเป็นเรื่องที่อยู่ในการวิพากษ์วิจารณ์ของ "กลุ่มประชาชน กลุ่มหนังสือพิมพ์ และกลุ่มนักการเมืองอย่างเงี้ยบ ๆ เสียงข่าวลือต่าง ๆ ยังคงแพร่สะพัดไปในหมู่ประชาชน ซึ่งประชาชนส่วนใหญ่เห็นว่าการบริหารราชการแผ่นดิน ไม่สามารถจะเป็นประชาธิปไตยโดยแท้จริง มีการปิดปากหนังสือพิมพ์ โดยใช้อำนาจมืดซึ่งเจ้าหน้าที่ตำรวจบางคนและอันธพาลบางกลุ่มบางพวกในสมัยนั้นก่อการกำเริบขึ้นเป็นเครื่องมือเพื่อใช้ในการข่มขู่ต่าง ๆ" ^{๒๑} และควบคู่กันไปได้ก็มีข่าวความขัดแย้งระหว่าง

^{๕๕} Darling, Frank C., op. cit., p. 161

^{๒๐} เชนนายอารีย์ ลีวีระ เจ้าของและผู้อำนวยการบริษัทไทยพาณิชย์การ ซึ่งเป็นเจ้าของกิจการหนังสือพิมพ์ "พิมพ์ไทย" "สยามนิกร" "สยามสมัย" "พิมพ์ไทยเบื้องหลังข่าว"

ได้ถูกลอบยิงตายขณะลงจากรถยนต์ส่วนตัวที่หน้าบ้านพัก

^{๒๑} อาจศึก กวงสว่าง, เรื่องเดิม, หน้า ๒๑

จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ และคณะทหารกลุ่มใหม่ กับพลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ ซึ่งมีคณะรัฐมนตรีและคณะทหารกลุ่มหนึ่ง รวมทั้งมีกำลังตำรวจในบังคับบัญชาให้การสนับสนุน และที่สำคัญก็คือท่าทีของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ที่เคยเป็นกลางระหว่างทั้งสองฝ่าย มาบัดนี้ได้เอนเอียงไปให้การสนับสนุนพลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ ในการสร้างฐานอำนาจทางการเมืองและกำลังสนับสนุนให้มันคงยิ่งขึ้น ทั้งนี้ก็เป็นเพราะมีความระแวงแคลงใจในตัวของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ นั่นเอง คอยเหตุนี้สภาพความไม่พอใจในกันและกันซึ่งเคยมีอยู่เงียบ ๆ ก็ได้เปิดเผยออกมาให้เห็นอย่างชัดเจนในท่าทีที่พร้อมจะโค่นอำนาจอีกฝ่ายหนึ่งให้หมดสิ้นไป พร้อม ๆ กันนั้นก็มีการโจมตีเพื่อทำลายชื่อเสียงซึ่งกันและกันทางหนังสือพิมพ์ ซึ่งต่างฝ่ายก็เป็นเจ้าของกิจการ กล่าวคือ หนังสือพิมพ์สารเสรี และหนังสือพิมพ์ไทรยวัน เป็นของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ และหนังสือพิมพ์เผ่าไทย กับหนังสือพิมพ์ ๒๕๐๐ เป็นของพลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ คางก็ลงข่าวซุกซนชอบกพรองของอีกฝ่ายหนึ่ง เช่น "เกี่ยวกับความประพฤตินางชูสาวของจอมพลสฤษดิ์" และ "การคาบเงินเดือนของพลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ รวมทั้งข่าวมีการลอบทำร้ายบุคคลสำคัญและนักการเมืองโดยนำมือตำรวจในบังคับบัญชาด้วย" เป็นต้น และกระทำกันอยู่ไม่เว้นแต่ละวันเป็นประจำ จนได้กลายเป็นชนวนแสดงความไม่พอใจกัน บางครั้งถึงกับเป็นปากเสียงเกือบถึงขั้นใช้กำลังกันในสาธารณะ ดังที่ได้มีผู้บันทึกไว้ตอนหนึ่ง ความว่า

"ข่าวลือเรื่องการแตกแยกระหว่างบุคคลสำคัญ คือจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ และ พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ กระทบไปทุกหนทุกแห่ง

ตอนนั้นหนังสือพิมพ์เผ่าไทย เขียนโจมตีทหารทุกวัน วันหนึ่งพาดหัวข่าวว่า "สฤษดิ์ใช้เงินสิบลานแจกทหาร"

พอพบจอมพลสฤษดิ์ ข้าพเจ้าเลยเรียนถามท่านว่า ท่านแจกเงินทหารสิบลานจริงหรือ ?

"ใครว่า ?" ท่านย้อนถาม

"ก็เห็นหนังสือพิมพ์เผ่าไทยเขาลง "

"เอ ! ... เผ่าไทยของใครวะ " บังเอิญ พล.ต.อ.เผ่า เकिन มาพอดี จอมพลสฤษดิ์ เลยตะโกน เฮย เผ่ามานี่หน่อย หนังสือพิมพ์เผ่าไทยของมึง ไช้ไหมวะ ?"

"เฮย! ซ้า! ไม่รู้ " พล.ต.อ.เผ่าตอบ

"ไม่รู้อะไร เฝ้าไทยเป็นหนังสือพิมพ์ของมิงละ .... ลงข่าวได้ว่า
กูเอาเงินสิบลานมาแจกทหาร"

"ไม่รู้ ข้าไม่รู้ แต่หนังสือพิมพ์สารเสรีของมิงไซ้โหมวะ เล่นงานข้า
ทุกวัน ?" พล.ต.อ.เผ่า ขอนถาม

"เออ ของกูโว้ย" แล้วจอมพลสฤษดิ์ก็หัวเราะชอบอกชอบใจ ความจริง
ซึกจะไม่โหดแล้ว แต่ท่านผู้หญิงวิจิตราจับแขนเขย่าไว้ จอมพลสฤษดิ์ หันมาบอกกับข้าพเจ้าว่า

"เอาที่ไหนมาพวกมีเงินสิบลานแจกทหาร ขนาดอ้วอ้วว่าสิบลานเลย มี
เพียงลานสองลานก็ไม่ทำงานแล้ว" ทานว่าของท่านอย่างนี้ ไกรจะเถียง ?

อีกคนหนึ่งที่ข้าพเจ้าได้ยินกับหูไค้คู้ค้ายตา เรื่องความซึกแย้งระหว่าง
จอมพลสฤษดิ์ กับ พล.ต.อ.เผ่า

วันนั้นจำไม่ได้เสียแล้วว่า เป็นวันไหน หลังจากที่มีการประชุมสภาผู้แทน
ราษฎร จอมพลสฤษดิ์กับจอมพลถนอมลงบันไดมาด้วยกัน ฝ่ายข้าพเจ้าบังเอิญเดินลงบันได
ตามหลังท่านทั้งสองมา ไค้ยินจอมพลถนอมเล่าให้จอมพลสฤษดิ์ฟังว่า การประชุมคณะรัฐ
มนตรีครั้งที่แล้ว ซึ่งจอมพลสฤษดิ์ไม่ได้ร่วมประชุมด้วย พล.ต.อ.เผ่า เสนอให้คุณขุน
จาคีภววิชัย มาเป็นหัวหน้ากองคลังสลากรินแวงแทนคุณยศ อินทรโกมาลยสุต ซึ่งปรากฏ
ว่า พอได้รับกำบอกเล่า จอมพลสฤษดิ์แสดงกิริยาไม่พอใจออกมาทันที เดินลงมาถึง
บันไดพบ พล.ต.อ.เผ่ายืนรออยู่พอดี

"เฮ้ย ! ทำไมมิงทำอย่างนั้นวะ ?" จอมพลสฤษดิ์ยิงกราด

"ก้อ อายยศมันก้คนของมิงนี่หว่า" พล.ต.อ.เผ่า โต้

"อายน่าเผ่า ล้ออย่าทำอย่างนั้น อ้วไม่ชอบ" จอมพลสฤษดิ์พูดพร้อมกับ
ขยับขอสอกเรา ๆ คลายอยากจะถองเต็มที แต่ตอนนั้นจอมพลถนอม พ.อ.นายวรการปัญญา
และรัฐมนตรีอื่น ๆ อีกสองสามท่านพยายามไกลเกลียด

พฤติกรรมอย่างคังที่ไค้กล่าวมาแล้ว จึงไค้กลายเป็นชนวนสำคัญนำมาซึ่ง
ความไม่อาจจะเข้าใจให้เกิดขึ้นกับบุคคลผู้มีอำนาจทั้งสองมากยิ่งขึ้น จนถึงกับกลายเป็นความ
เกลียดชัง มีการชิงไหวชิงพริบซึ่งพร้อมที่จะทำลายอำนาจของอีกฝ่ายหนึ่งให้สิ้นไป ทั้งนี้ถ้าย

สาเหตุที่อาจจะสรุปได้ดังนี้

๑. เป็นเรื่องของการแข่งขันชิงอำนาจทางการเมือง โดยที่

๑.๑ ทางคานพลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ ในฐานะเลขาธิการพรรคเสรีมนังคศิลา ใฝ่พยายามแสวงหาอำนาจทางการเมือง และสร้างบารมีให้กับตนเอง ภายในพรรคเสรีมนังคศิลา และในหมู่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จนสามารถคุมเสียงส่วนใหญ่ได้สำเร็จ ส่วนภายนอกก็ได้ใช้อิทธิพลในฐานะอธิบดีกรมตำรวจ และรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย สร้างอาณาจักรตำรวจให้อยู่ในสภาพที่เพียบพร้อมไปด้วยกำลังหน่วยต่าง ๆ อาทิเช่น ตำรวจพลร่ม ตำรวจยานเกราะ ตำรวจน้ำ ตำรวจสุนัขและหน่วยคอมมานโด เป็นต้น รวมทั้งได้สะสมอาวุธยุทโธปกรณ์นานาชนิด จนถึงขั้นที่เรียกได้ว่า ใกล้เคียงกับกองทัพในทางทหาร ทั้งนี้ก็โดยอาศัยการให้ความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกา^{๖๓} เป็นจำนวนมหาศาล และมีข้อเท็จจริงที่เชื่อได้ว่ากำลังตำรวจในระบอบนั้นได้ถูกเตรียมพร้อมให้อยู่ในสภาพที่จะทำการรบคชียทหาร^{๖๔} ได้ตลอดเวลา ถ้าหากมีวิกฤติการณ์ทางการเมืองใด ๆ เกิดขึ้น และจำเป็นจะต้องป้องกันตนเอง หรือเพื่อกฤษฎาก้าวขึ้นสู่การมีอำนาจทางการเมืองต่อไปด้วย

๑.๒ ทางคานจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในขณะที่พลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ ได้แสดงบทบาทสำคัญโดยต้องลงทุนลงแรง ตระเตรียมลูกทางและกลวิธีโกงการเลือกตั้ง เพื่อให้ได้ชัยชนะและนำมาซึ่งอำนาจทางการเมืองแห่งตน ในฐานะที่เป็นผู้บังคับการให้พรรคเสรีมนังคศิลาได้เป็นรัฐบาลต่อไป จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ซึ่งได้ก้าวขึ้นสู่การมีอำนาจทางการเมือง โดยได้รับตำแหน่งสำคัญ ๆ อาทิเช่น ผู้บัญชาการทหารบก รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงกลาโหมและท้ายที่สุดคือผู้บัญชาการทหาร ก็ด้วยเหตุที่มีความสามารถและมีผลงานดีเด่น ควบคู่กับการปราบปรามกบฏครั้งสำคัญ ได้เป็นผลสำเร็จ ซึ่งก็เท่ากับรักษา "ความเป็นรัฐบาล" ของจอมพล ป. พิบูลสงคราม และคณะกรรมการให้สามารถมีอำนาจทางการเมืองมาโดยตลอดนั่นเอง ประกอบกับการเป็นผู้มีบุคลิกเข้มแข็ง เป็นคนจริง และมีความซื่อ ซึ่งจอมพล ป. พิบูลสงคราม มีความพอใจจึงให้ความสนใจและสนับสนุนให้ดำรงตำแหน่งสำคัญ ๆ ทางทหาร และก้าวขึ้นสู่การมีอำนาจทางการเมืองในที่สุด สำหรับการเลือกตั้งครั้งนี้ แม้จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ จะดำรงตำแหน่งรองหัวหน้าพรรคเสรีมนังคศิลา แต่ด้วยความไม่เข้าใจในตัวของจอมพล ป. พิบูลสงคราม หัวหน้าพรรคและพลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ เลขาธิการพรรค

^{๖๓} Darling, Frank C., op.cit., pp. 139 - 141

^{๖๔} Ibid., p. 139

แม่สาย จังหวัดเชียงราย มีการจ่ายเงินรางวัลน้ำจืด ๒๗ ล้านบาท และเป็นเดือนกุมภาพันธ์ พศ. ๒๕๐๐ พลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ กล่าวกับหนังสือพิมพ์ว่า "เขาไปทิ้งทะเล" หมดแล้ว และในขณะที่หนังสือพิมพ์ไทยแสดงความลงบนสนใจ ทางสิงคโปร์หนังสือพิมพ์ของที่นี่ก็ตีพิมพ์ข่าวว่า "เป็นจำนวนหนึ่งมาจากไทยกำลังเข้าสู่สิงคโปร์แล้ว" ^{๒๗} ในขณะเดียวกัน จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ กลับได้ผลประโยชน์เป็นกอบเป็นกำ และเป็นรายได้ที่แน่นอนจาก "ลอตเตอรี่" และการกา ซึ่งสามารถนำเงินจำนวนมหาศาลไปใช้จ่ายเพื่อสังฆกรรม และสร้างฐานอำนาจทางการเมืองได้อย่างสบาย และนับวันอำนาจของจอมพลสฤษดิ์ ก็จะยิ่งมีมากขึ้น และเข้มแข็งขึ้นทุกที ข้อนี้จึงเป็นสาเหตุนำมาซึ่งความหนักใจให้ยังเกิดแก่ตัวพลตำรวจเอกเผ่า และพรรคพวกเป็นอย่างมาก ซึ่งพลตำรวจเอกเผ่าก็ได้แสดงท่าทีพยายามที่จะชักชวนการได้ผลประโยชน์จากกิจการสลากกินแบ่ง ซึ่งเป็นของรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ โดยเสนอให้จอมพล ป. พิบูลสงคราม พิจารณายายนายยศ อินทรโกมาลยสุต หัวหน้ากองคลัง สำนักงานสลากกินแบ่ง ซึ่งเป็นคนของจอมพลสฤษดิ์ ไปเสีย และให้นายปุ่น จาคีทวีชัย คนของพลตำรวจเอกเผ่า เข้าดำรงตำแหน่งแทน การกรังนี้มีข้อเท็จจริงแสดงว่าทำให้จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ โกรธมากดังที่โศกกล่าวมาแล้ว

ความกลางแกล้งใจในตัวจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์

ท่ามกลางความสับสนวุ่นวายทางการเมือง นับตั้งแต่เหตุการณ์เลือกตั้งและมีโอกาสเข้าบริหารประเทศอีกครั้งหนึ่ง แต่พรรคเสรีมนั่งคี่ลาภายใต้การนำของจอมพล ป. พิบูลสงคราม และพลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ ก็หาได้มีความสบายใจไม่ ทั้งนี้เพราะรัฐบาลต้องประสบปัญหาทั้งภายใน คือการแตกแยกของบุคคลในพรรคซึ่งถือกำลังและมีความสำคัญ ส่วนภายนอกก็คือปฏิบัติการแสดงความไม่พอใจการบริหารประเทศอย่างชาวประสิทธิภาพของรัฐบาลและการเลือกตั้งสกปรกจนนิสิตนักศึกษาและประชาชนพากันเดินขบวนประท้วง อันก่อให้เกิดความลำบากใจให้แก่จอมพล ป. พิบูลสงคราม และคณะรัฐบาล และยังสร้างความผิดหวังและกระอักกระอ่วนใจมากยิ่งขึ้น เมื่อเห็นเหตุการณ์ผลักดันจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ผู้ซึ่งกุมกำลังกองทัพบก และมีสมัครพรรคพวกซึ่งมีอำนาจทางการเมือง เพียงพอที่จะยกการปฏิวัติรัฐประหารได้ทุกเมื่อ ให้กลายเป็นขวัญใจหรือวีรบุรุษของประชาชนภายหลังเหตุการณ์ที่สะพานมิตราน เมื่อวันที่ ๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๐๐ ไปเสียแล้ว จอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงได้มองดูจอมพลสฤษดิ์ด้วยความไม่แน่ใจ แต่ก็ยังไม่อาจจะตัดสินใจลงไปได้ว่า จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ มีเจตนาจะแสดงตนเป็นปฏิปักษ์และเตรียมการเพื่อโค่นล้มอำนาจของรัฐบาล

อันที่จริงความกลางแกลงใจของรัฐบาล โดยเฉพาะอย่างยิ่งตัวจอมพล ป. พิบูลสงคราม และพลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ เกิดขึ้นไม่ แต่ได้เริ่มรู้สึกตั้งแต่จอมพลสฤษดิ์ไม่ยอมร่วมมือ โดยการเกณฑ์ทหารให้ไปลงคะแนนเสียงให้กับฝ่ายรัฐบาล กิ่งที่ใดเคยปฏิบัติมาในการเลือกตั้งครั้งก่อน ๆ เป็นเหตุให้พลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ ต้องหนีไปชักลวงกองการเลือกตั้ง "ไฟไฟ" การลง-
 นัยคะแนนเพื่อนำบัตรเลือกตั้งฝ่ายรัฐบาลมาเพิ่ม และการก่อกวนประชาชนที่มาลงคะแนนเสียงภายใต้
 อันธพาล มีหน้าซำภายหลังการเลือกตั้ง. เมื่อมีการเกินขบวนแทนที่จอมพลสฤษดิ์ ๒๒ ธันวาคม ๒๕๐๑ จะใช้กำลัง
 ทหารและอาวุธทำการปราบปรามประชาชนตามความประสงค์ของรัฐบาล กลับไปแสดงความเห็นใจ
 ประชาชน รวมทั้งการที่มีข่าวก่อนหน้ามีการเลือกตั้งว่า จอมพลสฤษดิ์ ๒๒ ธันวาคม ๒๕๐๑ อยู่เบื้องหลังพรรค
 การเมืองบางพรรค ที่ได้ตั้งใจตั้งขึ้นเพื่อทำการแข่งขันกับพรรครัฐบาล. เช่น "พรรคชาติประชาธิปไตย"
 ของพันเอก ม.ร.ว. นำเพชร เกษมสันต์ เป็นต้น

สำหรับสาเหตุแห่งความกลางแกลงใจในตัวจอมพลสฤษดิ์ ๒๒ ธันวาคม ของผู้นำฝ่าย
 รัฐบาลคือ จอมพล ป. พิบูลสงคราม และพลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ พอจะประมวลได้ดังต่อไปนี้

๑. พฤติการณ์ของจอมพลสฤษดิ์ ๒๒ ธันวาคม แสดงให้ฝ่ายรัฐบาลเห็นว่าเอาใจ
 ออกห่าง ความจริงข้อนี้อาจพิจารณาได้จากเหตุการณ์ที่ได้ปรากฏในเวลานั้น กล่าวคือ ก่อนการเลือก
 ตั้งมีข่าวว่าจอมพลสฤษดิ์ ๒๒ ธันวาคม อยู่เบื้องหลังการตั้งพรรคการเมืองบางพรรคเช่น พรรคชาติ-
 ประชาธิปไตย ต่อมาในระยะเวลาที่จะมีการเลือกตั้ง จอมพลสฤษดิ์ ๒๒ ธันวาคม ไม่ได้แสดงความโยคีที่จะ
 ช่วยเหลือ หรือดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใด เพื่อให้พรรคเสรีนิยมงัดศึลาได้ชัยชนะ ทั้ง ๆ ที่อยู่
 ในตำแหน่งรองหัวหน้าพรรค ยิ่งกว่านั้นก่อนจะถึงวันเลือกตั้ง จอมพลสฤษดิ์ ๒๒ ธันวาคม ได้แสดงพฤติ
 การอย่างอย่าง กล่าวคือ ให้สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์ว่า "เมื่อจะเป็นประชาธิปไตยกันจริง ๆ แล้ว ขอ
 อย่าให้บังคับกะเกณฑ์ให้ไปลงคะแนนให้พรรครัฐบาลเลย บุคคลอื่น ๆ ที่อยู่ในการเมืองฝ่ายค้าน
 อาจเป็นคนดีก็ได้ เพราะฉะนั้นขอให้ทหารทุกคน ได้ใช้ชีวิตฆราวาสด้วยตัวของตัวเอง ไม่ต้องไปเกรง
 กลัวอิทธิพลผู้ใด"^{๒๘} พร้อมกับอนุญาตให้ทหารในกองทัพยก "ซึ่งเคยเป็นขุมคะแนนเสียงของรัฐบาล"
 ออกไปใช้สิทธิลงคะแนนเสียงในวันเลือกตั้งได้โดยเสรี เป็นเหตุให้เกิดผลร้ายต่อพรรครัฐบาล เพราะ
 ไม่อาจพึ่งคะแนนเสียงจากทหารในลักษณะ "เขาแถวไปลงคะแนนเสียงให้พรรครัฐบาล"^{๒๙} กิ่งที่เคย

^{๒๘} งามใน ระพีพันธุ์ โพธิ์ไชยา, เรื่องเดิม, หน้าเดียวกัน

^{๒๙}

เป็นมา เป็นเหตุให้พรรครัฐบาลต้องหันไปใช้กลวิธีโกงการเลือกตั้งเพื่อให้ได้ชัยชนะ ผลที่ตามมาก็คือ รัฐบาลต้องเผชิญกับการแสดงออกซึ่งความเกลียดชังจากประชาชน ซึ่งมีความรู้สึกกันทั่วไปว่า "ประชาธิปไตยที่เราใช้ควาไม่หา ไคหลุดลอยห่างไกลออกไปทุกที"^{๗๐} เป็นอย่างมาก

๒. จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ไม่ยอมให้ความร่วมมือรัฐบาลในการดำเนินการปราบปรามการจลาจลประท้วงการเลือกตั้งสกปรก ภายหลังการเลือกตั้งประชาชนพากันเดินขบวนคัดค้านการเลือกตั้งว่าสกปรก และรัฐบาลได้แต่งตั้งให้จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นผู้บัญชาการทหารดำเนินการปราบปรามจลาจลควงกำลังทหาร และตำรวจ แต่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ไม่ยอมปฏิบัติตาม กลับไปแสดงความเห็นใจและยื่นหยักเคียงข้างประชาชน โดยอ้างว่าเป็นความต้องการตาม "มติมหาชน" ที่แสดงออกมาพร้อมกับให้สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์ว่า "เมื่อประชาชนเห็นว่า การเลือกตั้งไม่เป็นไปอย่างบริสุทธิ์ ก็ลุกฮือขึ้นเพื่อทวงสิทธิของเขา แล้วจะให้ผมไปปราบประชาชน ผมทำไม่ได้"^{๗๑}

๓. จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ถือโอกาสเรียกคะแนนนิยมจากประชาชนเพื่อก้าวขึ้นสู่การมีอำนาจทางการเมือง ในขณะที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม กำลังชี้แจงต่อประชาชนเกี่ยวกับการเลือกตั้ง โดยขอร้องว่าอย่าถึงกับเรียกว่า "เลือกตั้งสกปรก" เลย ควรจะเรียกว่า "เป็นการเลือกตั้งที่ไม่ค่อยจะเรียบร้อยหนอยเท่านั้น" พร้อมทั้งได้ให้คำรับรองแก่ประชาชนว่า จะปรับปรุงแก้ไขทุกอย่างตามความต้องการของประชาชน^{๗๒} ส่วนขอเรียกร้องให้รัฐบาล "ยกเลิกการเลือกตั้ง" นั้นได้ปลุกความรำลึกชอบเป็นว่า "ขอให้เป็นที่หน้าทีของศาลที่จะตัดสิน" ประชาชนจึงได้ลุกฮือขึ้น และแสดงปฏิกริยาโห่ร้องฮาปากลมเสียดนายกรัฐมนตรี พร้อมกับเรียกร้องให้จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ขึ้นพูดแทน ซึ่งจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ก็ได้ให้คำมั่นสัญญากับประชาชน ว่าตนจะยื่นหยักเคียงข้างประชาชน และจะกระทำการทุกอย่างให้เป็นไปตาม "มติมหาชน" พร้อมกับขอรับขอเรียกร้อง ๒ ประการไปหาผู้ทางตกลงกับฝ่ายรัฐบาล ซึ่งตามทัศนะของรัฐบาลยอมถือได้ว่า จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์จริงจังที่จะหักหน้าจอมพล ป. พิบูลสงคราม และคณะรัฐบาลต่อหน้าประชาชน เป็นผลทำให้รัฐบาลต้องเสียหายและได้รับความเสื่อมศรัทธาจากประชาชนยิ่งขึ้น

^{๗๐} บรรณาธิการหนังสือพิมพ์เคลิเมลล์, คณะ., เรื่องเดิม, หน้า ๘

^{๗๑} เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน, บันทึกว่า "นับจำนวนแสนคน"

^{๗๒} อ่างใน ซัจจภัย บุรุษพัฒน์, เรื่องเดิม, หน้า ๒๗๘

^{๗๓} ประยุทธ์ สัทธพันธ์, ประวัติการเมืองไทย, เรื่องเดิม, หน้า ๒๓๕

๔. จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ และคณะทหารก้าวกายงานพิจารณาแต่งตั้งคณะรัฐมนตรีภายหลังการเลือกตั้งของรัฐบาล ในการแต่งตั้งคณะรัฐมนตรีภายหลังการเลือกตั้ง ซึ่งเป็นชุดที่ ๒๒ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้เสนอขอเรียกทรงแสดงความไม่พอใจให้พลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ เขาร่วมในคณะรัฐมนตรีชุดใหม่ เพราะถือว่าเป็นบุคคลที่ควรจะต้องรับผิดชอบกรณีการเลือกตั้งสกปรกครั้งนี้ เป็นผลทำให้จอมพล ป. พิบูลสงครามและบุคคลสำคัญของพรรคทองศอกอยู่ในลักษณะลำบากใจยิ่งกว่านั้น จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ และคณะทหารยังได้ยื่นมือเข้ามาก้าวกาย โดยตั้งขอเรียกทรงให้จอมพล ป. พิบูลสงคราม พิจารณายุคคลในคณะทหารเขาคำรงตำแหน่ง ให้ได้สัดส่วนพอที่จะคู่อำนาจกับกลุ่มพลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ ในคณะรัฐมนตรี^{๗๔}

เมื่อประกอบเข้ากับฐานะทางการเมืองและการเมืองของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ซึ่งเป็นผู้คุมกำลังสำคัญคือตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบก และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม อันเป็นตำแหน่งสำคัญที่อาจสั่งการกองทัพทั้งสาม คือกองทัพบก กองทัพเรือ และกองทัพอากาศ ควดย ก็ยิ่งสร้างความคลางแคลงใจให้บังเกิดแก่จอมพล ป. พิบูลสงคราม และพลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ รวมทั้งคณะรัฐมนตรีที่ไม่ไว้วางใจพรรคพวกของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เพิ่มมากยิ่งขึ้นอีก

การตั้งพรรคสหภูมิ

ในขณะที่ข่าวการแตกแยกภายในพรรครัฐบาล โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ระหว่างจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ กับพลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ กำลังเป็นที่วิพากษ์วิจารณ์ในหมู่ประชาชน และนักการเมืองกลุ่มต่าง ๆ ไปต่าง ๆ นานา และถึงกับมีข่าวโจษจันกันว่า "พลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ ได้มีคำสั่งให้รถวิทยุของตำรวจ วิ่งส่งเหตุการณ์บริเวณสี่เสาเทเวศน์ อันเป็นบ้านพักของจอมพลสฤษดิ์ จอมพลสฤษดิ์สั่งรถวิทยุทหารสารวัตรออกมาจับได้"^{๗๕} ต่อมาในเดือนมิถุนายน คือ ๓ เดือนเศษ หลังจากเหตุการณ์ที่สะพานมีฆวานแล้ว ก็ได้เกิดเหตุการณ์ทางการเมืองขึ้นอีก กล่าวคือ ณ กระทรวงมหาดไทย พรรคสหภูมิ ประกอบด้วยนายสุกิจ นิมมานเหมินทร์ ในฐานะหัวหน้าพรรค ท่านผู้นั้น

^{๗๔} สมบูรณ์ วรพงษ์, เรื่องเดิม, หน้า ๓๒๒ บันทึกว่า "นายควง อภัยวงศ์ กล่าวถึงรัฐบาลชุดนี้ว่า เป็นรัฐบาลชุดมวยปล้ำ อาจเป็นจริงอย่างนายควงพูด เพราะรัฐมนตรีแต่ละกระทรวงส่วนมากมีคณะรัฐประหารคอยชักชวนไว้ เช่นพลตรีประภาส เป็น ร.ม.ช.ของพล.ค.อ.เผ่า"
^{๗๕} สว่าง ลานเหลือ, เรื่องเดิม, หน้า ๓๒๑

เป็น ส.ส.ของจังหวัดเชียงใหม่ นายสงวน จันทรสาขา ส.ส.ของจังหวัดนครพนม เป็นเลขาธิการพรรค ได้ไปยื่นคำร้องขอจดทะเบียนเป็นพรรคการเมือง ตามพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ.๒๔๘๘ เมื่อวันที่ ๒๑ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๐๐ โดยมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรรวมก่อตั้งครั้งแรก ๑๖ คน อันที่จริงการขอจดทะเบียนพรรคการเมืองพรรคใหม่ไม่ไช่ของแปลก แต่ในกรณีการจดทะเบียนเป็นพรรคสหภูมิได้ก่อให้เกิดความสนใจในบรรดานักการเมืองกลุ่มต่าง ๆ รวมทั้งประชาชนก็เพราะเหตุที่นายสงวน จันทรสาขา ซึ่งเป็นเลขาธิการพรรคใหม่นี้ แต่เดิมเป็นยูแทนราษฎรสังกัดพรรคเสรีมนังคศิลา และไต่ขอลาออกจากพรรคมาตั้งพรรคใหม่ ที่สำคัญก็คือนายสงวน จันทรสาขา คนนี้เป็นน้องชายต่างบิดากับจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ รองหัวหน้าพรรคเสรีมนังคศิลา ซึ่งบัดนี้เป็นขมื่นกับขุนกับเลขาธิการพรรคเสรีมนังคศิลาชื่อ พลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ กับได้มีพฤติกรรมบางอย่างประการที่ไม่อาจจะทำความเข้าใจกับจอมพล ป. พิบูลสงคราม ซึ่งในระยะนั้นมีท่าทีเอนเอียงไปในทางให้การสนับสนุน พลตำรวจเอก เผ่า ศรียานนท์ มากยิ่งขึ้น คว้ยเหตุนี้จึงได้กลายเป็นลูกโซ่ก่อให้เกิดความยุ่งยากทางการเมืองที่มีอยู่เดิมเพิ่มขึ้นอีก และโดยลักษณะนี้ถึงแม้ว่าพรรคสหภูมิจะประกาศโดยเปิดเผยออกมาว่า "เป็นตัวของตัวเอง และจะไม่ฝักใฝ่กับฝ่ายใด" แต่รัฐบาลก็ไม่อาจจะเข้าใจว่าเป็นจริงตามนั้น หากแต่มีความมั่นใจว่า เป็นเจตนาของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ที่จะตั้งพรรคการเมืองขึ้นมาแข่งขันในทางการเมืองกับพรรครัฐบาล และแล้วการคาดการณของบุคคลสำคัญของฝ่ายรัฐบาลก็หาได้มีความจริงไม่ เพราะในระยะต่อมาอีกเพียงเล็กน้อย พรรคสหภูมิก็ได้กลายเป็นพรรคการเมืองที่สำคัญพรรคหนึ่ง โดยมีการเพิ่มพูนที่นั่งสมาชิกในสภาผู้แทนราษฎร รวมทั้งแสวงหาอิทธิพลให้กับตนเอง เพื่อให้อยู่ในฐานะที่พอจะต่อกรกับพรรครัฐบาล และแล้วพรรคสหภูมิก็สามารถทำได้จริง ๆ ทั้งนี้โดยการเข้าไปผนึกกำลังกับพรรคประชาธิปัตย์ พรรคเสรีประชาธิปไตย และพรรคเศรษฐกิจ กลายเป็นกลุ่มพรรคการเมืองฝ่ายค้านที่มีความมั่นคงในสภา ทั้งนี้ย่อมก่อให้เกิดความหวั่นไหวหนักอหนักใจแก่พรรครัฐบาลอยู่ในนอ

^{๗๖} ชด หัศบ่าเรอ และปรีชา สามัคคีธรรม, เรื่องเดิม, หน้า ๓๔๔.

^{๗๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๔๕

^{๗๘} ดูรายละเอียดการจดทะเบียนพรรคสหภูมิ, ใน "ประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่อง การจดทะเบียนพรรคสหภูมิ" ราชกิจจานุเบกษา, (เล่ม ๗๔ ตอนที่ ๕๕, ๒ กรกฎาคม ๒๕๐๐), หน้า

๑๖๐๘ - ๑๖๑๓

^{๗๙} Darling, Frank C., op.cit., p. 162

^{๘๐} สว่าง ลานเหลือ, เรื่องเดิม, หน้า ๓๖๖

^{๘๑} Darling, Frank C., loc.cit.

ต่อมาก็มีเหตุการณ์ที่ทำให้ฝ่ายรัฐบาลตกอยู่ในฐานะคลอนแคลนมากยิ่งขึ้น กล่าวคือ "บรรดา ส.ส. ผู้ "ทิวเงิน" ผละมาจากนังกา เพราะเหตุเหนื่อยเนื้อคำใจที่หล่อมล้ำ คำสูงกันบาง เพราะเห็นว่าฝ่ายสหภูมิจะคักดวงไค้ดีกว่าบาง ค่างก็กระโจนออกมาสู่สหภูมิเป็นทิว แถว ทั้งนี้เพราะรู้ว่าพรรคนี้อยู่ในความอุปการะของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ และให้ความสนับสนุน อย่างลับ ๆ คึงแตกอตั้งเป็นตนมา ก็ยิ่งทำให้ ส.ส. เหล่านี้มีใจยิ่งขึ้นว่าจะล้มรัฐบาลไค้"

การยื่นญัตติขอเปิดอภิปรายรัฐบาลของพรรคฝ่ายค้าน

ต่อมาในวันที่ ๑๖ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๐๐ ซึ่งเป็นเวลาก่อนหน้าที่จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ และคณะทหารกลุ่มใหม่ จะทำการรัฐประหารขับไล่อัฐบาลอันมีจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี ออกจากตำแหน่งเมื่อวันที่ ๑๖ กันยายน พ.ศ. ๒๕๐๐ รวม ๑ เดือนเต็ม กลุ่มพรรคการเมืองฝ่ายค้านตั้งกล่าวไว้ในชอกอน ซึ่งประกอบด้วยพรรคประชาธิปัตย์ พรรคสหภูมิ พรรคเสรีประชาธิปไตย และพรรคเสรีธรรม ก็ได้รวมกันแสดงบทบาทที่สำคัญครั้งใหม่ในสภาผู้แทนราษฎร โดยเสนอญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปรัฐบาล ตามบทบัญญัติมาตรา ๗๕ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๗๕ แก้ไขเพิ่มเติมพุทธศักราช ๒๔๘๕ ความว่า

๑. รัฐบาลนี้ไม่สามารถรักษากฎหมายของบ้านเมือง เป็นเหตุให้เกิด ความไม่สงบเรียบร้อย และได้มีการหมิ่นพระบรมเดชานุภาพขึ้นในประเทศ

๒. รัฐบาลบริหารการคลังของประเทศไปในทางที่ไม่ชอบ ทำให้ฐานะ การคลังของประเทศเสื่อมโทรม จนก่อให้เกิดหนี้สินพอกพูนมากขึ้น

๓. รัฐบาลนี้ไม่สามารถบริหารกิจการด้านต่างประเทศตามที่แถลงไว้ และไม่สามารถดำเนินการด้านต่างประเทศโดยอิสระ ทั้งไม่รับฟังความคิดเห็นของประชาชน

^{๘๒} สมบูรณ์ วรพงษ์, เรื่องเดิม, หน้า ๓๕๐

^{๘๓} อันที่จริงสมาชิกสภาผู้แทนจากพรรคฝ่ายค้านกลุ่มนี้ มีความประสงค์จะขอเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อ "ลงมติไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีเป็นรายตัวหรือทั้งคณะ" ตามมาตรา ๗๖ แต่เนื่องจากมี เสียงสนับสนุนญัตติเพียง ๗๕ เสียง ไม่ครบ ๘๖ เสียง หรือ ๑ ใน ๓ ของจำนวน สมาชิกในสภา ส่วนการเปิดอภิปรายตามมาตรา ๗๕ แตกต่างที่ "สภาจะลงมติใน ปัญหาที่อภิปรายมิไค้"

๔. รัฐบาลนี้ไม่สามารถจัดการศึกษาให้เป็นผลดีแก่ประชาชน
๕. รัฐบาลนี้ไม่สามารถเพิ่มระดับมาตรฐานการครองชีพของประชาชน
ตามที่แถลงไว้ ทั้งไม่มีนโยบายที่จะลดค่าครองชีพของประชาชน
๖. รัฐบาลนี้ไม่สามารถดำเนินการในทางเศรษฐกิจ ให้เกิดประโยชน์แก่
ประเทศและประชาชน
๗. รัฐบาลนี้ไม่สามารถป้องกันและปราบปรามการคอร์รัปชัน ทั้งยังส่งเสริม
ให้มีการคอร์รัปชันมากขึ้น
๘. รัฐมนตรีในคณะรัฐบาลชุดนี้ไม่รักษาสัจจะวาจาที่กล่าวไว้ จนเป็นเหตุ
ให้เสื่อมความนิยมเชื่อถือจากประชาชน
๙. ในการบริหารราชการแผ่นดินของรัฐบาลนี้ ใ้สื่อสำแดงว่าไม่รับผิดชอบ
ต่อประชาชน และไม่คำนึงถึงเจตนารมณ์ของระบอบประชาธิปไตย^{๘๔}

สำหรับการ เสนอญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปรัฐบาลของพรรคฝ่ายค้านดังที่กล่าว
มา ได้มีผู้แสดงความคิดเห็นไว้ตอนหนึ่งว่า

" การที่พรรคสหภูมิซึ่งเป็นที่เข้าใจกันว่า เป็นพรรคการเมืองซึ่งตั้งขึ้นด้วย
การสนับสนุนของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ร่วมมือกับพรรคประชาธิปัตย์ เสนอญัตติขอเปิด
อภิปรายทั่วไปตามรัฐธรรมนูญมาตรา ๗๕ นั้น แม้จะไม่สามารถก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง^{๘๕}
หรือกระทบกระเทือนต่อเสถียรภาพของรัฐบาลโดยตรงได้ก็จริง แต่ก็ทำให้รัฐบาลเริ่มรู้สึก
ว่า การบริหารราชการแผ่นดินที่จะดำเนินต่อไปน่าจะไม่มีวัน และสามารถกระทำการ
ต่าง ๆ ได้ตามชอบใจเสียแล้ว และภัยเหตุนี้เองที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม แสดงความ
ไม่พอใจอย่างยิ่ง เมื่อมีข่าวว่าพรรคฝ่ายค้านร่วมมือกันเสนอญัตติขอเปิดอภิปรายขึ้น โดย
กล่าวเป็นทำนองว่า การกระทำของฝ่ายค้านเป็นการก่อกวนด้วยเจตนารายและขาดความ
รับผิดชอบ กล่าวคือ ประสงค์จะอาศัยการเปิดอภิปรายนั้นเอง เป็นชนวนชักนำไปสู่การ
ปฏิวัติรัฐประหาร อย่างเดียวกับที่เคยเกิดขึ้นแก่รัฐบาลพลเรือตรีถวัลย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์

^{๘๔} รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร, สมัยสามัญ (ครั้งแรก) และสมัยสามัญชุดที่ ๒, พ.ศ.

๒๕๐๐, หน้า ๕๕๐

^{๘๕} เพราะสภาจะลงมติในปัญหาที่อภิปรายมิได้

เมื่อ พ.ศ.๒๔๕๐ มาแล้ว การที่จอมพลแปลกมีความเข้าใจเช่นนั้น ถ้าว่ากันไปแล้วก็ดูเหมือนจะมีมูลที่ชวนให้เข้าใจว่าเป็นไปได้โดย โดยเฉพาะก็คือจอมพลแปลกเป็นผู้ที่ได้กลุ่กคดีและมีชีวิตอยู่ในวงการเมืองมาเป็นเวลานาน ทั้งเคยเป็นผู้ที่ริเริ่มในการทำรัฐประหารขับไล่วิทยูบาลมาตั้งแต่สมัยพระยามโนปกรณนิติธาดา จึงเท่ากับเป็นเจ้าขององค์การทำการรัฐประหารโดยตรง ย่อมจะซึมทราบถึงวิธีการต่าง ๆ หรืออุบายต่าง ๆ ก็อยู่ประกอบกับเหตุขาดหมางแตกราวที่มีอยู่ระหว่างพรรคเสรีนิยมกับศิลาของจอมพลแปลกกับจอมพลสฤษดิ์ ผู้ควบคุมกำลังกองทัพในระบายนั้ก้วย จึงเป็นธรรมดาอยู่เองที่จอมพลแปลกจะเข้าใจเป็นอย่างอื่นไปไม่ได้ นอกจากว่าการเสนอญัตติขอเปิดอภิปรายของพรรคฝ่ายค้านครั้งนั้น เป็นแผนการที่จอมพลสฤษดิ์จะต้องมีส่วนรู้เห็นอยู่ด้วย ฉะนั้นจอมพลแปลกจึงได้พยายามหาทางที่จะให้สมาชิกกระบังความตั้งใจหรือเลิกดมการเสนอญัตตินั้น เช่น มีการบีบบังคับสมาชิกบางคนให้ถอนชื่อออก^{๘๖} เสียจากญัตตินั้น แต่ก็คงไม่สามารถเปลี่ยนแปลงหรือยับยั้งญัตติดังกล่าวได้อยู่เห็นเอง"^{๘๗}

และในที่สุด ภายหลังจากที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ให้สัมภาษณ์กับหนังสือพิมพ์ว่า "จะชักฟอกอย่างไรเอาทั้งนั้น ผมไม่แคร์ ผมทำหน้าที่ของผมอย่างสมบูรณ์แล้ว"^{๘๘} ก็ได้เจนนั้กวันกำหนดเปิดให้มีการอภิปรายทั่วไปรัฐบาลแบบไม่มีการลงมติ เรื่องที่มีการอภิปราย ตามมาตรา ๙๕ ไปยังประชาชนสภาผู้แทนราษฎร โดยให้เป็นวันที่ ๒๕ สิงหาคม พ.ศ.๒๕๐๐ สำหรับรายละเอียดของการเปิดอภิปรายในครั้งนี้ ซึ่งถือได้ว่าเป็นเหตุการณ์ทางการเมืองที่มีความสำคัญ และเป็นเรื่องราวที่น่าสนใจสำหรับผู้ที่มีความสนใจและติดตามข่าวความเคลื่อนไหวทางการเมือง รวมทั้งประชาชนโดยทั่วไปในระบายนั้ก้วย ทั้งนี้ก็เพราะข้อเท็จจริงซึ่งได้เปิดเผยโดยการชักฟอกของพรรคฝ่ายค้านได้เป็นเครื่องชี้ให้ประชาชนเห็นถึงกระบวนการการปกครองบริหารประเทศของรัฐบาล ภายใต้งการนำของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ว่ามีลักษณะที่ขาดประสิทธิภาพ มีข้อบกพร่องนานัปการ ซึ่งอาจจะก่อให้เกิดอันตรายมาสู่ประเทศชาติ รวมทั้งแสดงให้เห็นถึงการทำงานที่ขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของรัฐบาล จึงจะได้พิจารณาและกล่าวรายละเอียดในเรื่องนี้ต่อไป

^{๘๖} คือนายตรีเพชร ศรีแก้ว (ส.ส.จังหวัดศรีสะเกษ), นายทองพูน อัจฉรินทร์ (ส.ส.จังหวัดอุบลราชธานี สังกัดพรรคประชาธิปัตย์) รวม ๒ คน

^{๘๗} ปลาทอง (ประจวบ ทองอุไร), เรื่องเกิม, หน้า ๓๐๖ - ๓๐๗

^{๘๘} อ่างใน สว่าง ลานเหลือ, เรื่องเกิม, หน้า ๓๖๗

คำสั่งของรัฐบาลให้รัฐมนตรีเลิกเกี่ยวข้องกับการค้า

ในระยะใกล้เกี่ยวกับการที่ ส.ส.พรรคฝ่ายค้าน นำโดยพรรคประชาธิปัตย์ และพรรคสหภูมิ ได้ร่วมมือกันเตรียมการ และยื่นญัตติต่อสภาเพื่อขอเปิดอภิปรายทั่วไปรัฐบาลตาม มาตรา ๗๕ ซึ่งได้สร้างความไม่พอใจกับฝ่ายรัฐบาล ดังจะเห็นได้จากทำให้สัมภาษณ์ต่อหนังสือพิมพ์ ของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ในฐานะนายกรัฐมนตรีตอนหนึ่งว่า "ผมไม่อยากจะเปิดอภิปรายทั่วไป เพราะเปิดอภิปรายทั่วไปคราวใด เป็นเกิดเรื่องปฏิวัติทุกที"^{๘๘} กล่าวคือ ในวันที่ ๑๕ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๐๐ จอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี ก็ได้มีคำสั่งเป็นหนังสือเวียนของนายกรัฐมนตรี แจกไปยังรัฐมนตรีในคณะรัฐบาลทุกคน "ให้พิจารณาถอนตัวออกเสียจากองค์การค้า และสำนักธุรกิจ ทุกแห่ง ทั้งที่เป็นของรัฐหรือของเอกชนอย่างสิ้นเชิง ภายในสิ้นเดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๕๐๐"^{๘๙} โดยมีรายละเอียดของหนังสือเวียนเป็นใจความสำคัญตอนหนึ่งว่า

"ตามที่รัฐบาลได้เคยอนุมัติให้เขาไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับธุรกิจการค้า และ อุตสาหกรรมแต่แรก ก็เนื่องจากมีความมุ่งหมายจะให้เขาไปช่วยดำเนินการเหล่านั้น ให้เจริญมั่นคงตามนโยบายของรัฐบาล และบัดนี้ปรากฏว่า กิจการดังกล่าวล้วนแต่มีความ มั่นคงเป็นปึกแผ่นพอสมควร ประกอบกับมีผู้ที่สามารถเข้ารับช่วงปฏิบัติงานแทนต่อไปได้ จึงขอให้รัฐมนตรีทุกคนที่เขาไปมีส่วนเกี่ยวข้องถอนตัวออกเสีย เมื่อจะให้มีเวลาตั้งหน้า บริหารราชการแผ่นดินด้านเดียว ให้ยังเกิดประโยชน์และความผาสุกแก่ประชาชนอย่าง เต็มที่"^{๙๐}

เมื่อเป็นดังนี้ เคาแห่งความยุ่งยากทางการเมืองก็ได้เริ่มต้นขึ้นอีกแล้ว ทั้งนี้ เพราะผู้ที่อยู่ในวงการเมืองยอมเขาใจได้ทันทีว่า การที่มิมีมติคณะรัฐมนตรี และนายกรัฐมนตรีได้ออกหนังสือเวียนไปยังรัฐมนตรีครั้งนี้ น่าจะมีเสถียรภาพอยู่ ซึ่งถ้าพิจารณาสภาพการเมือง ในขณะนั้นประกอบ ก็อาจจะสรุปพฤติการณ์ของรัฐบาลได้ว่า

๑. การที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม แสดงท่าทีออกมาดังนี้ น่าจะถือได้ว่าเป็น "ปฏิบัติการโต้ตอบของฝ่ายรัฐบาล" ในอันที่จะแก้ลำพฤติกรรมของคณะทหารกลุ่มใหม่ โดยเฉพาะตัว

^{๘๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๖๖

^{๘๙} ทรายละเอียดใน, หนังสือพิมพ์สยามรัฐ, ฉบับวันที่ ๑๗ สิงหาคม ๒๕๐๐

^{๙๐} เรื่องเดียวกัน

จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ซึ่งทางฝ่ายรัฐบาลมีความเข้าใจว่า เป็นผู้ให้การสนับสนุนกลุ่มพรรคการเมือง ฝ่ายค้านผ่านทางพรรคสหภูมิ ให้เสนอญัตติเพื่อขอเปิดอภิปรายทั่วไปรัฐบาลเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของรัฐบาล ซึ่งรัฐบาลก็ไต่ถามไปยังประธานสภาฯ โดยกำหนดวันเปิดอภิปรายทั่วไป เป็นวันที่ ๒๕ สิงหาคม พ.ศ.๒๕๐๐

๒. รัฐบาลอาจมีความหวังว่า "คำสั่งของนายกรัฐมนตรีฉบับนี้" จะเป็นมาตรการสำคัญที่จะใช้ในการเจรจาทอรองกับคณะทหารกลุ่มใหม่ เพื่อให้พลตำรวจเอก เผ่า ศรียานนท์ ยังคงดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมตำรวจต่อไป โดยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ไม่ต้องออกจากตำแหน่งประธานกรรมการสลากกินแบ่งของรัฐบาลที่เป็นอยู่เป็นการแลกเปลี่ยน

๓. และอีกประการหนึ่งซึ่งไม่สู้จะมีความสำคัญนักก็คือ อาจเป็นไปได้ว่าจอมพล ป. พิบูลสงคราม ในฐานะหัวหน้าคณะรัฐบาล ต้องการแสดงออกเพื่อให้ประชาชนเห็นว่า ตัวนายกรัฐมนตรี และรัฐบาลไม่ต้องการให้รัฐมนตรีคนไหนคนใด ไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับหรือใช้อำนาจและอิทธิพลของความ เป็นรัฐมนตรีในการค้าใด ๆ เพื่อแสวงหาผลประโยชน์ให้กับตนเอง อันเป็นการชักคอวิถีทางประชาธิปไตย

ปฏิกิริยาตอบโต้รัฐบาลของจอมพลสฤษดิ์และคณะทหารกลุ่มใหม่

แต่ปรากฏว่า การคาดคะเนของฝ่ายรัฐบาลได้ผิดพลาดอีกครั้งหนึ่ง เพราะ แทนที่จะเป็นไปดังที่คณะรัฐบาลต้องการ ท่าทีของคณะทหารที่แสดงออกมากลายเป็นตรงกันข้าม กล่าวคือ อีก ๕ วันต่อมา ซึ่งตรงกับวันที่ ๒๐ สิงหาคม พ.ศ.๒๕๐๐ คณะทหารที่รวมอยู่ในคณะรัฐมนตรี ซึ่งประกอบด้วย

- ๑. จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม
- ๒. พลโทถนอม กิตติขจร รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงกลาโหม
- ๓. พลตรีประภาส จารุเสถียร รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย
- ๔. พลอากาศโทเฉลิมเกียรติ วัฒนางกูร รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตร

ได้ยื่นใบลาออกจากตำแหน่งรัฐมนตรี ต่อจอมพล ป. พิบูลสงคราม ในฐานะนายกรัฐมนตรี และในวันเดียวกันนั้น ก็ได้มีรัฐมนตรีซึ่งสังกัดพรรคเสรีมนังคศิลา และเป็นฝ่ายเดียวกับรัฐบาล รวมยื่นใบลาออกจากตำแหน่งคือนายกรัฐมนตรีด้วย คือพลตรี ศิริ สิริโยธิน ซึ่งเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสหกรณ์ แต่ภายหลังนี้ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ยับยั้งการลาออกในทันที แต่ไม่เป็นผลสำเร็จ ส่วนจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ และคณะทหารโคชี่แจ่งเหตุผลของการลาออกไว้ในใบลา มีใจความสำคัญตอนหนึ่งว่า "เนื่องจากมีนโยบายไม่ตรงกันกับของรัฐบาลอย่างหนึ่ง กับการที่มีสุขภาพไม่ค่อยจะ

สมบูรณควย จึงขอลาออก ...” พร้อมกับแถลงกับหนังสือพิมพ์ที่พากันไปขอสัมภาษณ์เกี่ยวกับกรณี การลาออกครั้งนี้ว่า “ผมจะทำอะไรต่อไปในอนาคต สู้คดีมหาชนคองการ เพราะถือว่า ประชาชนทุกคนเป็นเจ้าของประเทศ เมื่อคองการอย่างไรผมจะทำ” ส่วนคณะกรรมการคนอื่น ๆ ก็ได้ให้เหตุผลของการลาออกจากตำแหน่งในครั้งนี้ว่า “เป็นเพราะถนัดในงานประจำมากกว่าการ เมือง จึงอยากจะขอรับใช้ในทางทหาร อันเป็นงานประจำแต่เพียงหน้าที่เดียว และเพื่อให้เป็นไป ตามคำสั่งของนายกรัฐมนตรี ที่ว่าให้เลือกระหว่างงานประจำกับตำแหน่งทางการเมืองควย”^{๕๖} ซึ่งในระยะแรกจอมพล ป. พิบูลสงคราม ก็ไปไต่กราบบังคมทูลในหลวงเพื่อทรงทราบแต่อย่างใด ทั้งนี้ เป็นเพราะจอมพล ป. พิบูลสงคราม ยังหวังว่าจะหาทางตกลงกับจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ และคณะกรรมการให้ขอถอนใบลาออกกลับไป แต่ภายหลังที่บุคคลสำคัญของฝ่ายรัฐบาลได้ดำเนินการ เจริญแล้วก็ไม่สำเร็จ จอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงไต่กราบบังคมทูลเพื่อทรงทราบ และได้มีพระ บรมราชโองการโปรดเกล้าให้จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ และรัฐมนตรีคนอื่น ๆ ของคณะกรรมการ พ้นจาก ตำแหน่งเมื่อวันที่ ๑๒ กันยายน พ.ศ. ๒๕๐๐

ต่อมาในวันที่ ๕ กันยายน พ.ศ. ๒๕๐๐ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในฐานะรอง หัวหน้าพรรคเสรีมนังคศิลา ก็ได้ลาออกจากตำแหน่งรองหัวหน้าพรรคต่อจอมพล ป. พิบูลสงคราม และได้ให้สัมภาษณ์กับหนังสือพิมพ์อย่างตรงไปตรงมาตามวิสัยทหารว่า

“ผมจะอยู่ไปทำไม อยู่ก็ไม่เห็นเขาปรึกษาหารืออะไรด้วย เวลา เข้าประชุมที่ไรก็นั่งฟังเฉย ๆ”^{๕๗}

และอีกขั้นหนึ่งที่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ และคณะกรรมการได้แสดงปฏิกิริยา ตอบโต้รัฐบาลอย่างไม่ไว้หน้าต่อมาก็คือ ในวันที่ ๑๐ เดือนเดียวกัน ณ หอประชุมกองบัญชาการ กองพลที่ ๑ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ และคณะกรรมการได้มีการประชุมหารือเกี่ยวกับสถานการณ์การทาง การเมือง และพฤติกรรมของรัฐบาล ในที่สุดได้ลงความเห็นเป็น “มติของคณะกรรมการ” ที่สำคัญ ๒ ประการคือ ข้อแรกตกลงให้คณะกรรมการที่ดำรงตำแหน่ง ส.ส.ประเภท ๒ ในสังกัดพรรคเสรีมนังคศิลา

^{๕๖} หนังสือพิมพ์สารเสรี, ฉบับวันที่ ๒๒ สิงหาคม ๒๕๐๐

^{๕๗} ไทยนอย (เสีลา เรชะรุจิ) และ กมล จันทุสร, วอเตอรูลูของจอมพลแปลก, (พระนคร : โรงพิมพ์อักษรสัมพันธ์, ๒๕๐๐), หน้า ๒๘ - ๒๙

^{๕๘} มนูญ บริสุทธิ์, เรื่องเดิม, หน้า ๑๘๘

^{๕๙} อางโน สมบูรณ วรพงษ์, เรื่องเดิม, หน้า ๓๕๕ - ๓๕๖

ไหย่นใบลาออกจากสมาชิกภาพของพรรคเสรีมนั่งศศิลาในวันนี้ ซึ่งมีอยู่ด้วยกันรวม ๔๖ คน ดังรายชื่อต่อไปนี้ คือ

๑. จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์	๒. พลอากาศโทเฉลิมเกียรติ วัฒนางกูร
๓. พลอากาศโทบุญชู ชันทรุเบกษา	๔. พลอากาศตรีเทพ เกษนุกติ
๕. พลอากาศตรีนักรบ บินשרิ	๖. พลเรือเอกหลวงชำนาญอรุณยุทธ
๗. พลเรือตรีจัญญุ เฉลิมเกียรติ	๘. พลเรือตรีชนัน สันธิ์แจ้ง
๙. พลเรือตรีสนอง ชนะศักดิ์	๑๐. พลตรีภุช ปุณณกันต์
๑๑. พลจัตวาอักร เกษ ยงยุทธ	๑๒. พลโทจิตติ นาวิเสถียร
๑๓. พลตรีเจริญ สุวรรณวิสุตร	๑๔. พลตรี ตรี บุญยะกนิษฐ
๑๕. พลจัตวาบุญชัย บำรุงพงศ์	๑๖. พลตรีประภาส จารุเสถียร
๑๗. พลตรีประเสริฐ รุจิระวงศ์	๑๘. พลจัตวาปูน ปุณณะฤทธิ์เสถียร
๑๙. พลโทมอง บุญสม	๒๐. พลตรีวิชัย พงษ์อนันต์
๒๑. พลเอกหลวงสวัสดิ์กลยุทธ	๒๒. พลตรีสุรใจ พุทธิพิศ
๒๓. พลจัตวาจำเป็น จารุเสถียร	๒๔. พลจัตวาเสถียร พจนานนท์
๒๕. พลตรีอราม เมนะกงคา	๒๖. พันเอกโชติ หิรัญย์สิริ
๒๗. พลจัตวากฤษณ์ สีวะรา	๒๘. พลจัตวาจิตต์ สุนทานนท์
๒๙. พลเอกหลวงจุลยุทธยรรยง	๓๐. พลโทเจียม ญาโนทัย
๓๑. พลตรีชลอ จารุกสิ	๓๑. พลจัตวาขุนขัตติมงคล
๓๓. พลตรีมรงค์ สาลีรัฐวิภาค	๓๔. พลโทถนอม กิตติขจร
๓๕. พลจัตวาประยูร หนูนภักดิ์	๓๖. พลโทปรุ่ง รังสิยานนท์
๓๗. พลตรีพงษ์ ปุณณกันต์	๓๘. พลตรีเมธีญ นิมิบุตร
๓๙. พลเอกหลวงสถิตยุทธการ	๔๐. พลเอกสุทธิ สุทธิสารภณกร
๔๑. พลตรีขุนเสนาทิพ	๔๑. พลเอกไสว ไสวแสนยากร
๔๓. พันเอกอุดม สุขมาก	๔๔. พันเอกประจวบ สุนทรางกูร
๔๕. ม.ล.ปิ่นไทย มาลากุล	๔๖. นายกมล พทลโยธิน

โดยให้เหตุผลของการลาออกในครั้งนี้ว่า

" กวยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้บัญญัติไว้ว่า สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทที่ ๒ เป็นบุคคลที่พระมหากษัตริย์ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งขึ้นในระยะเริ่มแรกที่ใช้รัฐธรรมนูญนี้ โดยเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญเห็นว่าพระมหากษัตริย์ทรงมีพระราชประสงค์ที่จะให้สมาชิกประเภทที่ ๒ ได้เป็นผู้เลี้ยงของสมาชิกประเภทที่ ๑ ในสภาผู้แทนราษฎร เพราะสมาชิกประเภทที่ ๒ เป็นผู้รอบรู้และคุ้นเคยกับการบริหารราชการมาแล้ว สมาชิกประเภทที่ ๒ จึงไม่สมควรที่จะสังกัดพรรคการเมืองใด เพราะเหตุที่พรรคการเมืองนั้น ย่อมอาจผลัดเปลี่ยนกันเป็นรัฐบาลบริหารราชการแผ่นดินได้ตามกาลสมัย หากสมาชิกประเภทที่ ๒ ที่สังกัดพรรคการเมืองพรรคใดพรรคหนึ่งแล้ว หากภายหลังพรรคการเมืองนั้นมีใครเป็นรัฐบาลกลายเป็นฝ่ายค้านไป สมาชิกประเภทที่ ๒ ที่สังกัดพรรคการเมืองฝ่ายค้าน ก็คงกลายเป็นฝ่ายค้านของรัฐบาล พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวโปรดฯ เป็นการชัดกับเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญดังกล่าวข้างตน

ฉะนั้น เพื่อให้เป็นการตรงกับเจตนารมณ์แห่งรัฐธรรมนูญ และระบอบประชาธิปไตย กระผมจึงขอลาออกจากสมาชิกพรรคเสรีมนังคศิลาตั้งแต่วันที่ ๑๑ กันยายน ๒๕๐๐ บำเพ็ญภารกิจตามเจตนารมณ์แห่งรัฐธรรมนูญเป็นอิสระเสรีด้วย "

ด้วยเหตุนี้ การลาออกของสมาชิกประเภทที่ ๒ ที่ร่วมเป็นร่วมตายในทางการเมืองอยู่ในกลุ่มที่เรียกว่า "คณะทหารกลุ่มใหม่" จากพรรคเสรีมนังคศิลา จำนวน ๔๖ คน และมีจำนวนการลาออกเพิ่มขึ้นอีกในวันรุ่งขึ้น คือวันที่ ๑๑ กันยายน พ.ศ. ๒๕๐๐ จนกลายเป็น ๕๖ คน ในครั้งนี้นอกจากจะเป็นชาวเกรียวกราวในวงการเมือง และก่อให้เกิดเสียงวิพากษ์วิจารณ์ของประชาชนโดยเป็นไปในลักษณะเห็นด้วยและต่างพากันสรรเสริญว่า "เป็นการกระทำที่ถูกต้องแล้ว" ยิ่งเท่ากับ

^{๕๗} เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน

^{๕๘} อาจศึก กวงสว่าง, เรื่องเดิม, หน้า ๒๑ บันทึกว่า "โคกก่อให้เกิดความโกรธแค้นต่อเลขาธิการพรรคเสรีมนังคศิลา คือพัลต้าวรจเอกเผ่า ศรียานนท์ ซึ่งขณะนั้นได้ดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมตำรวจอยู่ด้วยเป็นอย่างยิ่ง จึงคิดจะจับกุมบรรดาคณะทหาร และสมาชิกที่ลาออกในครั้งนี้ทั้งหมด แต่การนี้คณะทหารโคลงรูเสียก่อน"

^{๕๙} หนังสือพิมพ์สยามรัฐ, ฉบับวันที่ ๑๒ - ๑๓ กันยายน ๒๕๐๐

เป็นการสร้างความอ่อนแอให้แกพรรคเสรีมันักคิสลา ซึ่งขณะนั้นมีฐานะง่อนแง่นอยู่แล้ว ให้ทรุดหนัก ซากเสถียรภาพลงไปอีก จนเกือบจะกล่าวได้ว่าพรรคเสรีมันักคิสลาแทบจะทรงฐานะอยู่ต่อไปไม่ได้ กระนั้นจอมพล ป. พิบูลสงคราม ก็ยังตั้งใจให้สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์ว่า "เหตุการณ์ครั้งนี้หาได้กระทบกระเทือนต่อฐานะและความมั่นคงของรัฐบาลแต่อย่างใดไม่" แต่ในวงการภายในซึ่งเป็นที่เปิดเผยในภายหลัง กล่าวว่า จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้เรียกประชุมบุคคลสำคัญๆ ของรัฐบาล ประกอบด้วย จอมพล ป. พิบูลสงคราม พลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ จอมพลอากาศฟื้น รณนภากาศ ฤทธาคนี จอมพลเรือหลวงยุทธศาสตร์โกศล และนายวรการบัญชา คงซาคไปเพียงคนเดียว คือ จอมพลผิน ชุณหะวัณ ซึ่งขณะนั้นเดินทางไปตรวจราชการในฐานะรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตร และประธานคณะกรรมการสำรวจภาวะความแห้งแล้งในภาคอีสาน เกี่ยวด้วยเรื่องหนังสือพิมพ์ลงข่าวโจมตีรัฐบาลว่า "ปล่อยให้อีสานอดอยาก ถึงขนาดมีการอพยพเข้ากรุงเทพฯเป็นจำนวนนับพัน ๆ คน"^{๑๐๐} ภายหลังที่หารือกันแล้ว ที่ประชุมก็ลงมติให้จอมพลฟื้น รณนภากาศ ฤทธาคนี และจอมพลผิน ชุณหะวัณ เป็นผู้ไปติดต่อกับและหาทางเจรจาสงบศึกกับคณะทหาร

ความล้มเหลวของการเจรจาระหว่างรัฐบาลกับคณะทหาร

ภายหลังการประชุมจอมพลฟื้น รณนภากาศ ฤทธาคนี ซึ่งขณะนั้นดำรงตำแหน่ง ผู้บัญชาการทหารอากาศ รองนายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข ก็ได้ดำเนินการตัดสินใจไปยังคณะทหารภายใต้การนำของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ โดยลำพังเพราะจอมพลผิน ชุณหะวัณ ซึ่งได้มีการวิหุ่ยไปเรียกตัวให้กลับยังมาไม่ถึง ทั้งนี้ก็เนื่องด้วยรัฐบาลมองเห็นความจำเป็นที่จะต้องรีบดำเนินการเจรจา มิฉะนั้นสถานการณ์ทางการเมืองซึ่งขณะนั้นตั้งเครียดอยู่แล้ว อาจจะไปถึงขั้นกลายเป็นวิกฤติการณ์ทางการเมืองก็เป็นได้ สำหรับรายละเอียดของการเจรจามีเรื่องที่สำคัญ ๆ พอสรุปได้ดังนี้

๑. ปัญหาการลาออกจากตำแหน่งรัฐมนตรี

ฝ่ายรัฐบาลมีความประสงค์จะให้จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ พลโทถนอม กิตติขจร พลตรีประภาส จารุเสถียร และพลอากาศโทเฉลิมเกียรติ วัฒนางกูร ถอนใบลาออก^{๑๐๑}

^{๑๐๐} รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร, พ.ศ.๒๕๐๐, เรื่องเดิม, หน้า ๘๑๒

^{๑๐๑} หนังสือพิมพ์สยามรัฐ, ฉบับวันที่ ๑๑ กันยายน พ.ศ.๒๕๐๐

กลับคืนไป โดยขอให้กลับเข้ารับตำแหน่งตามเดิม แต่คณะทหารยื่นรับการลาออก โดยให้เหตุผลว่า "ไม่สามารถร่วมรัฐบาลได้ เพราะดำเนินนโยบายไปสอดคล้องกับความต้องการของประชาชน" ซึ่งในที่นี้คณะทหารหมายความว่า "การที่รัฐบาลโดยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ไม่ปรับปรุงคณะรัฐมนตรีตามที่คณะทหารยื่นมติขอร้องก่อนหน้าจะลาออก แต่ไม่ได้รับความสนใจจากรัฐบาล ซึ่งยังคงแสดงท่าทีคล้ายกับขี้นยันที่จะให้พลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ ผู้ซึ่งเสียงของประชาชน และคณะทหารไม่ต้องการให้รวมอยู่ในคณะรัฐบาล เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย และในขณะเดียวกันก็ไม่ยอมลาออกจากตำแหน่งอธิบดีกรมตำรวจ ดังที่ได้ให้เอาไว้" ดังนั้นปัญหาข้อนี้จึงไม่อาจจะตกลงกันได้

๒. ปัญหาการลาออกจากพรรคเสรีมนังคศิลา

ฝ่ายรัฐบาลเห็นว่า "การที่สมาชิกประเภทที่ ๒ ฝ่ายทหารพากันลาออกจากพรรคเสรีมนังคศิลา เป็นการกระทบกระเทือนต่อฐานะของรัฐบาล"^{๑๐๒} ดังนั้น จอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงต้องการ "ที่จะได้ทำความเข้าใจกับสมาชิกเหล่านั้น เพื่อมิให้เกิดความเข้าใจผิดหรือการแตกราวบาดหมางกันขึ้น ซึ่งจะทำให้กระทบกระเทือนต่อเสถียรภาพของบ้านเมือง"^{๑๐๓} ในปัญหาข้อนี้ไม่มีทางตกลงกันได้ ทั้งนี้เพราะคณะทหารได้มีการประชุมหารือเมื่อวันที่ ๑๐ กันยายน ๒๔๘๖ กองบัญชาการกองพลที่ ๑ โดยมติในที่ประชุมให้คณะทหารลาออกจากการเป็นสมาชิกพรรคเสรีมนังคศิลา ทั้งนี้เพื่อให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ^{๑๐๔} และเมื่อข่าวการลาออกจากการเป็นสมาชิกพรรคเสรีมนังคศิลาของคณะทหารเผยแพร่ออกไปยังประชาชนโดยทั่วไป เสียงของประชาชนที่สนองตอบกลับมาเป็นไปในลักษณะ "เห็นควาย" และยกย่องว่า "เป็นการกระทำที่ถูกต้อง"^{๑๐๕} ซึ่งก็ตรงกับเจตนารมณ์ของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ และคณะทหารที่ได้ให้สัญญาไว้กับประชาชนที่ว่า "จะทำอะไรต่อไปในอนาคตนั้น สุดแต่มติมหาชนต้องการ"^{๑๐๖}

^{๑๐๒} ปลายทอง (ประจวบ ทองอุไร), เรื่องเดิม, หน้า ๓๒๔

^{๑๐๓} หอจดหมายเหตุแห่งชาติ, เรื่องเดิม, หน้าเดียวกัน

^{๑๐๔} ดู "ข้อความที่แสดงเหตุผลของการลาออก" ในวิทยานิพนธ์นี้ หน้า ๑๕๐ และในหนังสือพิมพ์ สยามรัฐ, ฉบับวันที่ ๑๓ กันยายน ๒๕๐๐

^{๑๐๕} เรื่องเดียวกัน, บันทึกข่าวในคอลัมภ์หน้า ๑ ว่า "คงว่า ส.ส.๒ที่ลาออกปฏิบัติหน้าที่โดยสมบูรณ์ตามเจตนารมณ์รัฐธรรมนูญแล้ว ต่อไปมันก็จะทำอะไรตามใจชอบไม่ได้"

^{๑๐๖} หนังสือพิมพ์สยามรัฐ, ฉบับวันที่ ๑๔ กันยายน ๒๕๐๐

๓. ปัญหาการปรับปรุงรัฐบาล

ทางคณะกรรมการไต่ตั้งขอเสนอไปยังรัฐบาล เรียกร้องให้มีการปรับปรุงคณะรัฐมนตรีเสียใหม่ โดยให้ "พลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ ผู้ซึ่งประชาชนและคณะกรรมการเห็นว่าเป็นคนเหตุแห่งความยุ่งยากทางการเมือง นับตั้งแต่มีการเลือกตั้งสกปรก การเกินขอบเขตอำนาจของกรรมการเลือกตั้งของประชาชน และที่สำคัญก็คือการไม่รักษาวาจาคำที่ได้ให้ไว้ว่าจะลาออกจากตำแหน่งอธิบดีกรมตำรวจ ลาออกจากตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย และอธิบดีกรมตำรวจพร้อมทั้งเดินทางออกไปอยู่เสีย ณ ต่างประเทศ"^{๑๐๗} ซึ่งทางฝ่ายรัฐบาลโดยจอมพล ป. พิบูลสงครามก็ได้นำข้อเสนอของคณะกรรมการดังกล่าว ไปพิจารณาในที่ประชุมคณะรัฐมนตรีเป็นการด่วน ผลของการประชุมไม่อาจลงความเห็นในรูป "มติของที่ประชุม" เพราะความเห็นแตกแยกกันไป กล่าวคือ รัฐมนตรีในกลุ่มหนึ่งมีความเห็นว่า "รัฐบาลไม่ควรรับข้อเสนออันนี้ไว้พิจารณา เพราะรัฐบาลชุดนี้เข้าทำหน้าที่บริหารประเทศ ควบความเห็นชอบของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรฝ่ายข้างมาก ตามวิถีทางของระบอบประชาธิปไตย ถ้าหากไปยอมรับฟังเสียงของสมาชิกประเภทที่ ๒ ฝ่ายทหารอันเป็นฝ่ายข้างน้อย ก็เท่ากับแสดงถึงความอ่อนแอว่า รัฐบาลอยู่ภายใต้อิทธิพลหรือการควบคุมของคณะกรรมการ มีใ้ช้ อยู่ในความควบคุมของประชาชน" ส่วนจอมพล ป. พิบูลสงคราม มีความเห็นว่าคณะกรรมการมีข้ออ้างไต่ถามว่า "เป็นการปฏิบัติหน้าที่ทางการเมือง ในฐานะที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทที่ ๒"^{๑๐๘} และยิ่งไปกว่านั้น ถึงกับมีการเสนอที่จะให้ "รัฐบาลพิจารณาการกระทำของคณะกรรมการ ในขอหาฐานะขบถ ตามกฎหมายลักษณะอาญาอีกด้วย"^{๑๐๙} ซึ่งจอมพล ป. พิบูลสงคราม มีความเห็นว่าน่าจะทำได้ ทั้งนี้ เพราะคณะกรรมการดังกล่าว เป็นผู้ดำรงตำแหน่งสำคัญ ๆ ในทางทหาร อาทิเช่น ผู้บัญชาการทหารบก แม่ทัพกองทัพภาคที่ ๑ ผู้บัญชาการกองพลที่ ๑ ผู้บัญชาการกองบินยุทธการ ผู้บัญชาการกองเรือยุทธการ และผู้บัญชาการกองพลทหารปืนใหญ่คอสู่อากาศยาน เป็นต้น ซึ่งตำแหน่งดังกล่าวล้วนแต่มีอำนาจบังคับบัญชาทหารและมีอาวุธร้ายแรงอยู่ในความควบคุม เพียงพอที่จะทำการต่อสู้ถึงขั้นจลาจลและกลายเป็นวิกฤติการณ์ทางการเมืองที่ยากจะระงับในที่สุด

^{๑๐๗} มติที่ประชุมของคณะกรรมการ ในการประชุมเมื่อวันที่ ๑๒ กันยายน พ.ศ. ๒๕๐๐ ดูรายละเอียดใน หอจดหมายเหตุแห่งชาติ, การรัฐประหาร ๑๒ กันยายน พ.ศ. ๒๕๐๐, แผ่นที่ ๑๒ หน้า ๒๔

^{๑๐๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๖

^{๑๐๙} ปลาทอง (ประจวบ ทองอุไร) เรื่องเดิม, หน้า ๓๒๖

^{๑๑๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๒๕

การเปิดอภิปรายทั่วไปรัฐบาลของกลุ่ม ส.ส.พรรคฝ่ายค้าน

ตั้งเฝ้ากล่าวไว้ในข้อก่อนว่า กลุ่ม ส.ส.พรรคฝ่ายค้านภายใต้การนำของพรรค ประชาธิปัตย์ พรรคสหภูมิ พรรคเสรีประชาธิปไตย และพรรคเศรษฐกิจ ใ้ร่วมกันยื่นญัตติขอเปิด อภิปรายทั่วไปรัฐบาลต่อประธานสภาผู้แทนราษฎร และทางรัฐบาลภายหลังที่พยายามยับยั้งการเปิด อภิปราย โดยการใช้อิทธิพลบีบบังคับกลุ่ม ส.ส. พรรคฝ่ายค้านบางคนให้ถอนชื่อออก แต่ได้มี ส.ส. ฝ่ายค้านคนอื่น ๆ ลงชื่อสนับสนุนญัตติการเปิดอภิปรายทั่วไปรัฐบาลแทน ซึ่งในที่ส่วรัฐบาลโดยจอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี เห็นว่าจะไม่มีทางยับยั้งญัตติดังกล่าวได้ จึงจำยอมให้มีการเปิด อภิปรายโดยกำหนดให้มีขึ้นในวันที่ ๒๙ สิงหาคม พ.ศ.๒๕๐๐ เริ่มประชุมเวลา ๙.๓๐ น.

แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อเริ่มต้นการประชุมทางรัฐบาลก็หาโดยยอมให้โอกาสกลุ่ม พรรคการเมืองฝ่ายค้านได้เปิดอภิปรายทั่วไปเลยที่เดียวไม่ โดยจอมพล ป. พิบูลสงคราม นายก รัฐมนตรี ได้ชี้แจงหะควยการเสนอให้สภา พิจารณา "พระราชบัญญัติการไฟฟ้าอันธ" เป็นญัตติ ความมาก ของฝ่ายรัฐบาล พร้อมกับกล่าวเสนอหลักการของพระราชบัญญัติฉบับนี้ มีใจความตอนหนึ่งว่า

" จัดตั้งการไฟฟ้าอันธขึ้นเป็นเอกเทศ สำหรับผลิตและจำหน่ายพลังงาน ไฟฟ้า กับทั้งอำนวยความสะดวกในด้านกรชลประทาน และการป้องกันน้ำท่วม"^{๑๑๑} ในการ นี้ จะต้องใช้งบประมาณจำนวน "๒๐๐๐ ล้าน โดยกู้จากธนาคารโลก ๑๓๐๐ ล้าน และใช้ เงินลงทุนในประเทศ ๗๐๐ ล้าน"^{๑๑๒}

เมื่อจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้กล่าวรายละเอียดจบแล้ว นายน้อย หินราช ซึ่งเป็น ส.ส.จังหวัดนครราชสีมา ได้อภิปรายว่า

" กระผมเห็นว่าไม่มีประโยชน์สำหรับประเทศไทย สำหรับชาติเรา ในระยะนี้เดี๋ยวนี้ ปากห้องของประชาชนกำลังกิน กำลังต้องการ อีสานกำลังอดอยาก ทุกแห่งหน อดอยากแล้วรัฐบาลก็เสนอพระราชบัญญัตินี้เข้ามา โดยเนื้อแท้และเจตนารมณ์ ของพระราชบัญญัติฉบับนั้น ชาวพเจ้าได้ตรวจดูโดยดองแท้แล้ว เป็นพระราชบัญญัติซึ่งแฝง ไปด้วยการที่จะหาเงิน สร้างหนี้สินให้แก่ประชาชน ให้แก่ประเทศชาติเพิ่มเติมขึ้นมา... และสรุปแล้ว เชื่ออันธจะก่อหนี้สินจะก่อความผูกพันให้แก่ประชาชนไม่ต่ำกว่า ๒๐๐๐ ล้าน "^{๑๑๓}

^{๑๑๑} รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร, พ.ศ.๒๕๐๐ เรื่องเดิม, หน้า ๙๐๒
^{๑๑๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๙๐๓ - ๙๐๔
^{๑๑๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๙๑๒

ต่อจากนั้นนายแคล้ว นรปติ ส.ส.ขอนแก่น และนายสุกิจ นิมมานเหมินท์ ส.ส. เชียงใหม่ ก็ได้อภิปรายสนับสนุนฝ่ายค้านโดยกล่าวว่า "...เป็นโครงการที่เพี้ยนและไร้ประโยชน์ เช่นเดียวกับ "โครงการเขื่อนชัยนาท" ซึ่งรัฐบาลนี้เคยกล่าวว่าจะอำนวยความสะดวก ในปัจจุบันก็คง เห็นอยู่แล้ว ที่ดินบริเวณนั้นยังคงแห้งแล้งอยู่เหมือนเดิม..." ตามติดด้วยขอลิปรายของนายควง อภัยวงศ์ หัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ อดีตนายกรัฐมนตรี ๔ สมัย และนายเทพ โชตินุชิต ส.ส.ศรีสะเกษ คัดค้านไม่เห็นด้วยกับพระราชบัญญัติ และเห็นว่าไม่ใช่ปัญหาเร่งด่วนที่จะต้องรีบพิจารณา คงที่รัฐบาลเสนอ อภิปรายจนใกล้เวลา ๑๖.๐๐ น. นายทอง สิทธิธรรม ส.ส.อุบลราชธานี จึงได้ยื่นญัตติควมถึงประธานสภา ขอให้เลื่อนการพิจารณาไปเป็นคราวหน้า แต่พรรค ส.ส.ฝ่าย รัฐบาลคัดค้านขอให้มีการลงมติ โดยอ้างว่าได้พิจารณากันนานพอสมควรแล้ว และผลที่สุกรัฐบาลก็ ชนะการลงมติให้ผ่านพระราชบัญญัติฉบับนี้ไปด้วยคะแนนเสียง ๑๓๖ ต่อ ๗๐

สำหรับการเปิดอภิปรายรัฐบาลของพรรคฝ่ายค้าน ตามมาตรา ๗๕ ได้เริ่ม ในตอนบ่ายเวลา ๑๔.๓๐ น. โดยนายควง อภัยวงศ์ ได้เริ่มตนเปิดอภิปรายว่า

".... เราเป็นฝ่ายค้าน เรามีหน้าที่ที่จะต้องซักฟอกรัฐบาลในแง่ต่าง ๆ นี้ เพื่อประโยชน์ของประชาชนส่วนรวม และเราทำหน้าที่ของเราตามที่เรารู้จักเป็นจะต้อง ซักฟอก และเรามีความเห็นด้วย เราเห็นว่า รัฐบาลนี้ได้ปกครองเรามาแล้ว เราไม่พอใจ และประชาชนก็ไม่พอใจ "

และเมื่อพูดถึงเรื่องการเงินของรัฐบาล นายควง อภัยวงศ์ กล่าวว่า "... ถึงเวลาที่ผมขยับนี้ หักกลับเป็น ๔๓๐๐ ล้าน..." ซึ่งในเรื่องนี้แทนที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม ในฐานะหัวหน้ารัฐบาลเมื่อขึ้นมากล่าวโต้ตอบแทนที่จะฉะฉาน กลับกล่าวคำหยาบ เป็นสถิติที่ใช้ไม่ได้ เพราะที่ถูกกดแล้ว "รัฐบาลเป็นหนี้ ๖๐๐๐ ล้านบาท"

นายสุกิจ นิมมานเหมินท์ หัวหน้าพรรคสหภูมิ - ส.ส.เชียงใหม่ เป็นคนต่อมา ที่ได้เปิดอภิปรายรัฐบาลตามญัตติข้อที่ ๑ โดยกล่าวว่า

" หัวข้ออภิปรายวันนี้ ข้อ ๑ มีความว่า รัฐบาลนี้ไม่สามารถรักษา กฎหมายของบ้านเมือง เป็นเหตุให้เกิดความไม่สงบเรียบร้อย จนกระทั่งมีการหนีบ

๑๑๔ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๘๕ - ๕๘๖

๑๑๕ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๘๗

๑๑๖ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๘๘

๑๑๗ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐๐๘

พระบรมเชษานุภาพขึ้นภายในประเทศ ความจริงนั้นข้าพเจ้าคิดว่า ทั้งนี้เป็นที่ประจักษ์
อยู่แล้วว่า ไม่ใช่รัฐบาลไม่สามารถรักษากฎหมายของบ้านเมือง ข้าพเจ้าคิดว่ารัฐบาล
ไม่รักษาหรือไปพยายามรักษา หรือปล่อยให้ละเลยไม่รักษาต่างหาก เรื่องต่าง ๆ ซึ่งมี
เกิดขึ้นมา ซึ่งเป็นความไม่สงบเรียบร้อยถึงเกิดขึ้น " ^{๑๑๘}

" ปัจจุบันนี้ ไม่ว่าเราจะทำอะไรที่ไหน เราจะอ่านหนังสือก็ดี หรือจะไป
คุยกับใครก็ดี ไปบ้านโน้นบ้านนี้ก็ดี หรือว่าเราได้รับฟังกิจการต่าง ๆ ที่เป็นการอุกฉกรรจ์
หรือฆาตกรรมก็ดี พอสืบไปในที่สุดแล้ว คนข้างนอกทำรู้สึกวามอวยกว่าที่เป็นบุคคลเจ้าหน้าที่
ของรัฐบาล ซึ่งเป็นผู้ดูแลกฎหมาย รักษาความสงบและปกคอกภัยของประชาชน " ^{๑๑๙}

" การหมิ่นพระบรมเชษานุภาพที่เกิดขึ้น ทั้งนี้ก็มักว่าเป็นเพราะการปฏิบัติ
ของฝ่ายรัฐบาล ซึ่งไม่เป็นไปในทางที่ถูกที่ชอบ ไม่สมกับที่เรียกตนว่าเป็นรัฐบาลของพระ
บาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว " ^{๑๒๐}

พลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ อธิบดีกรมตำรวจ และรัฐมนตรีว่าการกระทรวง
มหาดไทย ชี้แจงว่า

" กระทรวงมหาดไทยได้ยึดถือการปฏิบัติตามประมวลพิจารณาฯ ตามลำดับ
มา " ^{๑๒๑} "... และรัฐบาลก็ยังยึดมั่นว่า จะรักษากฎหมาย รวมทั้งองค์พระมหากษัตริย์
ให้อยู่ในฐานะเคารพและสักการะอยู่เสมอ " ^{๑๒๒}

หลวงอรรถพรพิศาล ส.ส. ตรวค อภิปรายว่า

" เหตุที่มีการชะโมยรูดชุนั้น เพราะรัฐบาลนี้ไม่สามารถจะปราบ
สลากกินรวบได้ สลากกินรวบปีทุก ๕ วัน " ^{๑๒๓}

นายเลิศ สัมพันธรักษ์ ส.ส. ชัยภูมิ อภิปรายว่า

- ๑๑๘ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐๐๘
- ๑๑๙ เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน
- ๑๒๐ เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน
- ๑๒๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐๑๓
- ๑๒๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐๒๑
- ๑๒๓ เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน

" สำหรับเรื่องที่ถูกกล่าวหาว่าฉีกกฎหมายต่าง ๆ นานานั้น กระผมจะอวย
 ควยเอกสารที่เกี่ยวข้อง ไม่เอาละชาวสื่อ ของผมเป็นนักกฎหมาย แล้วยังจะคอยอดสักหน่อย
 คิวอย่างพระราชบัญญัติเลือกตั้ง ปลัดกระทรวงมหาดไทย^{๑๒๔} โค้ชตำแหน่งหน้าที่ไปช่วย
 เหลือในการเลือกตั้ง จนบัดนี้ก็ยังไปมีการสั่งพัก แต่ถาผู้นอยเพียงแต่สงสัย หรือมีมุมมอง
 มลทินอะไรเล็กน้อย ทาบก็สั่งพักกัน ที่นี้ท่านละเลยปฏิบัติกฎหมายลุ่มๆ คอน ๆ อย่างนี้ จึง
 ว่าไม่สามารถรักษากฎหมายไว้ได้เอาซิค ๆ และอีกเรื่องหนึ่ง นายอำเภอกุสิต^{๑๒๕} ใช้
 ตำแหน่งหน้าที่ช่วยเหลือการเลือกตั้งจนเป็นชาวกรีกโครม ถึงกับผู้วาราชการจังหวัด^{๑๒๖}
 ต้องทำใบลาออก อ้างว่าไม่สามารถจะควบคุมไว้ได้ อย่างนี้มีการลงโทษอะไร กลับได้
 ความชอบไปอีก เรื่องของรัฐบาลนั้น^{๑๒๗} "

นายพีร์ บุนนาค ส.ส.สุพรรณบุรี อภิปราย^{๑๒๘} มีความที่สำคัญตอนหนึ่งว่า

" เขาประเด็นกับองค์พระมหากษัตริย์ กระผมขอกราบเรียน าพณา จอมพล
 ไปกระเทือนท่านหรือก ขอกราบเรียนเกิดกรับ กระผมพูดเพื่อองค์พระมหากษัตริย์อยู่ จะถึง
 เวลากรับ ผนรูตัวดีไม่เป็นไรหรือกรับ แต่วาจำเป็นตองพูด เขามอกวาอย่างนี้กรับ มอกวา
 าพณา รัฐมนตรีมหาดไทย นายพลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ โปรดเสนอให้มีการจับกุมองค์
 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และรัฐมนตรีบางคน และนักการเมืองบางคนวาอย่างนี้กรับ"

นายทวีศักดิ์ ตีฬลี ส.ส.ขอนแก่น อภิปรายวา

" มืดเหตุอันหนึ่งที่ชี้ให้เห็นว่า ฐานะของรัฐบาลนี้ไม่ได้รับความนิยมนับถือจาก
 ประชาชนนั้น ก็เพราะท่านเป็นประชาธิปไตย แบบเสรีประชาธิปไตยตามใจท่าน ดังที่มีบาง
 ประเทศไคยอมตัวเป็นวันนึ่งคอก (Running Dog) ใทักับสหรัฐอเมริกา นากลัวเหลือเกิน
 ประเทศไทยไคไคเป็นอย่างนั้นหรือก แต่ประเทศไทยนี้คิมาก รัฐบาลชุดนี้คิ ก็เงินประชาชน
 เห็นเกินคิไปเสียแล้ว ประชาชนไคสามารถที่จะรักษาทองตัวไค กินไมอิม ล่าบากยากเช็ญ
 ก็เพราะสัญญาต่าง ๆ "^{๑๒๘}

^{๑๒๔}

พระยารามราชภักดี

^{๑๒๕}

นายสะอาค กิริพิพัฒน์

^{๑๒๖}

นายชลอ วนะภูคิ ปัจจุบันดำรงตำแหน่งปลัดกระทรวงมหาดไทย

^{๑๒๗}

รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร, พ.ศ.๒๕๐๐ เรื่องเดิม, หน้า ๑๐๔๐ - ๑๐๔๑

^{๑๒๘}

เรื่องเดียวกัน, ครงายละเอียค, หน้า ๑๐๓๒ - ๑๐๓๒ และใน, หนังสือพิมพ์สยามรัฐ,

^{๑๒๘}

ฉบับวันที่ ๓๑ สิงหาคม ๒๕๐๐

รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร, พ.ศ.๒๕๐๐ เรื่องเดิม, หน้า ๑๐๓๑

นายคล้าย ละอองมณี ส.ส.สงขลา อภิปรายว่า

"ข้าพเจ้าได้ฟังท่านทางฝ่ายรัฐบาล และท่านผู้สนับสนุนรัฐบาล พுகมาในเรื่องหนี้สินเป็นประเด็นแรก ว่าหนี้สินได้พอกพูนให้แก่ประเทศชาติมากหลาย และโครงสร้างมรดกไว้ให้แก่ลูกหลานเรามากมาย ข้าพเจ้าอยากจะเรียนให้ท่านทราบว่า ที่ท่านกู้หนี้สินมานั้น ท่านได้ใช้เพื่อประโยชน์แก่ประเทศชาติ เพื่อประโยชน์แก่ลูกหลานของท่านก็เปอร์เซ็นต์ถ้าท่านคำนวณดู เท่าที่ข้าพเจ้ามองไม่เห็น ข้าพเจ้าไม่มีตัวเลขยืนยัน แต่เท่าที่ข้าพเจ้ารู้ว่า การสร้างทางก็ การก่อสร้างสิ่งใด ๆ ก็ดี ที่เป็นประโยชน์ของประเทศชาติ เป็นเนื้อที่นั้นไม่ถึง ๕๐ เปอร์เซ็นต์ ส่วนอีก ๕๐ เปอร์เซ็นต์ นั้น พวกท่านที่สนับสนุนบางคนนี้แหละ ขอประทานโทษเมมเอากันไป แล้วหรือเรียกว่า สร้างมรดกไว้ให้แก่ลูกหลาน ท่านเอาบุญคุณกับลูกหลาน แต่ในขณะที่เดียวกันนั้น ท่านปล้นลูกหลานไปในตัว นี่ข้าพเจ้าเรียนให้ทราบ คุณสุวิชัย ฯ ขอประทานโทษขอออกนามคุณ อยู่ในพรรคนั้นมา สิ่งที่คุณได้แจกต่าง ๆ เป็นต้นว่า เงินก็ รถยนต์ก็ อะไรเหล่านั้น นั้นเป็นงบประมาณแผ่นดินหรือมีไซ้ เอาเงินมาแต่ไหนที่เอามาแจกกัน ข้าพเจ้าไม่เคยได้ยินรัฐบาลนี้ชี้แจงให้ประชาชนเข้าใจเลยว่า เงินรายนี้ ไ้มาแต่ไหน ในที่สุดเมมออกมา เป็นข่าวโจ่งแจ้ง โดยท่านนายกฯ ไม่สามารถเก็บความลับเอาไว้ จึงแจ้งให้ประชาชนทราบว่า ออกมาหน่วยรักษาความสงบ ซึ่งเมมเอาไว้ในงบประมาณหลอกให้เรา สถานที่แหละ เชื่อว่าท่านเจตนาคืออธรรม ในที่สุดนั้นเงินก็เอามาแจกจ่ายกัน " ^{๑๓๐}

การเปิดอภิปรายฯ ได้สิ้นสุดลงเมื่อเวลา ๐๓.๑๐ น. และกำหนดจะเปิดการอภิปรายต่อไปในวันที่ ๓๐ สิงหาคม พ.ศ.๒๕๐๐ เริ่มเวลา ๑๔.๔๕ น.

ก่อนเปิดการอภิปราย นายทองดี อิศรชวิน ส.ส.เชียงใหม่ ได้เรียนถามพลเอกพระประจันปัจจุบันนี้ ประธานสภาผู้แทนราษฎรว่า

"คือผมอยากจะขอทราบเรียนถามว่า ที่ผมได้เสนออนุัติคดีกันไป ท่านก็ส่งคืนมาให้กระผม อันนั้นท่านมีเหตุผลอย่างไร " ^{๑๓๑}

พลเอกพระประจันปัจจุบันนี้ ประธานสภาฯ ตอบว่า

^{๑๓๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑๔๕

^{๑๓๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๒๔๑

" ญาติของคุณนั้นได้เสนอขอม้า ญาติขอให้มี การถ่ายถอดเสียง แต่ว่า การถ่ายถอดเสียงนี้ได้มีการขอเสนอมาครั้งหนึ่งแล้ว ก่อนมีการประชุมนี้ ซึ่งข้าพเจ้าเองก็ได้เสนอรัฐบาล รัฐบาลก็ได้แจ้งมาแล้ว บอกว่ายังไม่เห็นมีความจำเป็นที่จะต้องมีการถ่ายถอดเสียง เพราะฉะนั้น ก็เป็นอันไม่อนุมัติ เมื่อเป็นเช่นนั้น คือเรื่องนี้เป็น เรื่องของรัฐบาล รัฐบาลก็ออกมาแล้วว่าไม่อนุมัติ " ^{๑๓๒}

ต่อมา นายทองปาน วงศ์สง่า ส.ส.สกลนคร อภิปรายว่า

" ในการเปิดอภิปรายในวันนั้น ก็เป็นการเปิดอภิปรายตามมาตรา ๗๕ เท่านั้น เราไม่มีการลงมติแต่อย่างใด ถึงอย่างนั้นก็ดี ข้าพเจ้าขอให้การเปิดอภิปรายในวันนี้เป็นเรื่องซึ่งนำไปให้ประชาชนเขาวิวินิจฉัย ถึงแม้ว่าในสภาของเรา ในการอภิปรายครั้งนี้ จะคิดซักถามใดก็ตามเถิด ผมไม่ขอโยนบาปให้ใคร เราไม่ได้กระจายเสียงไปทั่วราชอาณาจักร เราก็ยังมีเพื่อนหนังสือพิมพ์อีกหลายฉบับ ที่จะ เป็นปากเสียงของประชาชน ที่จะนำคำวิพากษ์วิจารณ์ของรัฐบาลนี้ และข้อกล่าวหาของรัฐบาลนี้ ไปสู่ประชาชนให้เป็นผู้วินิจฉัยว่า รัฐบาลนี้ปกครองเป็นไปตามเจตนารมณ์ของประชาธิปไตยแล้วหรือยัง ประชาธิปไตยของเราสมบูรณ์มากเต็มภาคภูมิ เป็นที่พอใจของประชาชนหรือยัง ถ้าหากว่าทุกสิ่งทุกอย่าง รัฐบาลใดทำไปตามเจตนารมณ์ของประชาชนเป็นประชาธิปไตยอย่างสมบูรณ์แล้ว การเกินขวานก็จะไม่มีเอง " ^{๑๓๓}

และกล่าวต่อไปว่า

" ประชาธิปไตยยังไม่มีหวังจะมาถึงประชาชนคนไทย ถ้าหากว่าเจตนารมณ์ของรัฐบาลของเรา ไม่มุ่งหมายที่จะเดินทางเขาไปสู่ หรือนำประชาชนเขาไปสู่กันกับท่าน เป็นผู้นำของประชาชน สมกับเป็นรัฐบาลของประชาชน ท่านจงนำประชาชนคนไทยของเรา เขาไปสู่ประชาธิปไตย คำนี้ถึงเจตนารมณ์ของประชาธิปไตยเถิด แล้วกระผมพร้อมที่จะ เคารพนับถือท่านจอมพล ฯ นี้ ไปตลอดชีวิต " ^{๑๓๔}

สำหรับการอภิปรายโต้ตอบและกักคานของรัฐมนตรี และบรรดา ส.ส. ฝ่าย รัฐบาลต่างก็กล่าวในเรื่องหลักการ ว่ารัฐบาลนี้ได้ปฏิบัติเป็นไปตามระเบียบอยู่แล้ว พร้อมกับกำหนด

^{๑๓๒} เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน

^{๑๓๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๔๔๔ - ๑๔๔๕ .

^{๑๓๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๔๔๕

การอภิปรายของ ส.ส.พรรคฝ่ายค้านว่า ออกนอกวงนอกทาง ไม่มีเนื้อหาสาระที่สำคัญ ทั้งไม่สามารถ
จะเก็บข้อความใดมาเป็นเครื่องยืนยันได้ว่าการปฏิบัติงานของรัฐบาลนี้มีขอบปรองปรอมกับกล่าว
ยืนยันว่า รัฐบาลนี้ไปปฏิบัติหน้าที่เป็นการสมบูรณ์แล้ว

สำหรับหัวข้อที่ ๕ ของการอภิปรายที่ว่า "ในการบริหารราชการแผ่นดินของ
รัฐบาลนี้ ไท่ส่วสำแดงให้เห็นว่า ไม่รับผิดชอบต่อประชาชนและไม่คำนึงถึงเจตนารมณ์ของระบอบ
ประชาธิปไตย" ภายหลังที่ ส.ส.พรรคฝ่ายค้านได้กล่าวอภิปราย กิ่งที่ไต่หยิบยกข้อความการอภิปราย
บางตอนมากล่าวไว้แล้ว นายสวัสดิ์ คำประกอบ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงสาธารณสุข ก็ได้
อภิปรายว่า

" ในประเด็นข้อนี้ ข้าพเจ้ามีความสงสัยมาแต่เบื้องต้น นับตั้งแต่ฝ่ายค้าน
ไต่ชี้แจงต่อรัฐสภา และไต่ร่างญัตติขึ้นมาแล้วว่า รัฐบาลนี้ไม่รับผิดชอบต่อประชาชน แล้วไม่
ปฏิบัติให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของระบอบประชาธิปไตย ข้าพเจ้าขอประธานกรรมาธิการ
ท่านประธานฯ และท่านสมาชิกทั้งหลายว่า มีอะไรบางอย่างที่รัฐบาลนี้ไม่รับผิดชอบต่อประชาชน
ขอให้ท่านเข้าใจว่า การที่จะรับผิดชอบต่อบุคคลหนึ่งบุคคลใดนั้น หมายความว่าเราได้มีความคิด
เมื่อเรามีความคิดแล้วไม่รับผิดชอบนั้น แสดงว่าเราไม่รับผิดชอบต่อประชาชน มีอะไรบางอย่างที่เราได้
ไต่กล่าวร้ายแก่ประชาชน มีอะไรบางอย่างซึ่งรัฐบาลนี้ไต่กล่าวร้ายหมายขวัญแก่ประชาชน ซึ่งเรา
จะต้องไปรับผิดชอบ ..."

เมื่อกล่าวโดยสรุป สำหรับการอภิปรายทั่วไปรัฐบาลครั้งนี้ ซึ่งต้องใช้เวลานาน
ถึง ๒ วัน ๒ คืน และสิ้นสุดลงแบบไม่มีการลงมติ "ไว้วางใจหรือไม่ไว้วางใจรัฐบาล" ตามมาตรา
๗๕ แต่อย่างไรก็ตาม ขอเท็จจริงต่าง ๆ ที่พรรค ส.ส.ฝ่ายค้านนำขึ้นกล่าวอภิปรายในครั้งนี้ ซึ่ง
แม้รัฐบาลจะไม่ยอมให้มีการถ่ายทอดทางวิทยุกระจายเสียง แต่สื่อมวลชนคือหนังสือพิมพ์ซึ่งทำหน้าที่
เป็นปากเสียงแทนประชาชนอยู่ในขณะนั้น ก็ได้ทำหน้าที่ตีพิมพ์ข่าวพร้อมกับแถลงข้อคิดเห็นและราย
ละเอียดของข้อกล่าวหาของประชาชนไต่ทราบขอเท็จจริงของการอภิปราย และโดยเหตุที่ขอเท็จจริงที่ฝ่ายค้าน
ยกขึ้นเป็นญัตติโจมตีรัฐบาลรวม ๕ ข้อนั้น ล้วนแล้วแต่เป็นที่ประจักษ์แก่ประชาชนในสภาพความเป็นไป
ในสังคมและการเมืองขณะนั้น กังนั้นเมื่อฝ่ายรัฐบาลไปสามารถไต่ตอบหรือชี้แจงให้เป็นที่น่า
สำหรับประชาชนในครั้งนี้ จึงเท่ากับทำให้ฐานะของรัฐบาล ในสายตาของประชาชนคงพรอย
และสูญเสียความนิยมมากยิ่งขึ้น และนี่เองเป็นปัจจัยในลักษณะที่เป็นทั้งเหตุและเป็นทั้งผลของ
"การอภิปรายทั่วไป" ครั้งนี้ ซึ่งนำไปสู่การเกิดรัฐประหารที่จะไต่กล่าวต่อไป

ประชามติ

ประชามติ (Public Opinion) คืออะไร ? ^{๑๓๖} โดยรูปศัพท์ในทางรัฐศาสตร์ นักรัฐศาสตร์ได้ให้คำอธิบายไว้ว่า ^{๑๓๗}

" ประชามติเป็นกระแสความคิดของกลุ่มชน คณะบุคคล ที่มีต่อสถาบันองค์การปกครอง กิจกรรม หรือนโยบายอย่างหนึ่งอย่างใด ที่พอถือได้ว่าเป็นข้อคิดต่อเหตุการณ์ชวนต่อความสนใจของประชาชน (Event) และพอที่จะนำมาเป็นหัวข้อ (Issue) เพื่อเรียกร้องความสนใจของมหาชนกลุ่มอื่น ๆ ความคิดเห็นที่คล้ายคลึงกันของชนหลาย ๆ หมู่ที่มีต่อเหตุการณ์หนึ่งเหตุการณ์ใด เรียกว่าประชามติ "

ส่วน ศาสตราจารย์เกษม อุทยานิน กล่าววว่า

" ประชามติ เมื่อความคิดเห็นของบุคคลใดเป็นที่รับรอง โดยหมู่คนจำนวนหนึ่ง ในทางสังคม เศรษฐกิจ หรือการเมือง ความคิดเห็นนั้นก็เกิดความสำคัญและเป็นประชามติขึ้น และเกิดความต้องการที่จะต้องปฏิบัติตามมตินั้นโดยชุมชน (Public Opinion อาจไม่ประกอบด้วยความไตร่ตรองก็ได้ อาจเป็นเพียงความคิดเห็นที่ถูกชักจูงโดยหมคน เกี่ยวกับความสนใจอันใดอันหนึ่งโดยชอบอย่างเดียวกับ personal opinion ก็ได้ " ^{๑๓๘}

และเห็นว่า "การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองนั้นย่อมขึ้นอยู่กับมติประชาชนนี้" ^{๑๓๙}

^{๑๓๖} See, Kousoulas, D. George., "Public Opinion as a Political Factor" On Government : A Comparative Introduction, (Belmont, California : Wadsworth Publishing Company, Inc., 1963), pp.167 - 186 Meehan, Eugene J., Roche, John P. and Stedman, Jr. Merray S., "Public opinion" The Dynamics of Modern Government, (New York : McGraw-Hill Book Company, 1966), pp. 87 - 116 and, Key, Jr.V.O., Public Opinion and American Democracy, (New York : Alfred A. Knopf, 1963), 566 Pages

^{๑๓๗} สุจินต์ หังสุบุตร, "พลังการเมือง" ใน กระมล ทองธรรมชาติ, (รวบรวม) การเมืองและการปกครอง, แผนกวิชาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,

๒๕๑๓ หน้า ๒๘๕

^{๑๓๘} เกษม อุทยานิน, รัฐศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๖)

หน้า ๑๑๘

^{๑๓๙} เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน

และ Eugene J. Meehan and Others ได้อธิบายเกี่ยวกับประชามติไว้ในหนังสือ "The Dynamics of Modern Government" ตอนหนึ่งว่า " ... แนวทางของประชามติ โดยปรกติจะขึ้นอยู่กับธรรมชาติของอุทุมการของสังคม และความสัมพันธ์ในตัวของมันเองกับปัญหาต่าง ๆ ที่เผชิญอยู่ในขณะนั้น " ^{๑๔๐}

สำหรับความสำคัญของประชามติในท่วงรัฐศาสตร์ ภายใต้การปกครองระบอบประชาธิปไตยชี้ให้เห็นว่า ^{๑๔๑}

" การทำรัฐบาติให้เป็นประชาธิปไตยแก่ประชาชนทั่วไปนั้น จะต้องทำให้เกิดความรู้สึกทั่วไป (Public sentiment) เรียกว่าประชามติ (Public Opinion) การรวม Public sentiment นั้น สำคัญกว่าการออกกฎหมายและการบริหารมากนัก เพราะกฎหมายระเบียบแบบแผนนั้นย่อมบริหารไม่เกิดผล ถ้าประชาชนไม่รู้เรื่องหรือไม่เกิดความรู้สึก (sentiment) " ^{๑๔๒}

และถือว่าประชามติหรือมติมหาชน " มีความสำคัญต่อการวางนโยบายของชาติ ยิ่งเป็นประเทศประชาธิปไตยแล้ว มติมหาชนก็ยิ่งมีความสำคัญเหนือการวางนโยบายของสภา อาจกล่าวได้ว่าปัจจัยอันหนึ่งซึ่งมีผลโดยตรงต่อการวางนโยบายในสภา ก็คือ ความรู้สึกของประชาชนทั้งปวงในประเทศ ยิ่งในประเทศที่มีความเจริญก้าวหน้ามาก มีระบบสื่อมวลชนที่ดี มีระบบการคมนาคมที่ดี มติมหาชนก็เกิดขึ้นได้ง่ายและมีอิทธิพลอย่างยิ่ง " ^{๑๔๓}

รวมทั้งยืนยันในหลักที่ว่า " ในระบอบประชาธิปไตยสมัยใหม่ ประชาชนจะต้องคอยติดตามวิจารณ์การปฏิบัติงานต่าง ๆ ของรัฐ ตลอดระยะเวลาที่ไม่มี การเลือกตั้งนั้นด้วย เพราะกิจกรรมของรัฐบาลย่อมมีอยู่มากมาย และล้วนมีความสำคัญแก่ความสนใจของประชาชนอยู่เสมอ ควบเทลุนจึงมีการยอมรับนับถือการแสดงความคิดต่าง ๆ ที่ประชาชนแสดงออกอยู่เสมอโดยทางสื่อมวลชนอย่างหนึ่ง ซึ่งมีความสำคัญต่อระบอบประชาธิปไตย และเป็นวิธีการที่สำคัญเป็นอย่างมาก " ^{๑๔๓}

^{๑๔๐} Meehan, Eugene J. and Others, op.cit., p. 89

^{๑๔๑} เกษม อุทยานิน, เรื่องเดิม, หน้า ๑๖๒

^{๑๔๒} จริญญา สุภาพ, หลักรัฐศาสตร์, (พระนคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๔) หน้า ๒๔๕

^{๑๔๓} ประจญา กลางจัญ, "สภาพความเป็นประชาธิปไตยของไทย" ใน ชัยอนันต์ สมุทหวิธ และคณะ,

(บรรณาธิการ) สังกัการเบื่อง, (พระนคร : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๔),

หน้า ๒๔๓

ดังนั้น ควดยเหตุที่ประชาชนคนไทยได้ตระหนักเห็นถึงภัยของประเทศชาติ ทั้งในทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ซึ่งได้บังเกิดอยู่ และที่จะเกิดขึ้นต่อไปในภายภาคหน้า ภายใต้รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ซึ่งได้ดำเนินการปกครองบริหารประเทศ ในลักษณะที่มีความบงการและขาดความรับผิดชอบ โดยแสดงให้เห็นเป็นที่ประจักษ์ชัดแก่ประชาชนเพียงประการเดียว คือ "มุ่งแสวงและรักษาอำนาจ (Power) ในทุกวิถีทางเพื่อใช้เป็นฐานรองรับและค้ำจุนรัฐบาลนี้ให้ได้ครองอำนาจไปนานเท่านานเท่าที่จะเป็นได้" จึงได้แสดงปฏิกริยาทางการเมืองในรูปของประชามติออกมาเป็นระยะ ๆ ในเวลาต่างกัน แต่มีความต่อเนื่องและสัมพันธ์กันเป็นลูกโซ่ในรูปวิวัฒนาการของกระบวนการทางการเมือง (The Evolution of Political Process) ซึ่งจากเหตุการณ์ทางการเมืองในระยะนั้นอาจลำดับขั้นตอนได้ดังนี้

๑. แสดงประชามติสนับสนุนพรรคประชาธิปัตย์ก่อนหน้าการเลือกตั้ง

ก่อนหน้าการเลือกตั้งทั่วไปเมื่อวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๐๐ มีมหาชนจำนวนกว่าแสนคน ได้แสดงออกซึ่ง "ประชามติ" ให้การสนับสนุนพรรคฝ่ายค้านรัฐบาล คือ "พรรคประชาธิปัตย์"^{๑๔๔} อันมีนายควง อภัยวงศ์ อดีตนายกรัชมন্ত্রী ๔ สมัย เป็นผู้นำ ในลักษณะที่เป็นไปด้วยความจริงใจ ควดยมีศรัทธาในพรรคประชาธิปัตย์ ซึ่งตลอดเวลาแห่งการก่อตั้งขึ้นเป็นพรรคการเมือง ได้แสดงให้เห็นประชาชนโดยทั่วไปเห็นในความซื่อสัตย์ สุจริต และปฏิบัติงานไม่ว่าจะอยู่ในฐานะรัฐบาลหรือพรรคฝ่ายค้านควดยความรับผิดชอบต่อ ยึดหลักการ "เพื่อประชาชน"^{๑๔๕} มาโดยตลอด ในขณะที่เดียวกันก็เนื่องด้วยควดยไม่พอใจการบริหารงานของรัฐบาล อันมี จอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี รวมทั้งมีความเกลียดชังตัวบุคคลบางคนในคณะรัฐบาล อาทิเช่น พลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ จึงหวังที่จะได้เห็นการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองหรือบุคคล ๆ ก็คือต้องการให้มีการเปลี่ยนแปลงคณะรัฐบาลเสียใหม่ ถ้าเป็นได้ภายใต้วิถีทางประชาธิปัตย์ นั่นก็คือ "ควดยการเลือกตั้ง" ซึ่งจะมีขึ้นในเวลาต่อมา ดังนั้นปรากฏการณ์ทางการเมืองที่ประชาชนในนครหลวงทั้งกรุงเทพฯ และชนบุรี แสดงให้รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม และคณะรัฐประหารได้เห็นก็คือ การที่มหาชนสนองตอบการหาเสียงของพรรคประชาธิปัตย์ ในทุกหนทุกแห่งไม่ว่าจะเป็นที่สนามหลวง สนามไชย^{๑๔๖}

^{๑๔๔} สัมภาษณ์ ศาสตราจารย์ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช, เมื่อวันที่ ๓ กันยายน พ.ศ. ๒๕๑๓

^{๑๔๕} เรื่องเดียวกัน

^{๑๔๖} เรื่องเดียวกัน, กล่าวว่ามีจำนวนกว่า ๑ แสนคน

เชิงสะพานพุทธยอดฟ้าฝั่งพระนคร วงเวียนใหญ่ ห้วยขวาง อนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ และที่อื่น ๆ ในลักษณะที่เป็นการหลั่งไหลมาจากที่ต่าง ๆ มีเป้าหมายดินและมากมายเป็นประวัติการณ์ของการหาเสียงในการมาของประชาชนดังกล่าวมิใช่มีความมุ่งหมายแต่เพียงที่จะมาชุมนุมกันเพื่อรับฟังการแถลงเรื่องราว และขอเท็จจริงของสภาพการณ์ทางการเมืองภายใต้รัฐบาลนี้จากพรรคประชาธิปัตย์เท่านั้น หากแต่ยังเป็นการแสดงออกในลักษณะที่ตอกการผลักดันและสนับสนุนพรรคประชาธิปัตย์ ให้เป็นกฤษฎาไซไปสู่ "การเปลี่ยนรัฐบาล"^{๑๘๗} ภายใต้วิถีทางประชาธิปไตย โดยมหาชนจำนวนมากว่าแสนคนดังกล่าวแล้วควย

ความจริงข้อนี้จะเห็นได้จากสภาพการหาเสียงของพรรครัฐบาล ภายใต้การนำของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ซึ่งมักจะเป็นบริเวณเดียวกัน หรือบริเวณใกล้เคียง และทั้ง ๆ ที่พรรครัฐบาลได้จัดของซำรวย เช่น ไมค์ไฟ และผ้าเช็ดหน้า รวมทั้งสิ่งของอื่น ๆ ไปแจกแก่ประชาชนทุกครั้งที่ได้หาเสียง แต่กลับได้รับความสนใจจากประชาชนเพียงส่วนน้อยกว่าอย่างไม้อาจเปรียบเทียบได้

ดังนั้นย่อมเป็นเครื่องชี้ให้เห็นว่า "เสียงของประชาชน" ต่อคณะผู้ปกครองประเทศของพวกเขาเป็นอย่างไร ? แนละ ย่อมกล่าวได้ว่า "พรรคประชาธิปัตย์" เป็นพรรคการเมืองที่ประชาชนให้การสนับสนุน และมุ่งหวังให้ได้ชัยชนะในการเลือกตั้งเข้าเป็นรัฐบาลของพวกเขา และจะเป็นเช่นนั้นจริง ๆ ถ้าหากการเลือกตั้งทั่วไป ซึ่งรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม กำหนดให้มีขึ้นในวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๐๐ จะดำเนินไปควยความเรียบร้อย บริสุทธิ์ และยุติธรรม เป็นไปตามวิถีทางประชาธิปไตย^{๑๘๘}

๒. แสดงประชามติประท้วงการเลือกตั้งสกปรก

แต่อย่างไรก็ตาม รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ก็ไม่อาจปล่อยให้การเลือกตั้งเป็นไปตามวิถีทางประชาธิปไตย ตามความปรารถนาของประชาชนซึ่งแสดงออกมาในรูป "ประชามติ" ได้ ดังนั้นการเอาชนะการเลือกตั้งควยวิธีการไม่สุจริตโดยคนของรัฐบาลจึงได้เกิดขึ้น และปฏิกิริยาของประชาชนที่ตามมาก็คือ "การเดินขบวนแสดงประชามติประท้วงการเลือกตั้งสกปรก" เมื่อวันที่ ๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๐๐ โดยมหาชนจำนวนมากว่าแสนคน^{๑๘๙} ภายใต้การนำของนิสิตนักศึกษา

^{๑๘๗} เรื่องเดียวกัน

^{๑๘๘} กู, บรรณาธิการ น.ส.พ.เคลิเมล์, คณะ สู่เพื่อประชาธิปไตย, เรื่องเดิม, หน้า ๑ - ๘๐

^{๑๘๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘

จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ วิทยาลัยวิชาการศึกษา มหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์ และนักการเมือง เป็นคน จึงได้เกิดขึ้น แต่กระนั้นรัฐบาลโดยจอมพล ป.พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี และ พลตำรวจเอก เผ่า ศรียานนท์ อธิบดีกรมตำรวจ และรัฐมนตรีช่วยว่าการ กระทรวงมหาดไทย ซึ่งประกาศก่อนการเลือกตั้งว่า "การเลือกตั้งจะเป็นไปตามวิถีทางประชาธิปไตย" ก็ทำได้ตระหนักในหน้าที่ของรัฐบาลและยอมรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ซึ่งเรียกร้องในรูปแบบ "ประชามติ" ให้รัฐบาลยกเลิกการเลือกตั้งสกปรก และดำเนินการให้มีการเลือกตั้งใหม่ไม่ว่าอย่างไรก็ดี สิ่งที่ประชาชนได้รับจากการเดินขบวนแสดงประชามติในครั้งนั้นก็คือ การได้ "จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ และคณะทหาร" เป็นผู้นำของประชาชนในลักษณะที่จะวิวัฒนาการไปสู่การต่อสู้และช่วงชิงอำนาจการปกครองบริหารประเทศจากรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม และคณะรัฐประหาร กลับมาสู่ประชาชนในเวลาต่อมา และประการสำคัญก็คือ เป็นการแสดงออกของประชาชนที่ชี้ให้เห็นว่า "ความชอบธรรม (Legitimacy) ในการเข้าเป็นรัฐบาล ซึ่งได้มาโดยการใช้อำนาจ (Power)" กับ "ความชอบธรรม (Legitimacy) ในการเป็นรัฐบาลของประชาชน โดยมีที่มาจากเสียงของประชาชน" หารือสิ่งเดียวกันไป

๓. แสดงประชามติเรียกร้องให้รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ลาออก ในขณะที่เหตุการณ์ทางการเมืองกำลังตกอยู่ในภาวะวิกฤติ ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากการเลือกตั้งสกปรก (๒๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๐๐) และการเดินขบวนประท้วงการเลือกตั้งของประชาชน (๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๐๐) อันเป็นชนวนสำคัญที่ก่อให้เกิดความแตกแยกซึ่งมีอยู่ภายในพรรครัฐบาลก่อนหน้านั้นให้เพิ่มความรุนแรงยิ่งขึ้น และได้ขยายบานปลายออกไปอีก โดยมี "การขัดแย้งผลประโยชน์" และ "การแข่งอิทธิพลทางการเมือง" ระหว่างจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ กับพลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ เป็นปัจจัย รวมทั้งความไม่เข้าใจกันระหว่าง จอมพล ป. พิบูลสงคราม กับจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ อันเนื่องด้วยปัญหาที่เกี่ยวกับตัวพลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ คิดตามมาด้วยการเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อซักฟอกรัฐบาลโดยกลุ่มพรรคการเมืองฝ่ายค้าน นำโดยพรรคประชาธิปัตย์ และพรรคสหภูมิ ซึ่งเป็นพรรคที่เป็นที่เข้าใจกันว่าจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์

๑๕๐

See, Darling, Frank C., *op.cit.*, p. 154 and The Bangkok Post, January, 27, 1956

๑๕๑

สัมภาษณ์ ศาสตราจารย์ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช, เมื่อวันที่ ๓ กันยายน พ.ศ. ๒๕๑๗

ให้การสนับสนุนและจัดตั้งขึ้นเพื่อแข่งขันทางการเมืองกับพรรครัฐบาล เมื่อวันที่ ๒๙ - ๓๐ สิงหาคม พ.ศ.๒๕๐๐ และส่งผลให้รัฐบาลซึ่งขณะนั้นไม่เป็นที่นิยมของประชาชนอยู่แล้ว ใ้คองเสื่อมความนิยมและหมองมัวยิ่งขึ้น ต่อมาสถานการณ์ทางการเมืองยิ่งทรุดหนักลงไปอีก ในเมื่อบุคคลสำคัญ ๆ ของคณะทหารที่รวมอยู่ในคณะรัฐบาล อาทิเช่น พลโทถนอม กิตติขจร พลตรีประภาส จารุเสถียร และพลอากาศโทเฉลิมเกียรติ วัฒนางกูร ภายใต้การนำของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ขอลาออกจากคณะรัฐบาล เมื่อวันที่ ๒๐ สิงหาคม พ.ศ.๒๕๐๐ และยิ่งกว่านั้นในวันที่ ๑๐ กันยายน พ.ศ.๒๕๐๐ คณะทหารจำนวน ๔๖ คน นำโดยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ก็ได้ลาออกจากการเป็นสมาชิกพรรคเสรีมนังคศิลา หลังจากนั้นคณะทหารก็ได้ตั้งขอเรียกร้องไปยังจอมพล ป. พิบูลสงคราม ขอให้รัฐบาลลาออก ในขณะที่เดียวกันทางด้านประชาชนก็ได้มีการเคลื่อนไหวสนับสนุนการกระทำของคณะทหาร ด้วยการเดินขบวนแสดงประชามติ เมื่อวันที่ ๕ กันยายน พ.ศ.๒๕๐๐ ไปยังทำเนียบนายกรัฐมนตรี เรียกร้องให้คณะรัฐบาลลาออก^{๑๕๒}

๔. แสดงประณามตีสขอให้จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ แกไขวิกฤติการณ์บ้านเมือง ต่อมาภายหลังที่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ และคณะทหารได้ยื่นบันทึกแก้ตัวขอเรียกร้องให้รัฐบาลลาออก ไปยังจอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี ซ้ำอีกครั้งหนึ่งเมื่อวันที่ ๑๓ กันยายน พ.ศ.๒๕๐๐ โดยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ตอบกลับมาว่า "จะขอตอบให้คณะทหารทราบภายใน ๔๘ ชั่วโมง"^{๑๕๓} ซึ่งตามกำหนดนั้นก็คงเป็นวันที่ ๑๕ กันยายน พ.ศ.๒๕๐๐ ในวันนั้นประชาชนเป็นจำนวนมากที่ใจจ้อจ้อใคร่ที่จะโค่นล้มการตัดสินใจของรัฐบาลต่างพากันไปชุมนุมกันที่สนามหลวง และคอย ๆ เพิ่มจำนวนมากขึ้น นักการเมืองบางคน เช่น นายอัมพร อัมพรพงศ์ และนายเกียรติศักดิ์ ศรีอำไพ^{๑๕๔} ได้เปิด "ไฮด์ปาร์ค" กล่าวคำเหน็ดเหนื่อยรัฐบาลอย่างรุนแรง^{๑๕๕} เหตุการณ์โดยทั่วไปดูคลุมเครือวุ่นวายมีประชาชนมาสมทบมากยิ่งขึ้น การพูดไฮด์ปาร์คก็ยิ่งรุนแรงขึ้น ถึงขั้นประชาชนโหรงตะโกนขับไล่จอมพล ป. พิบูลสงครามให้ลาออกจากตำแหน่งตามขอเสนอของคณะทหาร จากนั้นก็ได้มีการชักชวนให้เดินขบวนไปยัง

^{๑๕๒} ฉิน ชุนหะวัณ, "บันทึกเกี่ยวกับรัฐประหาร ๑๖ กันยายน พ.ศ.๒๕๐๐" ชีวิตที่ผ่านมาในระยะ ๒๐ ปี, เรื่องเกิมี, หน้า ๒๓

^{๑๕๓} ศรีพนม สิงห์ทอง, เรื่องเกิมี, หน้า ๒๒๓

^{๑๕๔} สว่าง ลานเหลือ, เรื่องเกิมี, หน้า ๓๔๐

^{๑๕๕} ปลาทอง (ประจวบ ทองอุไร), เรื่องเกิมี, หน้า ๓๓๐

ทำเนียบนายกรัฐมนตรี ซึ่งใครมีบันทึกเหตุการณ์ตอนนี้อย่างไร ๑๕๖

" แนนอนประวัติศาสตร์การเมืองของไทย จะต้องบันทึกลงไปแน่แท้ว่า กำลังประชาชนที่มีเหนือกว่ากำลังอื่นใดในโลกนี้ วันนั้นได้ใส่แครงพลังอันเกรียงไกรของเขาขึ้นอีกครั้งหนึ่ง เป็นพลังอันยิ่งใหญ่ไม่มีใคร... ผู้ใดจะล้มล้างลงได้ แม้การแสวงกำลังของประชาชนคนไทยในวันนั้น จะเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมายซึ่งผู้ครองอำนาจสร้างไว้คุ้มครองบัลลังก์ของเขาก็ตาม แต่ไม่มีใครสามารถหักล้างทำลายได้เลย เมื่อกำลังชุมชนเหล่านั้นโผนเข้าหากันอย่างเหนียวแน่นหือหามา

ท่ามกลางเมฆหมอกร้ายทางการเมืองแค้นคุดมอยู่ทั่วทางหลวงในวันนั้น ขบวนไอศกรีมซึ่งได้ถูกสร้างขึ้นให้เป็น "มคิสาธารณชน" แล้วนั้น มีจำนวนคนนับแสน ก็เคลื่อนกำลังของเขาออกจากสนามหลวง มุ่งมาตามถนนราชดำเนินทะเลถึงทำเนียบรัฐบาล คลื่นฝูงชนเหล่านั้นพยายามบุกเข้าไปในทำเนียบ แต่ถูกขัดขวางจากเจ้าหน้าที่ตำรวจที่รักษาการณ์หน้าประตู และบอกปัดว่า "ไม่มีใครอยู่ในทำเนียบ ฯ" ดังนั้นประตูทำเนียบ ฯ อันหนาแน่นจึงถูกคลื่นประชาชนโถมตัวเขาไปละลอกแล้วละลอกเล่า พร้อมกับตะโกนว่า

" จอมพล ป. จงลาออกไป..."

" จับเผ่าแขวนคอเสีย..."

จากนั้นก็พากันเงินขบวนกลับไปยังสนามหลวงอีกครั้ง จนกระทั่งเวลา ๒๐.๐๐ น.

จึงพร้อมใจกันเดินขบวนไปตามถนนผ่านบางลำภู บางขุนพรหม มุ่งตรงไปยังเทเวศม์ และไปหยุดที่บ้านสี่เสา เทเวศม์ อันเป็นที่พักของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เพื่อเรียกร้องให้จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์เป็นผู้นำประชาชนทำการขับไล่รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม เมื่อไปถึงฝูงชนก็พากันตะโกนขึ้นว่า

" จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ จงอยู่กับประชาชน " ๑๕๗

แต่ปรากฏว่า จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ไม่ได้กลับบ้านในขณะนั้น ประชาชนจึงพร้อมใจกันเขียนขอเสนอฝากไว้ทหารรักษาการณ์ มีความสำคัญว่า ๑๕๘

๑๕๖ ศรีพนม สิงห์ทอง, เรื่องเดิม, หน้า ๒๒๔ - ๒๒๕

๑๕๗ อางโน ประยูทธ สิทธิพันธ์, ชีวิตและงานของจอมพลสฤษดิ์, เรื่องเดิม, หน้า ๖๕ และใน

หนังสือพิมพ์สยามรัฐรายวัน, ฉบับวันที่ ๑๗ กันยายน พ.ศ. ๒๕๐๐

๑๕๘ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๖

" ข้อ ๑. ให้จอมพล ป. พิบูลสงคราม กับคณะลาออกจากตำแหน่งรัฐมนตรีภายในวันที่ ๒๐ กันยายน พ.ศ. ๒๕๐๐

ข้อ ๒. ให้พลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ ออกจากข้าราชการทุกตำแหน่งภายในวันที่ ๑๘ กันยายน พ.ศ. ๒๕๐๐

ข้อ ๓. ให้จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุด มีอำนาจบังคับบัญชาทหารบก ทหารเรือ และทหารอากาศโดยเด็ดขาดแต่ผู้เดียว

ข้อ ๔. ให้จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นผู้พิจารณาแต่งตั้งรัฐบาลขึ้นใหม่ภายในวันที่ ๒๕ กันยายน พ.ศ. ๒๕๐๐

ข้อ ๕. จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เพื่อควบคุมสถานการณ์ไว้

ข้อ ๖. ให้ขับไล่พลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ ออกไปนอกประเทศภายในวันที่ ๒๐ กันยายน พ.ศ. ๒๕๐๐

ต่อมาเมื่อเวลา ๒๑.๐๐ น. เศษ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ กลับจากการประชุมคณะทหารที่กองบัญชาการกองพลที่ ๑ พอมาถึงประชาชนที่ยังจับกลุ่มชุมนุมอยู่ที่หน้าบ้านก็เปล่งเสียงไชโยโห่ร้องต้อนรับจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ พร้อมกับส่งเสียงตะโกนเรียกร้องให้จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นผู้นำประชาชน ซึ่งจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ก็ได้กล่าวปราศรัยว่า

" ข้าพเจ้า ในนามของกองทัพบก และ ส.ส. ประเภทที่สอง ขอปฏิบัติงานตามมติมหาชน เพื่อผลประโยชน์ของประชาชน พวกท่านมาพบกับข้าพเจ้าอาจเป็นประโยชน์แก่ข้าพเจ้าเป็นส่วนตัว ทางที่ที่ท่านควรไปพบกับฝ่ายรัฐบาล เพื่อจะได้ปฏิบัติงานสอดคล้องกับความต้องการของท่านจะดีกว่า ส่วนข้าพเจ้าขอยืนยันว่า ยินดีเสียสละทุกอย่างเพื่อประชาชน และได้ทำอยู่แล้วตลอดเวลา ขอให้พวกท่านได้ปฏิบัติตามความประสงค์ของท่านต่อไปก็แล้วกัน "

ต่อนั้น จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ก็ได้ขอร้องให้ประชาชนทุกคนที่ชุมนุมกันอยู่ ณ ที่นั้นจงช่วยกันรักษาความสงบเรียบร้อย และแยกย้ายกันกลับบ้านไป

อย่างไรก็ตาม "ประชามติ" ของประชาชนชาวไทย ที่ได้แสดงออกในลักษณะดังกล่าวแล้วทั้งหมด มีข้อที่น่าสังเกตก็คือ การจะบรรลุผลสำเร็จตาม "มติ" หรือความต้องการในขอบเขตตามหลักการปกครองแบบประชาธิปไตยหรือไม่นั้น หากได้ขึ้นอยู่กับที่การแสดงการเคลื่อนไหวของมหาชนหรือการยอมรับของทางฝ่ายรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ไม่ หากแต่ขึ้นอยู่กับ การสนับสนุน และการแสดงบทบาทของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ กับคณะทหารด้วย ทั้งนี้ก็เพราะว่า สภาพการณ์ทางการเมืองดังที่เป็นอยู่ในขณะนั้น จอมพล ป. พิบูลสงคราม และคณะรัฐบาลส่วนที่ไม่ใช่คณะทหาร ได้แสดงออกมาให้เห็นอย่างชัดเจนและแน่วแน่ ในลักษณะที่พยายามทำทุกสิ่งทุกอย่าง เพื่อที่จะรักษาอำนาจของตนและของกลุ่มไว้ให้นานที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ เพราะฉะนั้นการตัดสินใจใช้ "กำลัง" ของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์และคณะทหาร เพื่อความอยู่รอดของตนและของกลุ่ม "คณะทหาร" จึงเป็นปัจจัยอันแท้จริงซึ่งนำไปสู่การเกิดวิกฤติการณ์ทางการเมืองที่เรียกว่า "รัฐประหาร" เมื่อวันที่ ๑๖ กันยายน พ.ศ. ๒๕๐๐ และโดยมี "การแสดงออกของประชาชนในรูปประชามติตามลำดับขั้นเป็นปัจจัยในลักษณะที่เป็นทั้งชนวนและตัวเร่งให้เกิดรัฐประหารในครั้งนี้เร็วยิ่งขึ้น

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย